DET KONGELIGE
BARNE- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENT

Rundskriv Q 20/2009

Lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap

BARNE- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENTET

Rundskriv Q 20/2009

Lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap

RUNDSKRIV OM EKTESKAP

Side

INNHOLD

Innledning 4

Del I Inngåelse og oppløsning av ekteskap 7-50
Kapittel 1 - 5
§ 1 - § 5a Ekteskapsvilkår 7-10
§ 6 - § 10 Prøving av ekteskapsvilkår 10-24
Attest til bruk for ekteskapsinngåelse etter
utenlandsk rett 23-24
§ 11 - § 18a Vigsel 25-37
§ 19 - § 25 Oppløsning av ekteskap. Separasjon 38-42
§ 25a - § 30f Saksbehandling 42-51
Internasjonal- privatrettslige regler
(§§ 30 b og 30 c) 51-55
Forkynning til utlandet 55-56

Del II Formuesforholdet mellom ektefeller 57-78
Kapittel 6 - 15

Del III Bidrag og pensjon etter separasjon og skilsmisse . . . 79-83
Kapittel 16 Retten til bidrag og ektefellepensjon

Del IV Midlertidige avgjørelser 84
Kapittel 17 Registrering av ektefellenes eiendeler.
Midlertidig forføyning og midlertidig avgjørelse

Del V Overgangsbestemmelser – endringer i andre lover . 85-87
Kapittel 18

VEDLEGG:

Vedlegg 1:
Lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap *88*

Vedlegg 2:
Forskrift om når en utenlandsk statsborger skal anses å
være fast bosatt i Norge i forbindelse med prøving av
ekteskapsvilkår, gitt med hjemmel i ekteskapsloven § 7h.....*133*

Vedlegg 3:
Kongelig resolusjon om formen for inngåelse av ekteskap,
gitt i medhold av ekteskapsloven § 15 - Borgerlig vigselsformular.. *135*

Vedlegg 4:
Kongelig resolusjon om registrering og melding av vigsel,
gitt i medhold av ekteskapsloven § 17 ..... *137*

Vedlegg 5:
Forskrift om mekling, gitt med hjemmel i
ekteskapsloven § 26 og barneloven § 51..... *138*

Vedlegg 6:
Forskrift om saksbehandlingen for fylkesmannen ved separasjon og
skilsmisse mv., gitt med hjemmel i ekteskapslovens § 29..... *143*

Vedlegg 7:
Forskrift om rentesats etter ekteskapsloven § 70 mv...... *145*

Vedlegg 8:
Ikrafttredelsesresolusjon *146*

Oversikt over rundskriv og brosjyrer 147

Barne- og likestillingsdepartementet har ansvar for lovens del I og III, mens Justisdepartementet har ansvar for lovens del II, IV og V.

INNLEDNING

Ekteskapsloven ble vedtatt 4 juli 1991 nr. 47. Loven erstatter lov 31 mai 1918 nr. 2 om indgaaelse og opløsning av egteskap (ekteskapsloven), lov 20 mai 1927 nr. 1 om ektefellers formuesforhold (ektefelleloven) og enkelte bestemmelser i lov 21 februar 1930 om skifte.

Barne- og likestillingsdepartementet har ansvar for lovens del I og III, mens Justisdepartementet har ansvaret for del II, IV og V i loven.

Ved kgl resolusjon 13 september 1991 nr. 615 er det bestemt at ekteskapsloven trer i kraft 1 januar 1993.

Ekteskapsloven er inntatt i Norsk Lovtidend avd I 1991 nr. 12, og ikraftsettingsresolusjonen er inntatt i Norsk Lovtidend avd I 1991 nr. 17. Lovteksten, ikraftsettingsresolusjonen og forskriftene følger også som vedlegg til dette rundskrivet. I rundskrivet vil det bli gitt en kort redegjørelse for hovedinnholdet i loven. Det vises for øvrig til lovens forarbeider. Forarbeidene til ekteskapsloven finnes i:

- NOU 1986: 2 Innstilling til ny ekteskapslov del I
- NOU 1987: 30 Innstilling til ny ekteskapslov del II
- Ot. prp. nr. 28 (1990-91) Om lov om ekteskap
- -Innst. O. nr. 71 (1990-91) Innstilling fra justiskomiteen om lov om ekteskap
- Forhandlinger i Odelstinget (1990-91) s 568
- Forhandlinger i Lagtinget (1990-91) s 28.

Ekteskapsloven er endret endret en rekke ganger siden 1991. Vi viser til:

- Ot. prp. nr. 32 (1992-93) og Innst. O. nr. 70 (1992-93).
- Ot. prp. nr. 86 (1992-93) og Innst. O. nr. 105 (1992-93)
- Ot.prp. nr. 44 (1993-94) og Innst. O. nr. 46 (1993-94)
- Ot.prp. nr. 4 (1997-98)og Innst. O. nr. (1997-98)
- Ot.prp. nr. 103 (2002-2003) og Innst.O. nr. 17 (2003-2004)
- Ot.prp. nr. 35 /2004-2005) ogInnst.O. nr. 70(2004-2005)
- Ot.prp. nr. 100 (2005-2006) og Innst.O.nr.18 (2006-2007)
- Ot.prp. nr. 33 (2007–2008) og Innst.O.nr.63 (2007–2008)

Rundskriv Q-20/2009 er en videreføring av rundskriv Q-20/2008. Rundskrivet er oppdatert på bakgrunn av at ny lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) trådte i kraft 1. januar 2008. Endringene innebærer at de særlige prosessreglene om ekteskapssaker som tidligere sto i tvistemålsloven kapittel 28, er inntatt i ekteskapsloven kapittel 5, og er i det vesentligste en videreføring av tidligere rett, med unntak for ekteskapsloven § 29 tredje og femte ledd. Det er også foretatt enkelte språklige og redaksjonelle justeringer og tilpasninger. Det er også foretatt enkelte andre oppdateringer, blant annet på bakgrunn av reorganisering av skatteetaten. Rundskrivet er senest endret med virkning fra 1. januar 2009 som følge av Ot.prp. nr 33 (2007-2008) om felles ekteskapslov for heterofile og homofile par, jf Innst. O.nr. 63 (2007-2008).

OM EKTESKAPSLOVEN
4. juli 1991 nr. 47

Merknader i tilknytning til de enkelte bestemmelser:

DEL I INNGÅELSE OG OPPLØSNING AV EKTESKAP

Kapittel 1. Vilkår for å inngå ekteskap

§ 1

Ekteskapsloven § 1 slår fast at ekteskap kan inngås av to personer av motsatt kjønn eller samme kjønn. Bestemmelsen er ny og trådte i kraft 1. januar 2009. Ekteskapsloven, i motsetning til partnerskapsloven av 30. april 1993 nr 40 (opphevet 1. januar 2009), stiller ikke krav om seksuell orientering.

§ 1a

Etter § 1a må den som er under 18 år ikke inngå ekteskap uten samtykke fra dem eller den som har foreldreansvaret, eller fra vergen, og tillatelse fra fylkesmannen. Hvis de eller den som har foreldreansvaret, eller vergen, nekter samtykke, uten at det er rimelig grunn til nektelsen, kan fylkesmannen likevel gi tillatelse til ekteskapet. En slik tillatelse gis etter en konkret vurdering av om «sterke grunner» tilsier dispensasjon. Av annet punktum i første ledd slås det fast at fylkesmannen ikke kan gi dispensasjon fra alderskravet på 18 år, dersom søker er under 16 år. Det vil si at fylkesmannen kun kan gi dispensasjon fra alderskravet når partene er mellom 16 og 18 år. Dette er forenelig med straffeloven § 220 første ledd som fastslår at det er straffbart å inngå ekteskap med noen under 16 år.

Tillatelse bør ikke gis uten at følgende legitimasjoner og opplysninger foreligger: fødselsattest for begge brudefolk, opplysninger om bopel for begge brudefolk, om deres arbeids- og inntektsforhold og om hvorledes de har ordnet seg med bolig for

fremtiden, erklæring fra dem eller den som har foreldreansvaret, eller i tilfelle som nevnt i paragrafens annet ledd fra vergen(e) om at de vil samtykke i ekteskapet og opplysninger om grunnen til at ekteskapet ønskes inngått før fylte 18 år. Er bruden gravid, må legeattest om dette legges frem.

Det skal ikke være kurant med dispensasjon for personer under 18 år, og tillatelse gis etter en konkret vurdering av om sterke grunner tilsier dispensasjon. Når det gjelder den konkrete vurdering er det forskjellige forhold som må tas i betraktning, så som søkerens modenhet, den annen parts forhold, muligheten for støtte - økonomisk og annen fra foreldre mv. Det må foretas en samlet vurdering. Er bruden gravid, gis det dispensasjon når ikke sterke grunner taler i mot det. Som sterke grunner kan nevnes at det foreligger lite fordelaktige opplysninger om den ene eller begge parter (f.eks. at vedkommende har alvorlig kriminell bakgrunn eller er rusmisbruker), og det er grunn til å frykte at et ekteskap mellom foreldrene snarere vil bli til skade enn til gagn for barna og dem selv. I de tilfellene der det foreligger et faktisk samlivsforhold bør dette tillegges vekt. Tillatelse kan også gis av hensyn til partenes religiøse overbevisning. Når det gjelder dispensasjon for helt unge - under 17 år - skal dispensasjonspraksis være meget restriktiv. Spørsmålet om hvor grundige undersøkelser som bør foretas, vil avhenge av omstendighetene i den enkelte sak.

Før fylkesmannen avgjør saken, kan det kreves at søkeren legger fram legeattest og offentlig vandelsattest, og eventuelt anmode om at slike attester fremlegges for den annen part. Det kan også innhentes opplysninger fra politi eller barnevernet. Fylkesmannen vil, om de finner det nødvendig, og brudefolkene ikke har noe å innvende, dessuten kunne rådføre seg med familierådgivningskontor og andre sosiale institusjoner på stedet, og eventuelt henvise brudefolkene til slike institusjoner, før avgjørelse blir tatt eller uttalelse gitt i den enkelte sak.

Om behandlingen av saken gjelder for øvrig reglene i lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven). Vedtak etter § 1a er et enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b. Ikke bare den som søker om dispensasjon, men også den søkeren ønsker å gifte seg med, må regnes som part i saken. Partenes adgang til dokumentene vil kunne

være begrenset etter forvaltningsloven § 19 første ledd bokstav c og tredje ledd. Om begrunnelse gjelder de alminnelige regler i forvaltningsloven § 25 annet og tredje ledd. Vedtaket bør gis en slik form at det gjelder ekteskap med en spesiell person. Dersom saken haster, f.eks., fordi ekteskap ønskes inngått raskt, vil skriftlig underretning til partene unntaksvis kunne unnlates etter forvaltningsloven § 27 første ledd, jf også femte punktum. I slike tilfelle kan underretning gis direkte til prøvingsmyndigheten. Om klage vises til forvaltningsloven kapittel VI.

§ 1b Det følger av § 1b at ektskap skal inngås frivillig. Det slås videre fast at både kvinner og menn skal ha samme rett til fritt å velge ektefelle. Bestemmelsen understreker og synliggjør at frivillighet er et absolutt vilkår for å kunne inngå ekteskap. Det å tvinge noen til å inngå ekteskap, eller å medvirke til dette er straffbart jf. straffeloven § 222 annet ledd. Straff for dette er fengsel inntil 6 år.

§ 2 Det følger av § 2 at en som er umyndiggjort kan inngå ekteskap, når det foreligger samtykke fra vergen. Dette gjelder også for den som har fått oppnevnt hjelpeverge etter vergemålsloven §§ 90 a flg, dersom det faller inn under hjelpevergens oppdrag å gi slikt samtykke. En som er sinnssyk, men ikke umyndiggjort, kan selv avgjøre om han eller hun vil gifte seg, med mindre det er oppnevnt hjelpeverge. Fylkesmannen kan gi tillatelse til ekteskapsinngåelse selv om vergen har nektet, dersom det ikke er rimelig grunn for nektelsen. Dette vil f.eks. være tilfelle dersom nektelsen ikke er begrunnet i hensynet til den umyndiges velferd og interesser, men ut fra uvedkommende motiver. Om forholdet til forvaltningsloven gjelder det som er sagt under kommentarene til § 1a.

§ 3 I § 3 er det satt et absolutt forbud mot ekteskap mellom slektninger i rett opp- eller nedstigende linje og mellom søsken. Med søsken menes også halvsøsken.

I forhold til adoptivbarn gjelder forbudet overfor både den opprinnelige slekt og adoptivforeldrene og deres slekt. Er adoptivbarnet blitt adoptert på ny, kan fylkesmannen likevel samtykke i ekteskap mellom adoptivbarnet og en av de opprinnelige adoptivforeldrene eller dennes slektning.

§ 4 I henhold til § 4 er det også et absolutt forbud mot å inngå nytt ekteskap så lenge det tidligere ekteskap eller registrert partnerskap består. Ekteskap opphører ved den ene ektefelles død, ved skilsmisse

eller oppløsning etter § 24. Nytt ekteskap etter skilsmisse eller oppløsning kan ikke inngås før bevillingen er endelig eller dommen rettskraftig. Vi viser til merknadene til § 7 e om hvilke bevis som kreves.

§ 5 Etter § 5 må en som lider av en smittefarlig sykdom som kan overføres ved seksuell omgang, gjøre den annen kjent med sykdommen. Det må her tas utgangspunkt i hva legevitenskapen til enhver tid legger i begrepet smittefarlig sykdom som kan overføres ved seksuell omgang. Bestemmelsen er utformet slik at den omfatter flere sykdommer enn de som betegnes som veneriske, f.eks. AIDS og HIV. Videre må begge parter ha fått muntlig veiledning av en lege om farene ved sykdommen før ekteskap inngås.

§ 5a Ekteskapsloven § 5a trådte i kraft 1. januar 1995. Det følger av denne bestemmelsen at en utenlandsk statsborger må ha lovlig opphold i Norge på vigselstidspunktet for å kunne inngå ekteskap her i landet. Dette gjelder enhver utenlandsk statsborger som vil inngå ekteskap i Norge. Det vises her til Barne- og familiedepartementets rundskriv Q-18/03 av 02.07.2003 og Utlendingsdirektoratets rundskriv til politimestrene, begge om vilkår om lovlig opphold for å inngå ekteskap i Norge.

Kapitel 2. Prøving av ekteskapsvilkårene

§ 6 Lovens § 6 bestemmer at det før ekteskap inngås, skal skje en prøving av om ekteskapsvilkårene er oppfylt. Denne prøvingen skal foretas av folkeregistermyndigheten. Norske utenriksstasjoner foretar bare prøving for norske statsborgere som aldri har vært registrert i Det sentrale folkeregister (dvs. ikke tildelt fødselsnummer) og som er fast bosatt i stasjonens embetsdistrikt. Dersom prøving av ekteskapsvilkårene er foretatt i Danmark, Finland, Island eller Sverige kan vigsel, så lenge prøvingen er gyldig, foretas etter norsk rett uten ny prøving, jf. konvensjon mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige inneholdende internasjonalprivatrettslige bestemmelser om ekteskap, adopsjon og vergemål (inntatt i Norges Lover 6. februar 1931) art. 2 og lov 19. desember 1969 nr. 75. Dette gjelder selv om ikke noen av brudefolkene har statsborgerskap i en konvensjonsstat. Det vises til Justisdepartementets rundskriv av 22. desember 1969 om denne konvensjonen. Av praktiske årsaker må det i slike tilfeller utstedes

norske prøvingsdokumenter. Brudefolkene må henvende seg til folkeregistermyndigheten som uten å foreta ny prøving vil utstede blanketten "Prøvingsattest/Melding om vigsel/Vigselsbok", Q-0309. Brudefolk som er bosatt utenfor Norge må fylle de ekteskapsvilkår som følger av loven i bostedslandet. Dette følger av alminnelige prinsipper i norsk internasjonal privatrett og fremgår av forskrift for vigsel ved norsk utenrikstjenestemann av 21. mai 2001. Konvensjonen, som gir særregler om prøving av ekteskapsvilkår i saker med tilknytning til nordiske land, regulerer ikke prøving av ekteskapsvilkår for likekjønnede. Departementet viser til forskrift av 5. november 1992 nr 979 (vedlegg 2).

§ 7

I lovens § 7 er det gitt en oppregning av de bevis som brudefolkene må fremlegge i forbindelse med prøving av ekteskapsvilkårene. Forut for prøvingen forutsettes det at brudefolkene hver for seg fyller ut en særskilt blankett («Erklæring fra brudefolkene før prøving av ekteskapsvilkårene»), Q-0150. På baksiden av blanketten finnes en rettledning. Blanketten kan også fås på engelsk og tysk, Q-0150 E og Q-0150 T. Forlovererklæring i henhold til § 7 j forutsettes også avgitt på særskilt blankett for hver av brudefolkene («Forlovererklæring»), Q-0151. Også denne blankett kan fås på engelsk og tysk, Q-0151 E og Q-0151 T. Blankettene er tilgjengelig på www.skatteetaten.no

Det kreves ikke at brudefolkene eller forloverne personlig innfinner seg for prøvingsmyndigheten ved overleveringen av de utfylte erklæringer. Prøvingsmyndigheten kan imidlertid, dersom den under behandlingen av saken finner det nødvendig, kreve personlig fremmøte. Dette kan f.eks. være tilfeller der det foreligger omstendigheter som tilsier at ekteskapsinngåelsen ikke vil skje av fri vilje. Adgangen til å innkalle til møte må benyttes med varsomhet.

Prøvingsmyndigheten skal føre protokoll for prøving av ekteskapsvilkårene på særskilt blankett ("Protokoll for prøving av ekteskapsvilkår"), Q-0308. Blanketten har øverst en rubrikk for saksnummer som for hvert år nummereres fortløpende. Dette nummer skal også påføres erklæringene fra brudefolkene og forloverne. Protokollen oppbevares inntil den, i samsvar med de til enhver tid gjeldende bestemmelser, skal avleveres vedkommende statsarkiv. Brudefolkenes egenerklæringer oppbevares i fem år. Også forlovererklæringene oppbevares i fem år i den utstrekning

plassforholdene tillater det. Det samme gjelder andre papirer som innleveres til prøvingsmyndigheten og som ikke tilbakeleveres brudefolkene. Erklæring om skifte etter lovens § 8 bør i alle tilfelle oppbevares i fem år. Vigselsbok skal beholdes ved vigslerens kontor inntil bøkene i samsvar med de til enhver tid gjeldende bestemmelser, skal avleveres vedkommende statsarkiv.

De enkelte bestemmelser i § 7 - med unntak av bokstavene g og h - knytter seg til lovens ekteskapsvilkår i kapittel 1. Det vises til merknadene til dette kapittel.

Bestemmelsen i § 7 a refererer seg til beviset for brudefolkenes identitet og alder. Prøvingsmyndigheten kontrollerer selv at opplysningene om navn og alder som brudefolkene har gitt i egenerklæringen er rette. Det samme gjelder kontroll av foreldrenes navn for personer under 18 år. Personer som aldri har vært registrert i folkeregisteret/tildelt fødselsnummer, må legge fram "annet tilfredsstillende bevis for navn og alder". Dette kan for eksempel være fødselsattest fra presten i det kirkesognet man er født, pass, bankkort eller utenlandsk fødselsattest. Hvorvidt dokumentet skal godtas vil bero på en konkret vurdering. Det kreves ikke at brudefolkene fremlegger legitimasjon. Dette må imidlertid forevises vigsler, jf. merknadene til el. § 14.

Bestemmelsene i § 7 b og c gjelder bevis for at det foreligger nødvendig samtykke og tillatelse fra fylkesmannen hvor en eller begge er under 18 år, er umyndiggjort eller har fått oppnevnt hjelpeverge, jf §§ 1 og 2. Det er partenes ansvar å fremlegge slik dokumentasjon.

Etter lovens § 7 d, e, f og g skal partene skriftlig gi erklæring på ære og samvittighet om at de ikke er så nært beslektet som nevnt i § 3 (d), om noen av partene tidligere har inngått ekteskap (e), om de lider av smittefarlig sykdom som kan overføres ved seksuell omgang (f) og om noen av partene har eller venter barn med noen annen eller har adoptivbarn (g). Dersom noen av brudefolkene har svart bekreftende på spørsmål som nevnt i bokstav e, f eller g, skal det i henhold til bokstav i godtgjøres at den andre av brudefolkene er gjort kjent med dette. Dette gjøres som regel ved at den andre parten underskriver på egenerklæringsskjemaet.

I bokstav e er det gitt nærmere regler om hvilke bevis som kreves for at et tidligere ekteskap eller registrert partenerskap er opphørt

ved skilsmisse eller død, jf § 4. Bestemmelsen kommer til anvendelse ved prøving av ekteskapsvilkår ved gjengifte. Ekteskapsloven § 7e gjelder folkeregistermyndighetens prøving av ekteskapsvilkår. Er et tidligere ekteskap oppløst ved død, skal det skaffes attest om dette fra innenlandsk eller utenlandsk myndighet. I sistnevnte tilfelle kan norsk utenriksstasjon anmodes om bistand. Slik dokumentasjon må bare legges fram der dødsfallet ikke er registrert i folkeregisteret. Hvis slik attest ikke kan skaffes, kan skifteretten på bakgrunn av de opplysninger den mottar, ved kjennelse avgjøre om de fremlagte bevis kan godtas. Etter instruks fra Skattedirektoratet av 12. desember 2007 godtar ikke folkeregistermyndigheten dødsattester fra Somailia, Nigeria, Uganda, Burundi, Etiopia, Irak, Afghanistan, Pakistan, Sri Lanka, Myanmar (Burma), Vietnam, Filippinene og Serbia med Kosovo. Domstolen har kompetanse til å ta stilling til om "det er ført tilstrekkelig bevis for at NNs tidligere ektefelle er død". Eksempler på når dette er aktuelt kan være i følgende tilfeller:

- der det ikke foreligger noe dokument som bekrefter dødsfall,
- det foreligger et dokument som bekrefter dødsfall, men dokumentet har ikke notoritet,
- det foreligger et dokument som bekrefter dødsfall, men folkeregistermyndigheten godtar ikke dokumentet etter instruks fra Skattedirektoratet.

Dersom parten i en aktuell sak ikke ønsker å benytte adgangen til å legge frem opplysninger og bevis for tingretten etter ekteskapsloven § 7 bokstav e andre ledd, og folkeregistermyndigheten avslår søknad om utstedelse av prøvingsattest, kan vedtaket påklages til fylkesmannen etter ekteskapsloven § 10 andre ledd. Fylkesmannen skal vurdere den enkelte klagesak konkret. Departementet legger imidlertid til grunn at fylkesmannen som utgangspunkt vil være varsom med å godta opplysninger og bevis om dødsfall i større utstrekning enn det folkeregistermyndigheten har anledning til når det gjelder ovennevnte land hvor det generelt sett er vanskelig å få verifisert dokumenter. Utgangspunktet må være at ekteskapsloven § 7e her benyttes.

Fylkesmannen har kompetanse til å gi skiftefritak etter ekteskapsloven § 8. Fylkesmannen skal gjøre en konkret vurdering av det enkelte tilfelle. I saker som involverer dokumenter fra ovennevnte land vil det generelt sett være vanskelig å få verifisert dokumentene. I slike tilfelle vil fylkesmannen i mange tilfelle kunne forsvare å legge

seg på tilsvarende linje som folkeregistermyndigheten. Der fylkesmannen ikke kan godta en dødsattest, må fylkesmannen veilede parten om ekteskapsloven § 7e. Etter at domstolen har tatt stilling til bevis for død, kan fylkesmannen legge denne til grunn i saksbehandlingen.

Hva angår tingrettens stedlige kompetanse, viser § 7 e annet ledd til skifteloven § 8 annet ledd jf første ledd. Kjennelsen er gjenstand for anke. Dersom bevisene blir godtatt, skal tingretten gi melding til fylkesmannen, som kan anke kjennelsen.

Dersom det tidligere ekteskapet er oppløst ved skilsmisse eller oppløst etter el. § 24, må det fremlegges bevilling eller dom med attest om at bevillingen er endelig, eller dommen rettskraftig. Bevilling eller dom må bare fremlegges når skilsmissen ikke er registrert i folkeregisteret.

Attest om at en skilsmissedom (eventuelt annen dom om opphør av ekteskapet) er rettskraftig, gis av vedkommende domstol. For høyesterettsdommer kreves ikke attest. Heller ikke er attest nødvendig når det foreligger erklæring fra partene om at de har frafalt ankerett. For skilsmissebevilling gitt av fylkesmannen, er det ikke påkrevet med særskilt attest om at den er endelig, såfremt bevillingsdokument fremlegges, idet bevillingsdokument ikke skal utleveres før vedtaket er endelig jf. ekteskapsloven § 29. Den skriftlige underretning til partene om at fylkesmannen har truffet vedtak om bevilling til skilsmisse, er imidlertid ikke tilstrekkelig bevis.

Etter reglene i lov 2. juni 1978 nr. 38 § 4 skal departementet avgjøre om en utenlandsk skilsmisse gjelder her i landet jf. ekteskapsloven § 7 e tredje ledd. Barne- og likestillingsdepartementet har i forskrift, gitt 27. mars 1992, delegert departementets myndighet etter denne lov til fylkesmennene. Det vises til rundskriv Q-19/2004 (erstatter rundskriv Q-16/92) og Q-6/93 om godkjenning av utenlandske skilsmisser og separasjoner.

Dersom en dom er avsagt eller bevilling er gitt i et annet nordisk land i samsvar med konvensjon 6. februar 1931 inneholdende internasjonal-privatrettslige bestemmelser om ekteskap, adopsjon og vergemål, blir det ikke spørsmål om godkjenning av fylkesmannen etter § 7 e tredje ledd. Dette forutsetter imidlertid at saken har vært anlagt i samsvar med de særlige vernetingsregler i konvensjonens artikkel 7. Vernetingsreglene i artikkel 7 er endret fra 1. juli 2001 med virkning for Norge, Sverige og Finland slik at en domstol eller et

forvaltningsorgan etter artikkel 7 bare er kompetent i saker der ektefellene er statsborgere og har bopel i vedkommende stat. Virkeområdet er altså innsnevret. Videre er de ulike kompetansegrunnlagene ikke lenger rangerte, men likestilte, slik at det er opp til saksøker å velge stat. Prøvingsmyndigheten vil i alminnelighet ikke behøve å undersøke hvorledes det forholder seg med dette. Det må imidlertid påses at avgjørelsen er rettskraftig, jf avsnittet foran.

Selv om den av brudefolkene som tidligere har vært gift fremlegger ekteskapsattest eller annen dokumentasjon fra sitt hjemlands (bopelslands) myndigheter, jf. § 7 bokstav h, kreves det likevel godkjenning av den utenlandske avgjørelsen etter § 7 e tredje ledd (med mindre skilsmisseavgjørelsen er truffet i et av de nordiske land etter reglene som nevnt ovenfor).

Egenerklæring fra brudefolkene inneholder informasjon om navneendring etter vigselen. Dersom brudefolkene ønsker å endre navn i forbindelse med vigselen (jf. lov om personnavn 7. juni 2002 nr. 19 (navneloven) § 10 annet ledd nr. 1), må blanketten "Melding om endring av navn" (GA-7700) sendes folkeregistermyndigheten. Blanketten kan fås hos prøvingsmyndigheten eller vigsler. Blanketten kan også lastes ned fra skatteetatens internettsider, www.skatteetaten.no. Navneloven gjelder bare for de som er registrert bosatt i Det sentrale folkeregister, jf. navneloven § 14 første ledd. Dette innebærer at de som oppholder seg i Norge uten å være bosatt, ikke kan få endret navn i forbindelse med vigselen. Brudefolkene kan levere/sende inn blanketten sammen med egenerklæringene mv. I så fall merkes dette i en egen rubrikk i prøvingsprotokollen. Brudefolkene får da utstedt vigselsattest påført nytt navn etter vigselen. Dersom melding om endring av navn ikke er sendt inn før vigsel er foretatt, kan vigsler videreformidle meldingen sammen med melding om vigsel. Nytt navn føres også da på vigselsattesten. For mer informasjon se rundskriv G-20/2002 om lov om personnavn 7. juni 2002 nr. 19 (navneloven) eller kontakt folkeregistermyndigheten.

I henhold til § 7 h må en utenlandsk statsborger som ønsker å inngå ekteskap her og som ikke er fast bosatt i Norge fremlegge dokumentasjon fra myndighetene i sitt hjemland på at det ikke er noe til hinder for at han eller hun gifter seg i Norge (ekteskapsattest)

eller - for tilfelle der ekteskapsattest ikke kan fremlegges - annen form for dokumentasjon. Det skal primært kreves ekteskapsattest. I de tilfellene der brudefolk ikke får ekteskapsattest, vil det etter bestemmelsen kreves dokumentasjon som viser at vedkommende ikke er registrert som gift eller registrert partner i sitt hjemland. Utvidelsen foreslås for i en viss utstrekning å hindre at ekteskap inngås i Norge som ikke vil bli anerkjent i partenes hjemland. Bakgrunnen for at det åpnes for å legge til grunn annen form for dokumentasjon er blant annet at dokumenter (herunder ekteskapsattest) fra enkelte land har så lav notoritet og vanskelig lar seg verifisere. Det må gjøres en konkret individuell vurdering av hvilken form for dokumentasjon som kan aksepteres. Folkeregistermyndigheten må således be om ytterligere dokumentasjon der dette er nødvendig, jf forvaltningsloven § 17. Krav til fremleggelse av dokumentasjon er de samme for heterofile og homofile par. Lovendringen som trådte i kraft 1. januar 2009 innebærer at behovet for å gjøre unntak fra kravet til å fremlegge dokumentasjon vil snevres inn. Unntaksbestemmelsen i 2. pkt. er en sikkerhetsventil – og skal praktiseres strengt. I forarbeidene er det uttalt at unntaksbestemmelsen som er gitt prøvingsmyndigheten også gjelder der sivilstandsattest ikke kan legges fram. At en søker ikke ønsker å legge frem ekteskapsattest eller annen form for dokumentasjon, vil ikke være tilstrekkelig for anvendelse av unntaksbestemmelsen. Etter alminnelige prinsipper i norsk internasjonal privatrett gjelder tilsvarende også for norske statsborgere som ikke er fast bosatt (har domisil i Norge). Det vises til rundskriv Q-18/2004 og tilleggsrundskriv Q-21/2007. *Ekteskapsloven § 7 bokstav h – dokumentasjon fra utenlandsk statsborger som ikke er fast bosatt i Norge.* Barne- og likestillingsdepartementet har gitt forskrift om når en utenlandsk statsborger skal anses for å være fast bosatt i Norge. Forskriften er inntatt som vedlegg 2 til dette rundskrivet.

§ 7 j bestemmer at hver av brudefolkene skal stille en forlover som på ære og samvittighet skal erklære at han eller hun kjenner parten, og opplyse om parten tidligere har inngått ekteskap eller registrert partnerskap og om brudefolkene er beslektet slik som bestemt i § 3. Forloverne må være myndige. Fylkesmannen kan i særlige tilfelle samtykke til at ekteskap blir inngått uten forlovere, eller at det bare er

én forlover for begge partene. Det er ikke krav om at forloverne må være norske statsborgere. De trenger heller ikke være tilstede under vigselen, dersom det er andre vitner til stede iht. § 11.

§ 7 k bestemmer at en utenlandsk statsborger som skal inngå ekteskap i Norge, må legge fram dokumentasjon som viser at vedkommende har lovlig opphold i riket. I motsetning til krav om framleggelse av dokumentasjon etter § 7 h, som kun gjelder utenlandske statsborgere som ikke er fast bosatt i Norge, gjelder krav om dokumentasjon av lovlig opphold for alle utenlandske statsborgere som vil inngå ekteskap i Norge. I rundskriv Q-18/03 til kirkelige vigslere, tingretter, byfogdembeter, fylkesmenn, politimestre og Sysselmannen på Svalbard gis det nærmere informasjon om hvilken dokumentasjon som kan kreves framlagt. Dette rundskrivet gjelder tilsvarende for folkeregistermyndighetens prøving. Det vises også til Utlendingsdirektoratets rundskriv til politimestrene, som inneholder retningslinjer for når en utenlandsk statsborger anses for å ha lovlig opphold, for å kunne inngå ekteskap i Norge. Hvorvidt en utenlandsk statsborger har lovlig opphold i Norge må avgjøres etter utlendingsloven (lov 24. juni 1988 nr. 64) og utlendingsforskriften (forskrift av 21.12.1990), som regulerer utlendingers adgang til riket, og deres opphold her. Alle utlendinger som har gyldig arbeidstillatelse, oppholdstillatelse eller bosettingstillatelse har lovlig opphold i Norge. En del utlendinger kan imidlertid ha lovlig opphold uten å ha noen dokumentert tillatelse å vise til. Dette gjelder blant annet nordiske borgere og utlendinger som er her innenfor de tre månedene en ikke-visumpliktig utlending kan være her uten tillatelse. Dersom folkeregistermyndigheten er i tvil om den utenlandske statsborgeren oppholder seg lovlig i Norge, skal vedkommende henvises til å skaffe ytterligere dokumentasjon fra politiet eller Utlendingsdirektoratet. I visse tilfeller vil det kunne foreligge tvil om en utlending, som har lovlig opphold på prøvingstidspunktet, fremdeles vil ha dette på vigselstidspunktet. Dette vil bl.a. gjelde asylsøkere som har en asylsøknad til behandling hos utlendingsmyndighetene. Utlendinger som har en tidsbegrenset arbeidstillatelse i Norge vil også kunne ha en gyldig tillatelse på prøvingstidspunktet, men fordi tillatelsen er tidsbegrenset må det fremskaffes dokumentasjon som viser at utlendingen fortsatt har lovlig opphold på vigselstidspunktet. I slike

tvilstilfeller må folkeregistermyndigheten krysse av i eget felt på prøvingsattesten. I de saker hvor det i forbindelse med prøvingen er innhentet en bekreftelse fra Utlendingsdirektoratet på lovlig opphold i Norge, vil det alltid være angitt en dato/frist for hvor lenge parten har lovlig opphold. Videre vil det gå fram av visumetiketten i passet/reisedokumentet hvor lenge utlendingen har visum til å være i Schengen-landene. For utlendinger som har arbeidstillatelse i Norge går varigheten av tillatelsen frem av Utlendingsdirektoratets vedtak og etiketten i passet/reisedokumentet. Der hvor det er oppgitt en dato/frist til folkeregistermyndigheten i forbindelse med prøvingen, må folkeregistermyndigheten angi denne datoen/fristen på prøvingsattesten. Vigsler vil da, ut fra det planlagte vigselstidspunktet kunne se om brudefolkene fortsatt har lovlig opphold i landet. Der hvor datoen er utløpt, og i andre tvilstilfeller må vigsler pålegge brudefolkene å fremskaffe en bekreftelse fra utlendingsmyndighetene på at vedkommende fortsatt har lovlig opphold jf. el. § 14 annet ledd. Bekreftelsen kan skje skriftlig eller muntlig, men bør uansett gå direkte fra vedkommende myndighet til vigsler.

I henhold til ekteskapslovens regler er det i utgangspunktet ikke hjemmel for å kreve at en person må være fysisk tilstede for å få prøvet ekteskapsvilkårene. Utenlandske statsborgere kan gifte seg i Norge dersom de kan dokumentere lovlig opphold, og det kan være meget praktisk at prøvingen kan skje før brudefolkene kommer til Norge. Det må foretas en konkret vurdering av om utlendingen må være fysisk tilstede i Norge for å vurdere om utlendingen har lovlig opphold for å inngå ekteskap i Norge.

Visumpliktige utlendinger vil ha lovlig opphold i Norge i det tidsrommet som fremgår av visumet. Tillatelsen vil fremgå av visumsetiketten i reisedokumentet og kan legges til grunn som dokumentasjon. Det kreves at visumpliktige utlendinger må ha ankommet Norge eller et annet land i Schengenområdet før prøvingsattest kan utstedes. Bakgrunnen for dette er at datoen for når vedkommende ankom Norge eller annet land i Schengenområdet vil være avgjørende for hvilken periode vedkommende anses å ha lovlig opphold i Norge, eksempelvis oppholdstillatelsen løper tre måneder fra innreisedato.

I tilfellene der visumtiden er angitt fra dato til dato vil det være adgang for folkeregistermyndigheten til å foreta prøving og skrive ut

prøvingsattest før vedkommende har kommet til Norge eller et annet land i Schengenområdet. Prøvingsmyndigheten må i slike saker opplyse om at det foreligger en tidsbegrenset oppholdstillatelse i prøvingsattesten, og be vigsler ut fra det planlagte vigselstidspunktet å undersøke, muntlig eller skriftlig med Utlendingsdirektoratet, eventuelt politiet, om brudefolkene fortsatt har lovlig opphold, jf ekteskapsloven §§ 14 annet ledd og 5a.

I de tilfeller hvor lengden på et besøksvisum er gitt men ikke datert, eksempelvis 3 måneder i løpet av 12 måneder, stilles det krav om at vedkommende er ankommet Norge eller et annet land i Schengenområdet før prøvingsattest kan utstedes. Forskjellen er at det i disse sakene først vil være dato for når vedkommende ankom Norge eller et annet land i Schengenområdet som vil være avgjørende for hvilke periode vedkommende anses å ha lovlig opphold.

Av utlendingsforskriften § 107 annet ledd åpnes det for at det kan gis besøksvisum med et bestemt eller ubestemt antall innreiser innen et tidsrom av 12 måneder. Dersom vedkommende har inn- og utreisemuligheter vil ankomstdato ikke være av avgjørende betydning for lengden av det lovlige oppholdet. Prøvingsmyndigheten må i slike saker opplyse om at det foreligger en tidsbegrenset oppholdstillatelse i prøvingsattesten, og be vigsler ut fra det planlagte vigselstidspunktet å undersøke, muntlig eller skriftlig med Utlendingsdirektoratet, om brudefolkene fortsatt har lovlig opphold, jf ekteskapsloven §§ 14 annet ledd og 5a. (Dersom vigsel blir gjennomført, og det i ettertid viser seg at vedkommende ikke hadde lovlig opphold, vil vigselen likevel være gyldig.)

I henhold til § 7 bokstav l skal hver av brudefolkene hver for seg erklære på ære og samvittighet at ekteskapet blir inngått av egen fri vilje, og at de anerkjenner hverandres like rett til skilsmisse. Partene må erklære på egenerklæringsskjemaene at ekteskapet inngås av fri vilje, og at de vil respektere menns og kvinners like rettigheter etter norsk lov i forbindelse med prøvingen. Dette er en tydeliggjøring av noe som allerede følger av ekteskapsloven § 1b. Når det gjelder denne erklæringen er det viktig å være oppmerksom på at det i følge norsk internasjonal privatrett skal anvendes norske regler i alle separasjons- og skilsmissesaker som avgjøres i Norge. Også virkningene av en skilsmisse bestemmes av norske regler.

§ 8 Etter § 8 gjelder det visse krav om at skifte av et fellesbo fra et tidligere ekteskap må være innledet eller gjennomført før nytt ekteskap kan inngås. Det samme gjelder hvis den ene eller begge brudefolkene har vært registrert som partner tidligere. Reglene er noe forskjellige etter som det tidligere ekteskap er oppløst ved død eller på annen måte. Det er i alle tilfelle tilstrekkelig at boet er overlatt til skifterettens behandling, eller at det fremlegges skriftlig erklæring fra den tidligere ektefellen eller arvingene om at privat skifte er innledet, § 8 første ledd. I praksis er det vanlige at den tidligere ektefellen eller arvingene erklærer at skiftet er gjennomført, og dette er tilstrekkelig. Dette kan gjøres på egen blankett ("Erklæring om skifte"), Q-0160 (tilgjengelig på http://www.skatteetaten.no/nb/dep/bld/dok/andre/Skjema-2/Blanketter-om-ekteskappartnerskap.html?id=437426).

En erklæring som nevnt i første ledd, kan ikke avgis av noen som er under 18 år eller umyndiggjort. Skulle dette være tilfelle, må boet overlates til skifteretten, se lov om skifte av 21. februar 1930 § 53 første ledd nr. 3. Er formuen allerede delt, kan skifteretten ikke overta boet. Dersom en arving er under 18 år, kan et uskiftebo skiftes privat når vergen skriftlig samtykker i det, jf skifteloven § 79. Etter § 8 fjerde ledd kan erklæring om at skifte er innledet gis i dette tilfelle. Det er da vergen som avgir erklæringen. Etter vergemålsloven (lov 22. april 1927 nr. 3)§ 3 er det den eller de som har foreldreansvaret for barnet etter barnelovens regler (lov 8. april 1981 nr. 7) som er verge for barnet. Det følger imidlertid av vergemålsloven § 15 første ledd at en verge er ugild til å handle for den umyndige, når han har en interesse som strider mot den umyndiges. Departementet antar at dette vil kunne gjelde i en skifteoppgjørssituasjon. Etter § 15 andre ledd skal det da oppnevnes setteverge for barnet. Sammen med erklæringen fra arvingene må det foreligge oppgave fra skifteretten om hvem som er arvinger, eller annet tilfredsstillende bevis for dette. Har de tidligere ektefeller i rettsforlik erklært seg enige om hvorledes boet skal skiftes, eller har de gitt uttrykk for at skifte er gjennomført, må det kunne godtas at skifte godtgjøres ved framleggelse av bekreftet kopi av rettsforliket. Det samme må gjelde når det i premissene til en endelig separasjons eller skilsmissedom er sagt at partene i retten har gitt erklæring som nevnt. Det vil derimot ikke være tilstrekkelig at det i søknad, rettsforlik eller

domspremisser er sagt at boet vil bli skiftet eller at skifte holdes utenfor saken. Hvor det ikke var noe til deling i det tidligere ekteskap, må erklæringen bekrefte det, § 8 annet ledd. Her fremgår det også at arvingene kan samtykke i at gjenlevende ektefelle beholder boet uskiftet. Arvingenes erklæring må i tilfelle uttrykkelig opplyse om dette.

Når det tidligere ekteskapet eller registrert partnerskap er oppløst på annen måte enn ved død og det er gått mer enn to år etter oppløsningen, er det tilstrekkelig at den som vil inngå nytt ekteskap, selv opplyser at det er skiftet, eller at det ikke var noe å skifte, § 8 tredje ledd. Foreligger en slik opplysning er det således ikke påkrevet å fremlegge offentlig skifteerklæring eller erklæring fra den tidligere ektefellen.

Etter § 8 femte ledd kan departementet frita for å legitimere at det er skiftet med tidligere ektefelle «når særlige grunner taler for det».

Barne- og likestillingsdepartementets myndighet er i forskrift av 27. mars 1992 delegert til fylkesmennene. Det vises til rundskriv Q-19/2004 om anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjoner, samt skiftefritak etter ekteskapsloven (erstatter rundskriv Q-16/92 og Q-6/93). Se merknader ovenfor til ekteskapsloven § 7 e om dødsattest m.m.

§ 9

Det fremgår av § 9 at avgjørende for om en alvorlig sinnslidende eller alvorlig psykisk utviklingshemmet person skal kunne inngå ekteskap, er at tilstanden ikke er slik at han/hun mangler rettslig handleevne. Rettslig handleevne er i § 9 annet punktum definert som «evne til normal forståelse av hva en ekteskapsinngåelse innebærer, og evne til normal motivering for å inngå ekteskap». Har prøvingsmyndigheten grunn til å tro at noen av brudefolkene på grunn av alvorlig sinnslidelse eller alvorlig psykisk utviklingshemming mangler denne evnen, kan prøvingsmyndigheten kreve lagt fram attest fra offentlig lege eller fra annen lege som offentlig lege utpeker. Finner prøvingsmyndigheten på grunnlag av legeattest at noen av brudefolkene mangler rettslig handleevne, foreligger det rett og plikt til å nekte å utstede prøvingsattest, jf § 10. Dersom prøvingsmyndigheten er i tvil, er det adgang til å utsette utstedelse av prøvingsattest til forholdet blir nærmere klarlagt. Legeattesten må gjelde rettslig handleevne på grunn av sinnslidelse eller psykisk utviklingshemming. Når det gjelder forbigående tilstand, f.eks.

rustilstand, er prøvingsmyndigheten henvist til å vurdere den konkrete situasjon, og utsette utstedelse av prøvingsattest om det skulle være tvil om en part er i slik tilstand at han/hun kan avgi en rettslig forpliktende erklæring. Ettersom det ikke er krav om personlig frammøte ved innleveringen av egenerklæringene mv. antas ikke bestemmelsen å ha særlig praktisk betydning.

I forbindelse med vigsel foretar vigsleren en selvstendig kontroll med den rettslige handleevnen til brudefolkene, selv om prøvingsattest foreligger. Vigsleren har rett og plikt til å nekte å foreta vigsel dersom han eller hun har grunn til å tro at noen av brudefolkene er i en situasjon som beskrevet i § 9, jf. § 14 annet ledd, og kan på tilsvarende måte innhente legeattest. Er noen av brudefolkene, f. eks. på grunn av rus, i en forbigående tilstand av denne art, har vigsleren rett og plikt til å utsette vigselen til det kan bli brakt på det rene at vedkommende kan avgi en rettslig forpliktende erklæring. Vigsleren har også rett til å utsette en vigsel hvis rusen etter vigslerens mening gjør utførelsen av vigselen til en uverdig handling.

§ 10 Når prøvingsmyndigheten finner at brudefolkene oppfyller ekteskapsvilkårene og det ikke foreligger hindringer etter § 8 eller § 9 skal brudefolkene få en attest som viser at det ikke er noe til hinder for at ekteskap blir inngått, jf. blanketten "Prøvingsattest/Melding om vigsel/Vigselsbok", Q-0309. Prøvingsattesten sendes til den adressen paret oppgir. Er ingen bosatt i Norge sendes den til adressen på oppholdsstedet, evt. dersom de ikke oppholder seg her, til brudefolkenes adresse i utlandet. Attesten kan også leveres ut personlig mot fremvisning av legitimasjon. Brudefolkene leverer prøvingsattesten til vigsler så snart som mulig og i god tid før vigselen. Attesten kan evt. sendes direkte til vigsler dersom brudefolkene har oppgitt på egenerklæringsskjemaet at de ønsker dette, og har oppgitt vigselsembetets adresse. Der folkeregistermyndigheten er prøvingsinstans og vigselen skal foretas i utlandet, sendes imidlertid attesten alltid til brudefolkene. Attesten er gyldig i fire måneder etter utstedelsen. Er attesten eldre enn fire måneder må ny prøving finne sted før vigsel kan foretas. Gyldig prøvingsattest på vigselstidspunktet er en forutsetning for at ekteskapet skal være gyldig. Merk at bestemmelsen i § 10 annet ledd om at attest vanligvis ikke gis før en uke etter at de nødvendige bevis etter §§ 7 til 9 er mottatt er opphevet.

Bestemmelsen anses ikke lenger å ha praktisk betydning. Hvis prøvingsinstansen har mottatt nødvendig dokumentasjon og har tid til å behandle saken med det samme, er det ikke grunn til å vente med å utstede prøvingsattesten. I henhold til § 10 annet ledd kan hver av partene klage til fylkesmannen dersom prøvingsmyndigheten fatter vedtak om ikke å utstede prøvingsattest.

Attest til bruk for ekteskapsinngåelse etter utenlandsk rett

Personer som skal gifte seg i utlandet for utenlandske myndigheter har ofte behov for å få utstedt en attest som viser at det ikke er noe til hinder for, etter norsk rett, at vedkommende inngår ekteskap (ofte kalt "ekteskapsattest" eller "ekteskapssertifikat"). Ordningen er ikke lovfestet, men har utviklet seg gjennom langvarig praksis. Undersøkelser viser at Justisdepartementet så tidlig som i 1903 utstedte slike attester. Attester til personer bosatt i Norge som skal gifte seg i utlandet utstedes av folkeregistermyndigheten. Noen land krever attest fra statsborgerlandet, selv om vedkommende ikke lenger bor eller har bodd der. Dersom det gjelder en norsk statsborger, bosatt i utlandet og tidligere har bodd i Norge, utsteder folkeregistermyndigheten slik attest.

Bemyndigede utenriksstasjoner skal bare utstede slike attester for norske borgere som er fast bosatt i embetsdistriktet og som aldri har vært tildelt fødselsnummer, og i tilfeller hvor utenlandsk myndighet ikke godtar prøvingsattest fra folkeregistermyndigheten eller Barne-, ungdoms og familiedirektoratet.

Barne-, ungdoms og familiedirektoratet utsteder slik attest når vigselslandets myndigheter krever attest fra sentral myndighet (for eksempel Tyskland) og i de særlige tilfeller der norsk borger som aldri har vært registrert i folkeregisteret er bosatt i embetsdistriktet til en norsk utenriksstasjon som ikke har prøvingskompetanse.

Det finnes en egen blankett for slik utstedelse ("Attest til bruk for ekteskapsinngåelse etter utenlandsk rett"), Q-0310 B (tidligere kalt "Ekteskapsattest"). Attesten finnes også på engelsk (Q-0310 E certificate of no impediment to marriage) og tysk (Q-0310 T ehefähigkeitszeugnis). Norge har ikke tiltrådt konvensjon om ekteskapsattester datert 5. september 1980 (Den Internasjonale Sivilstandskommisjon (CIEC)). Konvensjonen krever at ekteskapsattester omfatter en rekke nærmere bestemte

opplysninger samt gis en standardisert form. Konvensjonens krav gjelder kun konvensjonslandene.

Personen det gjelder må levere inn utfylt egenerklæringsskjema, forlovererklæring og evt. tilleggsdokumentasjon som ved ordinær prøving. Om den andre parten må prøvingsmyndigheten ha følgende opplysninger: Navn, fødselsdato, fødested/-land og statsborgerskap. Opplysningene om den andre parten kreves ikke dokumentert og kan skrives på et vanlig ark. Som ved ordinær prøving må den andre parten underskrive i egenerklæringen der det er nødvendig. Er den andre parten under 16 år skal prøvingsmyndigheten ikke utstede attest. Tvilstilfeller kan tas opp med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Folkeregistermyndigheten utsteder deretter en standardisert ekteskapsattest som bekrefter at prøvingsmyndighetene ikke er kjent med noen forhold som er til hinder for at søker inngår ekteskap. Folkeregistermyndigheten tilbyr også den standardiserte attesten i engelsk, italiensk, tysk og spansk versjon. Dersom utenlandske vigselsmyndigheter ber om opplysninger som ikke omfattes av den norske ekteskapsattesten, vil den aktuelle part således måtte innhente slike opplysninger på annen måte og selv besørge oversettelse – dersom dette er nødvendig.

Attesten er gyldig i fire måneder. På attesten er det anmodet om at det sendes melding om vigselen til folkeregistermyndigheten. Melding kan sendes fra vigsler, utenlandsk myndighet, partene selv eller norsk utenriksstasjon. Dette kan bidra til at flere vigsler etter utenlandsk rett blir registrert i folkeregisteret, noe som bl.a. vil gi et bedre grunnlag for prøving av ekteskapsvilkårene.

Folkeregistermyndigheten og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet sender attesten til legalisering. Dersom vigselen skal skje i et land som har tiltrådt Haag-konvensjonen av 5. oktober 1951, ”Convention abolishing the requirement of legislation for foreign public documents”, jf. http://hcch.e-vision.nl/index_en.php?ct=conventions.status&cid=41, skal fylkesmannen påføre apostille. Dersom vigselen skal finne sted i land som ikke har tiltrådt konvensjonen, vil landets myndigheter ofte kreve at attesten legaliseres av Utenriksdepartementet. Fylkesmannen og Utenriksdepartementet sender den legaliserte attesten enten til vedkommende som den er utstedt til, eller til vigselslandets ambassade

Kapittel 3. Inngåelse av ekteskap - vigsel

§ 11 angir lovens krav til inngåelse av ekteskap. Dersom disse kravene ikke overholdes, er vigselen ugyldig, jf § 16. I henhold til § 11 må brudefolkene møte fram for vigsleren samtidig og personlig. Dette innebærer at ekteskap inngått i Norge ved stedfortreder eller pr telefon ikke godtas som gyldig. Det skal være minst to vitner over 18 år til stede under vigselen. Som regel er dette partenes forlovere, jf § 7 j, men det er ikke noe vilkår at forloverne skal være vitner. Nærmere om formen for inngåelse av ekteskap er omtalt i merknadene til §§ 12 a og 15. Den borgerlige vigsel står åpen for alle. Vigsel kan også skje i kirken, med de begrensninger som følger av loven. **§ 11**

§ 12 bestemmer hvem som er vigslere: Det følger av ekteskapsloven § 12 bokstav a at prest i Den norske kirke har vigselsrett. Prester har vigselsrett pga ordinasjon, og eller i kraft av vedkommendes stilling. Også prest eller forstander i andre trossamfunn, eller seremonileder eller tilsvarende i livssynssamfunn kan ha vigselsrett. Kravene her er imidlertid noe annerledes. Ekteskapsloven § 12 bokstav a forutsetter at trossamfunnet er registrert. Hva som omfattes av det "registrerte trossamfunnet" fremgår av registreringen foretatt av fylkesmannen, jf lov om trudomssamfunn og ymist anna av 13. juni 1969 nr. 25 § 14. Det fremgår av denne paragrafen at trossamfunnet må sende en melding til fylkesmannen som blant annet inneholder navn og tjenestedistrikt på hver prest eller forstander. Vigselsretten følger personen som til enhver tid er registrert hos fylkesmannen som prest eller forstander i trossamfunnet. Ved forsømmelse av tjenesten kan fylkesmannen i medhold av lovens § 27 frata vedkommende preste- eller forstander tjeneste. Kravene til vigselsrett for seremonileder eller tilsvarende i livssynssamfunn er at samfunnet mottar tilskudd etter lov om tilskott til livssynssamfunn av 1981. Ovennevnte prester/forstandere/seremoniledere vil etter ekteskapsloven § 12 bokstav a anses som vigslere såfremt Kongen har godkjent formen for inngåelse av ekteskap. Kongens myndighet er delegert til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. **§ 12**

Den stedlige kompetansen til prest/forstander i trossamfunn eller tilsvarende i livssynssamfunn er ikke nærmere regulert i ekteskapsloven § 12 a. Det er det tjenestedistrikt som er oppgitt i

registreringsmeldingen etter trossamfunnsloven § 14 som er bestemmende for vedkommendes stedlige kompetanse, jf. Norsk lovkommentarer til trossamfunnloven. Det er ikke gitt særskilt hjemmel i ekteskapsloven for at forstandere eller prester i registrerte trossamfunn eller livssynssamfunn skal kunne få vie utenfor eget tjenestedistrikt. Hva som menes med tjenestedistrikt kan ofte være uklart, da et tjenestedistrikt ofte ikke omfatter et klart avgrenset geografisk område. Utgangspunktet for den stedelige vigselskompetanse er det som er oppgitt i registermeldingen til trossamfunnet. Et slikt utgangspunkt kan imidlertid være svært komplisert og uoversiktelig ettersom trossamfunn er av ulik størrelse, organisering og utbredelse. Trossamfunnene kan la seg registrere på fire alternative måter, jf. lov om trossamfunn § 14 og § 2 i forskrift om registrert og uregistrerte trossamfunn. Registreringen og hva som skal oppgis i registreringen har i enkelte tilfeller skapt uklarheter. Et trossamfunn kan f.eks bestå av kun en menighet, eller det kan bestå av flere menigheter, enten i et fylke eller i en større region. Et trossamfunn kan også være landsdekkende, da denne organisasjonsformen kan være mest hensiktsmessig på grunn av lavt medlemstall. Departementet legger til grunn at en prest/forstander i et registrert trossamfunn kan vie utenfor sitt distrikt, sålenge vigselen finner sted innenfor trossamfunnet og etter trossamfunnets godkjente vigselsrituale. Vi forutsetter imidlertid at dersom det er behov for å bruke en annen menighets lokaler, avtales dette med den lokale menighet, slik det også gjøres innenfor Den norske kirke.

Vigslerne i Human-Etisk Forbund er registrert hos fylkesmannen i Oslo og Akershus i tråd med forskrift av 27. september 2004 nr. 1296 om tildeling og tilbaketrekking av vigselsrett for seremonileder eller tilsvarende i livssynssamfunn § 1.

Det følger av forskrift av 19. oktober 1990 nr. 4983 om tjenesteordning for menighetsprester § 12 at en ordinert prest i Den norske kirke kan vie utenfor sitt eget tjenestedistrikt med samtykke fra sokneprest i det aktuelle tjenestedistrikt.

Et ekteskap er ikke ugyldig selv om prest/forstander har viet utenfor sitt tjenestedistrikt. Dette kan imidlertid være et forhold som kan føre til sanksjoner etter trossamfunnsloven § 27.

Borgerlig vigsel foretas av notarius publicus, jf bokstav b. Dette er vedkommende tingrettsdommer, hvis ikke annet er bestemt ved lov eller av Kongen. I de større byene er det byfogden som er vigsler. En borgerlig vigsler kan også foreta vigsel utenfor sitt embetsdistrikt. Dette omfatter imidlertid ikke vigsel ved norsk utenriksstasjon. Videre kan en dommer eller en pensjonert dommer, med unntak av dommer i jordskifteoverrettene og jordskifterettene, alltid konstitueres ved en annen domstol til å foreta vigsler. Slik konstitusjon gjøres av domstollederen der vigselen skal foretas. Dette følger av domstolloven § 55 e annet ledd. Annet ledd første punktum er et unntak fra første ledd og fastslår at en dommer alltid kan konstitueres ved en annen domstol til å foreta vigsler. Dette unntaket vil kunne anvendes generelt uten å være knyttet til vilkårene i første ledd om at det bare gjelder faste dommere ved en sideordnet domstol. Unntaket gjelder i forhold til alle dommere, både for dommere i en annen rettsinstans, dommerfullmektiger og andre midlertidige dommere. På denne måten vil dommere i Høyesterett og i lagmannsretten, konstituerte dommere og dommerfullmektiger kunne konstitueres til å foreta vigsler. I tillegg kan pensjonerte dommere konstitueres til å foreta vigsler etter denne bestemmelsen. Med pensjonerte dommere menes dommere som har sittet i stillingen som dommer da de gikk av med alderspensjon. Det fremgår av ekteskapsloven § 12 bokstav c at norsk utenrikstjenestemann ved utenriksstasjon kan foreta vigsler. Denne adgangen er nærmere regulert i lov av 3. mai 2002 nr. 13 om utenrikstjenesten § 17 samt Utenriksinstruksen. En norsk utenriksstasjon har ikke uten videre vigselsrett, men kan få det etter nærmere bestemmelser. Utenrikskalenderen gir oversikt over norske ambassader og generalkonsulater i utlandet som har vigselskompetanse. En slik oversikt kan også finnes på følgende internettadresse http://www.landsider.no/tips/vigsel/vigsel.htm

Ytterligere adgang til å vie utenfor landets grenser, og adgangen for representanter for utenlandsk myndighet eller kirkesamfunn til å foreta vigsler i Norge er regulert i lov 30. juni 1955 nr. 20 om når norsk tenestemakt kan halda brudvigjing i utlandet og utenlandsk tenestemakt i Noreg (brudvigjingslova) og i forskrifter med hjemmel i loven.

Lov av 30. juni 1955 nr. 20 (brudvigjingslova)

I lovens kapittel 1 er det bestemt når representant for norsk myndighet eller kirkesamfunn på nærmere bestemte vilkår kan foreta vigsel i utlandet. Etter § 1 kan sjømannsprest eller annen prest i utenrikstjeneste gis rett til å vie etter norsk lov i det landet presten er stasjonert. Tillatelsen gis av Kultur- og kirkedepartementet. Det er gitt egen forskrift for vigsel ved sjømannsprest som er utsendt av Den norske sjømannsmisjon.

Etter § 2 kan misjonær utsendt av norsk misjonslag få rett til å vie etter norsk lov i det/de land misjonslaget arbeider. Tillatelsen gis av Barne- og likestillingsdepartementet. Norsk feltprest i utenlandstjeneste kan etter § 3 få tillatelse til å vie etter norsk lov innen den militære avdeling presten tilhører. Tillatelsen gis av Kultur- og kirkedepartementet. Etter §§ 1 og 2 er det et vilkår at minst en av brudefolkene er norsk borger eller bosatt i Norge, og etter § 3 at minst en av brudefolkene hører under norske militære styrker. I følge brudvigjingslova § 4 kan norsk utenrikstjenestemann som Utenriksdepartementet har gitt fullmakt, foreta vigsel i samsvar med lov 3. mai 2002 nr. 13 om utenrikstjenesten (jf. avsnittet ovenfor).

Etter brudvigjingslova kapittel 2 kan representant for utenlandsk myndighet eller kirkesamfunn på nærmere bestemte vilkår foreta vigsel i Norge. Etter § 5 kan utenlandsk diplomatisk og konsulær tjenestemann få tillatelse av Utenriksdepartementet til å foreta vigsel i Norge etter formene i vedkommende land. Ingen av brudefolkene må være norske statsborgere og minst en av dem må være statsborger av eller bosatt i det landet tjenestemannen hører til. Utenriksdepartementet, Konsulatseksjonen, har oversikt over hvilke fremmede lands utenriksstasjoner som har vigselrett. Prest eller forstander i utenlandsk evangelisk-luthersk kirkesamfunn kan få tillatelse til å foreta vigsel i Norge etter kirkesamfunnets former når minst en av brudefolkene er statsborger i det landet kirkesamfunnet tilhører, jf. brudvigjingslova § 6. Vigselretten følger trolig personen og ikke stillingen, og må således fornyes ved skifte av prest eller forstander. Utenlandsk feltprest kan etter § 7 gis tillatelse til å foreta vigsel i Norge i militær avdeling som presten tilhører. Minst en av brudefolkene må tilhøre vedkommende militære styrker. Tillatelser etter §§ 6 og 7 gis av Barne- og likestillingsdepartementet.

§ 13 En kirkelig vigsler kan i en viss utstrekning nekte å foreta vigsel. Etter § 13 første ledd kan prest i Den norske kirke nekte å foreta vigsel hvis en av brudefolkene ikke tilhører statskirken, eller hvis ingen av dem tilhører hans menighet. Prest eller forstander i registrert trossamfunn kan på tilsvarende måte nekte å foreta vigsel hvis en av brudefolkene ikke tilhører trossamfunnet, eller hvis ingen av dem tilhører menigheten. Det samme gjelder seremonileder eller tilsvarende i livssynssamfunn dersom en av brudefolkene ikke er medlem av livssynssamfunnet. Medlemskap i eller tilhørighet til statskirken er regulert i § 3 i lov 7. juni 1996 nr 31 om Den norske kirke (kirkeloven). Regler om medlemskap eller tilhørighet til trossamfunn er gitt ved lov 13. juni 1969 nr. 25 om trudomssamfunn og ymist anna. I henhold til § 13 annet ledd har en kirkelig vigsler rett til å nekte vigsel, dersom en av brudefolkene er skilt og den tidligere ektefellen er i live eller dersom brudefolkene er av samme kjønn. Reservasjonsretten gjelder den enkelte vigsler og ikke tros- eller livssynssamfunnet som sådan.

§ 14 Det følger av § 14 at før vigselen finner sted, skal vigsleren motta en attest utstedt av prøvingsmyndigheten på at ekteskapsvilkårene er prøvet og at reglene i §§ 6 - 10 er fulgt. Dette gjelder også ved vigsel etter norsk rett som skal finne sted i utlandet i for eksempel en sjømannskirke eller på norsk utenriksstasjon. Attesten fremgår på blanketten "Prøvingsattest/Melding om vigsel/Vigselsdokument", Q-0309. En gyldig prøving som er foretatt i et annet nordisk land etter Nordisk konvensjon av 6. februar 1931 er likestilt med norsk prøving. Dette gjelder likevel ikke ved inngåelse av ekteskap mellom to personer av samme kjønn (jf. forskrift 5. november 1992 nr. 979 om når en utenlandsk statsborger skal anses å være fast bosatt i Norge med prøving av ekteskapsvilkår. 35 andre punktum (vedlegg 2)). Av praktiske hensyn skal imidlertid slik attest først leveres norsk prøvingsmyndighet, som uten å foreta ny prøving utsteder blankett Q-0309. Dersom vigsel er skjedd etter norsk rett på bakgrunn av en prøvingsattest utstedt i annet nordisk land – uten at nevnte blankett er utstedt – vil ikke dette medføre at ekteskapet blir ugyldig. Prøvingsattesten overleveres normalt fra brudefolkene til vigsler (se likevel omtalen av § 10). Før vigsel foretas skal brudefolkene legitimere seg for å godtgjøre at de er de samme personene som det er foretatt prøving for. Til dette kan for eksempel pass, førerkort og

bankkort fremlegges. Hvorvidt legitimasjonen skal godtas beror på en konkret vurdering. Normalt vil det gå noe tid fra dokumentene er innlevert prøvingsmyndigheten til prøvingsattesten blir skrevet ut og vigsel kan skje, med unntak der en utenriksstasjon både skal prøve og foreta vigsel. Dette er ikke regulert nærmere. Når først prøvingsattesten foreligger er det etter loven ikke noen særskilt grunn til å vente med å foreta vigselen. Dersom det i helt særlige tilfelle skulle oppstå en situasjon der det haster veldig med å få gjennomført vigsel, for eksempel der en av brudefolkene er alvorlig syk eller døende, antar departementet at prøvingsmyndigheten og vigsler vil samarbeide om å få foretatt prøving og vigsel så snart som det praktisk lar seg gjennomføre i henhold til reglene. Se for øvrig kommentarene til § 16 annet ledd. Nekter vigsleren å foreta vigsel på annet grunnlag enn nevnt i § 13, kan hver av partene klage til fylkesmannen som kan bestemme at vigselen skal finne sted. Dersom vigsel er nektet etter ekteskapsloven § 14 tredje ledd er dette et enkeltvedtak som etter loven kan påklages til fylkesmannen, jf. forvaltningsloven § 2 bokstav b. Årsaken til at en vigsel blir nektet, kan eksempelvis være at en eller begge av brudefolkene ikke har lovlig opphold på vigselstidspunktet, jf. ekteskapsloven §5a.

Selv om vilkårene er funnet å være oppfylt, skal det ikke foretas vigsel hvis vigsleren er kjent med at et vilkår likevel ikke er oppfylt, jf. § 14 annet ledd første punktum. Dersom vigsleren er i tvil om et vilkår er oppfylt, kan han eller hun utsette vigselen og kreve at brudefolkene fremlegger bevis for at vilkåret er oppfylt. Dette er for eksempel aktuelt i forhold til vilkåret i § 9. Et annet tilfelle er der folkeregistermyndigheten har merket av på prøvingsattesten at det foreligger tvil med hensyn til om en eller begge av brudefolkene har lovlig opphold i landet på vigselstidspunktet, og kun hvis evt. angitt dato for varigheten av lovlig opphold er utløpt. I et slikt tilfelle må vigsleren pålegge brudefolkene å fremskaffe bekreftelse fra utlendingsmyndighetene på at vedkommende fortsatt har lovlig opphold. Slik bekreftelse bør gå direkte fra vedkommende myndighet til vigsler, og kan gjøres enten skriftlig eller muntlig. Se for øvrig omtalen av §§ 7 k og 10 over.

§ 15 Kongen kan gi nærmere regler om formen for inngåelse av ekteskap, jf. § 15. Det borgerlige vigselsritualet er fastsatt ved kgl res av 19. januar 1996, og endringer fastsatt ved kgl res 5. desember 2008

(Q-0276), se vedlegg nr. 3. Formen for vigsel i registrerte trossamfunn og livssynssamfunn må godkjennes av Kongen, jf § 12 a. Kongens myndighet etter § 12 a er delegert til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

§ 16

§16 regulerer virkningen av at de formelle regler for inngåelse av ekteskap ikke er fulgt. Ekteskapet er da formelt ugyldig, og det anses ikke for å være inngått. § 16 første ledd viser til § 11 første ledd, dvs. at brudd på kravet om to vitner (§ 11 annet ledd) er uten betydning for gyldigheten av ekteskapsstiftelsen. Ekteskapet er heller ikke gyldig inngått dersom vigsleren ikke hadde vigselskompetanse, f.eks. ved at et registrert trossamfunn ikke har fått godkjent formen for inngåelse av ekteskap, jf § 12 a, eller vigselen er foretatt av en annen enn den som er godkjent av fylkesmannen som forstander etter lov om trudomssamfunn og ymist anna § 24. Det samme gjelder dersom ekteskapet ble inngått uten at det forelå gyldig prøvingsattest i henhold til § 10. Dette følger av § 16 første ledd annet punktum. Etter § 16 første ledd tredje punktum er videre ekteskap ugyldig dersom prest i Den norske kirke ikke har fulgt liturgi fastsatt av Kirkemøtet. Prester i Den norske kirke kan dermed ikke foreta vigsel etter verken det borgerlige vigselsritualet eller en eventuell "privat" liturgi uten tilslutning av Kirkemøtet. Det følger at forskrift om tjenesteordning for menighetsprester § 7 at presten skal utføre sin tjeneste i samsvar med Den norske kirkes ordninger. Gudstjenester og kirkelige handlinger forrettes etter de fastsatte liturgier.

Det er ikke uttømmende regulert i ekteskapsloven i hvilke tilfeller vigslers overskridelse av myndighet medfører ugyldig ekteskap. I følge forarbeidene til ekteskapsloven vil ekteskap der vigsler har gått ut over sin kompetanse trolig anses som gyldige. Se NOU 1986:2 Innstilling til ny ekteskapslov del 1 side 66 flg hvor det uttales:

"En vigsel er uten virkning dersom den er foretatt av myndighet som ikke kan foreta vigsler(…)Bestemmelsen innebærer at ekteskap er ugyldig dersom vigsel er foretatt av en person som overhodet ikke har vigselsmyndighet. Den omstendighet at en som har slik myndighet, har overskredet sin kompetanse, for eksempel viet utenfor sitt distrikt, er ikke ugyldighetsgrunn (…) Dette er også lagt til grunn i Ot. prp. nr. 28 (1990 -91) side 26.

En ugyldig vigsel kan etter begjæring fra en av partene gis etterfølgende godkjennelse av Kongen, delegert til Barne-, ungdoms-

og familiedirektoratet, når særlige grunner foreligger, jf. § 16 annet ledd. Adgangen til godkjenning av ugyldige vigsler tar sikte på å avhjelpe spesielle unntakstilfelle. Et moment som kan tillegges vekt er den tid som har gått fra vigselen ble foretatt til ugyldigheten ble oppdaget. Har partene levd sammen i en årrekke i den tro at de er ektefolk, vil det anses som mer inngripende ikke å godkjenne den ugyldige vigsel. Er den ugyldige vigselen av relativt ny dato, er tiden vanligvis ikke tilstrekkelig til å si at det foreligger særlige grunner. I de tilfellene der vigsel er foretatt uten at det forelå gyldig prøvingsattest vil vigselen som oftest være av relativt ny dato. I slike tilfeller foreligger det særlige grunner dersom paret kan sannsynliggjøre at de var i god tro, f.eks ved at det foreligger en uttalelse fra vigsler, og at ekteskapsvilkårene var oppfylt på vigselstidspunktet. Det kan videre foreligge særlige grunner der en av brudefolkene var syk eller døende, slik at vigsel ble foretatt uten at det var mulig å innhente prøvingsattest fra folkeregistermyndigheten på forhånd. Det er forholdene på vigselstidspunktet som er avgjørende, og det må foretas en konkret vurdering av disse vilkårene i hver enkelt sak.

Ekteskapsloven § 16 omfatter ikke vigsler som reguleres i lov 30. juni 1955 nr. 20 (brudvigjingslova). Se kommentarene til denne loven under ekteskapsloven § 12 foran. Etter brudvigjingslova § 11 første ledd, er en vigsel som er foretatt av norsk myndighet eller kirkesamfunn i utlandet, eller av utenlandsk myndighet eller kirkesamfunn i Norge, ugyldig dersom vigsleren ikke hadde de nødvendige fullmakter etter loven, eller vigselen på annen måte er foretatt i strid med lovens krav til vigselrett.

Etter lovens § 11 tredje ledd kan Kongen bestemme at en vigsel som er ugyldig etter § 11 første ledd likevel skal godkjennes som gyldig når særlige grunner foreligger. Slik godkjenning kan gis også om en eller begge ektefeller er døde. Vedtaksmyndigheten er delegert til Barne- og likestillingsdepartementet ved kgl. resolusjon 11.oktober 2002, og er ikke delegert videre til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Den skjønnsmessige vurderingen av hvorvidt en slik ugyldig vigsel skal godkjennes i ettertid vil langt på vei være den samme som ved anvendelsen av ekteskapsloven § 16 annet ledd.

I henhold til § 16 tredje ledd kan en ektefelle som har blitt tvunget til å inngå ekteskap ved rettsstridig tvang, reise søksmål for å få kjent

ekteskapet ugyldig. Dette gjelder uavhengig av hvem som har utøvd tvangen. Det vil uansett være den andre ektefellen som er rette saksøkte i en sak om ugyldiggjøring av ekteskapet. I henhold til fjerde ledd må søksmål reises innen seks måneder etter at vedkommende ektefelle ble fri for tvangen. Under enhver omstendighet kan søksmål ikke reises senere enn fem år etter ekteskapets inngåelse.

Etter § 16 femte ledd kan også manglende rettslig handleevne føre til ugyldighet. Søksmål for å få kjent ekteskapet ugyldig må reises innen seks måneder etter vigselen. Er det gått mer enn seks måneder etter vigselen, må partene søke om separasjon og skilsmisse for å få ekteskapet oppløst. En verge kan reise søksmål på vegne av en ektefelle som mangler rettslig handleevne. Om begrepet «rettslig handleevne» i forbindelse med ekteskapsinngåelse vises det til lovens § 9, og kommentarer under kapittel 2.

§ 16a fastsetter at fylkesmannen kan reise sak for å få dom for at et ekteskap består eller ikke består. Bestemmelsen kan blant annet brukes der det foreligger spørsmål om bigami, tvangsekteskap eller om et ekteskap som er inngått i utlandet strider mot norsk rettsfølelse (ordre public) f. eks. på grunn av lav ekteskapsalder. Eksemplene er ikke uttømmende. For mer informasjon om bestemmelsen, se rundskriv Q-11/2004 til fylkesmennene.

§ 17

I medhold av § 17 har departementet gitt forskrift om registrering og melding av vigsel, fastsatt ved kgl res av 20. november 1992 (se vedlegg 4). Ved vedtakelsen ble det bestemt at melding om vigsel for borgerlig vigsler og registrert trossamfunn ikke lenger skal sendes vedkommende sogneprest. I dagens system har en ikke funnet grunn til å opprettholde denne meldingsordningen. Kirkebokføring har ikke lenger relevant betydning for sivilstandsregistrering, og heller ikke for statistikk ut over de handlinger kirken selv foretar.

Når vigselen har funnet sted, fyller vigsler ut meldingsdelen på blanketten "Prøvingsattest/Melding om vigsel/Vigselsbok", Q-0309. En bekreftet kopi av blanketten skal snarest mulig, og senest innen tre dager, returneres prøvingsmyndigheten. Ved vigsel på utenriksstasjon eller i en sjømannskirke sendes også en bekreftet kopi til Utenriksdepartementet v/ Konsulatseksjonen.

Det skal føres vigselsbok over vigsler, jf. blanketten Q-0309. Vigsler ved notarius publicus føres i embetets protokoll.

Utenlandske statsborgere som inngår ekteskap her i landet uten å ha fast bopel her, må eventuelt selv sørge for å registrere vigselen hos folkeregistermyndigheten eller tilsvarende myndighet i sitt hjemland.

En bekreftet kopi av blanketten/utskrift av vigselsbok gis til brudefolkene, og utgjør midlertidig vigselsattest fram til folkeregistermyndigheten har mottatt meldingen om vigsel og utstedt vigselsattest. Av praktiske hensyn utsteder notarius publicus denne attesten på et eget dokument utarbeidet av Domstolsadministrasjonen.

Så snart melding om vigsel er mottatt, utsteder folkeregistermyndigheten vigselsattest ("Vigselsattest"), Q-0155. Dette gjelder også vigsler foretatt ved norsk utenriksstasjon eller i sjømannskirke. At det er folkeregistermyndigheten som skal utstede vigselsattest er en ny ordning, som blant annet innebærer at brudefolkene, ved navneendring i forbindelse med vigselen, kan få det nye navnet påført vigselsattesten. Ved evt. senere behov for duplikat utstedes dette av folkeregistermyndigheten.

§ 18 Etter § 18 er slektskap eller annen tilknytning til brudefolkene ikke til hinder for at vigsleren foretar vigsel.

§ 18a § 18a (i kraft fra 1. juni 2007) fastslår i første ledd et ekteskap inngått i utlandet anerkjennes i Norge, såframt ekteskapet er gyldig inngått i vigselslandet. Videre fremgår det at ekteskapet likevel ikke vil bli anerkjent dersom det åpenbart vil virke støtende på norsk rettsorden(ordre public) å anerkjenne det. Dette er en lovfesting av den ulovfestede hovedregel i norsk internasjonal privatrett vedrørende anerkjennelse av ekteskap inngått i utlandet.

Etter § 18a første ledd nytt annet punktum fastslås det at utenlandske partnerskap og andre samlivsforhold som i hovedsak har samme rettsvirkninger som et ekteskap i inngåelseslandet, kan anerkjennes som ekteskap etter skriftlig samtykke fra partene.

Forhold som ikke har eller kun har mer begrensede familierettslige rettsvirkninger enn ekteskap, faller utenfor.

Det er videre gitt en forskriftshjemmel som et nytt tredje punktum i første ledd slik at det er mulig å regulere nærmere i hvilke tilfeller en regulert samlivsform i utlandet vurderes å ha samme rettsvirkninger som ekteskap i inngåelseslandet og følgelig kunne bli anerkjent som et ekteskap i Norge. Det er per 1. januar 2009 foreløpig ikke gitt forskrifter på dette området.

Av annet ledd fremgår det at et ekteskap inngått i utlandet ikke vil bli anerkjent dersom ekteskapet ble inngått uten at begge parter var tilstede under vigselen, eller dersom en av partene var under 18 år, eller dersom en av partene allerede var gift. Dette gjelder imidlertid bare dersom minst en av partene var norsk statsborger eller fast bosatt i riket på det tidspunktet vigselen fant sted. Ekteskapet må også være inngått etter 1. juni 2007. (ikrafttredelse av reglene). Dette betyr at stedfortrederekteskap, ekteskap med noen under 18 år og polygame ekteskap ikke anerkjennes i Norge dersom en av partene på vigselstidspunktet har en sterk tilknytning i form av et norsk statsborgerskap eller blir ansett som fast bosatt i Norge. Dersom det foreligger tillatelse fra fylkesmannen etter § 1a til å inngå ekteskap før 18 år, må ekteskapet anerkjennes. Det har da ikke skjedd en omgåelse av norske regler med hensyn til alderskravet for å inngå ekteskap. For at disse reglene skal komme til anvendelse må minst en av partene ha en sterk tilknytning til Norge. Dette kravet anses oppfylt hvis en av partene er norsk statsborger eller er fast bosatt her. Hvem som er norsk statsborger følger av lov om norsk statsborgerskap av 10. juni 2005 nr. 51.

Ved vurderingen av om tilknytningskravet fast bosatt er oppfylt tas det utgangspunkt i domsilbegrepet i den internasjonale privatrett. Det må skilles mellom det å kun ha et opphold i landet og det å være bosatt. For å være bosatt må det ha skjedd en bostedsforrykking. I dette ligger at man har sitt faste tilknytningspunkt til oppholdslandet. I tillegg må vedkommende ha til hensikt å bli boende i landet og oppholdet må være frivillig. Ved vurderingen av hva som kreves for å være fast bosatt må det ses hen til forskrift av 5. november 1992 nr. 979 om når en utenlandsk statsborger skal anses å være fast bosatt i Norge i forbindelse med prøving av ekteskapsvilkårene.

Det følger av nevnte forskrift (se vedlegg 2 til dette rundskriv) at en utenlandsk statsborger med bosettingstillatelse skal anses som fast bosatt i Norge. Det samme må legges til grunn her.

En utenlandsk statsborger med en oppholdstillatelse som kan danne grunnlag for bosettingstillatelse/permanent oppholdstillatelse kan etter en skjønnsmessig vurdering bli ansett som fast bosatt i Norge. I forskriften § 2 er det listet opp enkelte kriterier som skal legges vekt på. Den samme vurdering er det naturlig blir foretatt her. Det skal følgelig legges vekt på utlendingens tilknytning til Norge,

hvor lenge vedkommende har hatt opphold i Norge, om vedkommende har til hensikt å bli boende, om utlendingen har nær familie i Norge, fast arbeid mv.

Har en utenlandsk statsborger en oppholdstillatelse som ikke danner grunnlag for bosettingstillatelse skal vedkommende ikke anses som fast bosatt i Norge.

Utenlandsk statsborger som har status som flyktning og som er innvilget asyl i Norge skal også anses som "fast bosatt"

I de tilfeller der en eller begge parter er under 18 år kan også foreldrenes tilknytning til riket få en viss betydning ved vurderingen av parten eller partenes tilknytning.

Av § 18 a annet ledd annet punktum fremgår det at departementet likevel etter begjæring fra begge parter kan anerkjenne ekteskapet dersom sterke grunner taler for det. Myndighet til å gi slik etterfølgende godkjennelse er delegert til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet ved kongelig resolusjon av 1. juni 2007. Barne- og likestillingsdepartementet er klageinstans. Begjæringen om slik etterfølgende godkjennelse må komme fra begge parter.

Hvorvidt det foreligger sterke grunner til å gi etterfølgende godkjennelse av et opprinnelig ikke-anerkjent ekteskap vil bero på en konkret og skjønnsmessig vurdering og det er naturlig at denne avgjørelsen hører under det frie skjønnet til forvaltningen.

Selv om det er barn i forholdet skal det ikke være noen automatikk i å få etterfølgende godkjennelse. Det er viktig å være oppmerksom på også i slike tilfeller kan det ha blitt utøvet tvang og kvinnen kan være presset inn i et ufrivillig svangerskap. Det er heller ikke gitt at en etterfølgende godkjennelse av ekteskapet nødvendigvis vil være til barnets beste dersom ekteskapet som ligger til grunn er gjennomført ved tvang. Det skal derfor ikke være noen automatikk i å gi etterfølgende godkjennelse selv om partene har eller venter barn sammen. Det må foretas en konkret og svært grundig vurdering i det enkelte tilfelle, der barnets beste skal være et grunnleggende hensyn.

Dersom en av partene har en betydelig sterkere tilknytning til vigselslandet enn til Norge, kan det være et moment. Dette kan for eksempel være tilfelle dersom parets eneste tilknytning til Norge består av et norsk statsborgerskap for en av partene, og vedkommende i lang tid har vært bosatt i vigselslandet. I slike

tilfeller kan det være at man ikke har hatt samme forutsetning for å sette seg inn i norsk ekteskapslovgivning. Foreldrenes tilknytning til Norge kan også være relevant i henhold til vurderingen av om parten/e har hatt forutsetning for å sette seg inn i norsk ekteskapslovgivning.

Hvorvidt ekteskapet kunne ha gitt grunnlag for dispensasjon fra alderskravet i ekteskapsloven § 1a kan være et moment, men må sees i sammenheng med andre momenter i saken. Det forhold at partene i ettertid har oppnådd en alder som gjør at ekteskap kan inngås i Norge, skal ikke alene føre til at ekteskapet anerkjennes. Hovedhensikten med å forby ekteskap før 18 års alderen er at den unge i alminnelighet ikke har nådd den modenhet eller evne som kreves for selvstendig å ta stilling til konsekvensene av å inngå ekteskap. Dersom et for tidlig inngått ekteskap blir godkjent i ettertid, kun på bakgrunn av at den unge er blitt 18 år, får den unge ikke i moden alder mulighet til å ta stilling til spørsmålet om ekteskap. Den opprinnelige mangelen består uavhengig av personens stigende alder.

Tidsaspektet, for eksempel hvis det har gått lang tid siden vigselen og partene har innrettet seg på at de er gift, kan også være relevant. Her må det imidlertid tas hensyn til at det kan være en risiko for at den eller de parter som har blitt giftet bort mot sin vilje også blir holdt tilbake i opprinnelseslandet/hjemlandet mot sin vilje. Hvorvidt dette momentet skal være relevant må følgelig vurderes nøye og konkret, og ses i sammenheng med andre momenter i saken.

Hvis det foreligger opplysninger som viser at manglende anerkjennelse av ekteskapet vil kunne få andre sterke negative konsekvenser for ekteparet, kan det også være et moment av betydning.

Ved etterfølgende godkjennelse av polygame ekteskap må det foreligge sterke grunner. Er imidlertid ektefellen fra første ekteskap død etter at ekteskap nr. 2 er inngått, kan dette tale for at sistnevnte ekteskap blir godkjent. Det samme gjelder hvis ekteskap nr. 1 er oppløst ved skilsmisse eller på annen måte. Det må stilles strenge dokumentasjonskrav til at det første ekteskapet er oppløst enten ved død, skilsmisse eller på annen måte (for eksempel omstøtelse eller oppløsning), dersom etterfølgende godkjennelse skal gis.

Kapittel 4 . Oppløsning av ekteskap. Separasjon

§ 19 § 19 er en oversiktsbestemmelse som angir forskjellige måter å få oppløst ekteskapet på.

Ekteskapet kan oppløses ved skilsmisse i 4 forskjellige tilfeller:

Det kan skje etter forutgående separasjon etter § 21.

Det kan skje etter forutgående samlivsbrudd etter § 22.

Det kan skje ved direkte skilsmisse i henhold til § 23.

Det kan videre skje ved direkte skilsmisse etter § 24 tredje ledd.

Ekteskapet kan i tillegg oppløses etter § 24 første og andre ledd.

§ 20 første ledd gir hver av ektefellene et ubetinget krav på separasjon uten hensyn til den andres ønske. Det er ikke noe krav til begrunnelse for separasjonssøknaden. Den som har søkt om separasjon kan tilbakekalle søknaden inntil endelig vedtak om separasjon foreligger.

§ 20 § 20 andre ledd setter krav til atskillelse i separasjonstiden. Dersom ektefellene fortsetter eller gjenopptar samlivet, vil separasjonen miste sin virkning. Dette gjelder imidlertid ikke dersom det kun dreier seg om samliv i en overgangstid inntil samlivet blir brutt, eller kortvarige forsøk på gjenoppta samlivet.

Praktiseringen av disse reglene vil måtte bero på skjønn. Avgjørende vil bl.a. være hvorfor partene har fortsatt/gjenopptatt samlivet. Tidligere praksis var forholdsvis streng med hensyn til kravet til atskillelse, men utviklingen har gått i retning av å myke opp dette kravet noe. Ved den nye ekteskapsloven har det vært meningen å myke opp praksis ytterligere i forhold til tidligere rett. Dette gjelder spesielt der ektefellene har felles barn. Har ektefellene periodevis vært sammen av hensyn til barna, anses vanligvis ikke separasjonen brutt. Dette gjelder ikke minst hvor ektefellene bor langt fra hverandre. Også ellers må ektefellene i en viss utstrekning kunne bo sammen eller ha ferie sammen uten at virkningene av separasjonen dermed faller bort, hvis dette er for at barna skal kunne ha samvær med begge foreldrene.

For øvrig bør det skje en helhetsvurdering av partenes forhold etter at separasjon ble gitt. Også i de tilfellene der det ikke er felles barn, har det vært meningen å myke opp praksis noe i forhold til gjeldende rett, slik at fortsatt samliv i en overgangstid, samt kortvarige forsøk på å gjenoppta samlivet, i en viss utstrekning må aksepteres. Partene skal gis mulighet til sammen å kunne overveie

situasjonen og eventuelt søke forsoning.

Departementet finner at gjeldende rett tilsier at forvaltningsorganet, som skal fatte vedtak om skilsmisse etter ekteskapsloven §§ 21 og 22, må gjøre en konkret helhetsvurdering av om adskillelseskravet i ekteskapsloven § 20 er oppfylt. Dette innebærer, etter departementets syn, at det for eksempel ikke kan legges avgjørende vekt på en avtale om å flytte fra hverandre, en flyttemelding sendt folkeregistermyndigheten m.m. dersom ikke partene også rent faktisk lever adskilt. Det kan heller ikke legges avgjørende vekt på en opphørsmelding dersom partene likevel ikke gjenopptar samlivet.

Ekteskapsloven synes ikke å forutsette bruk av opphørsmelding. Det er heller ikke påvist et behov for systematisk bruk av skjemaet ved saksbehandlingen hos fylkesmannen. Departementet vil derfor ikke trykke opp nye eksemplarer av skjemaet Q-0169 Melding om opphør av separasjon.

Registrering av sivilstand er regulert i lov og forskrift om folkeregistrering. Registrering er en oppgave under folkeregistermyndigheten. Ektefellers status som gift/separert er av betydning for saksbehandlingen hos ulike offentlige myndigheter, bl.a. ved avgjørelser om ytelser fra det offentlige, skatt og arv.

Parter som har fått separasjonsbevilling (men som gjenopptar samlivet), vil kunne ha behov for å bli omregistrert i folkeregisteret. Fylkesmannen har imidlertid etter gjeldende regelverk ikke som oppgave å bistå med dette. Fylkesmannen har heller ikke som oppgave å uttale seg prejudisielt i konkrete saker (til bruk for andre forvaltningsorganer) om hvorvidt separasjon har rettsvirkning eller ikke.

Dersom fylkesmannen mottar en opphørsmelding t.o. (uten at dokumentet legges frem i forbindelse med en konkret skilsmissesak), forutsetter departementet at fylkesmannen ber partene selv ta kontakt med folkeregistermyndigheten, eventuelt at fylkesmannen sender opphørsmeldingen til folkeregistermyndigheten.

§ 21

Etter § 21 er separasjonstidens lengde ett år, uavhengig av om partene er enige om skilsmisse eller ikke.

§ 22

I henhold til § 22 har hver av partene et ubetinget krav på skilsmisse når samlivet faktisk har vært brutt i to år. Selv om det er gitt separasjonsbevilling etter § 20, vil partene likevel kunne begjære

skilsmisse på grunnlag av faktisk samlivsbrudd, jf § 22. Når det gjelder kravet til atskillelse og virkningen av samliv etter bruddet, gjelder i hovedsak det som er sagt ovenfor om samliv i separasjonstiden. Midlertidig separasjon etter § 92 gir ikke grunnlag for skilsmisse.

Fylkesmannen skal bare ta stilling til hvorvidt en separasjon er brutt under behandling av skilsmissesaken.

Ved uttrykt enighet mellom ektefellene om at atskillelseskravet i § 22 er oppfylt har fylkesmannen kompetanse til å behandle saken. Hvis ikke uttrykt enighet foreligger treffes avgjørelsen av domstolen, jf § 27 andre ledd litra b.

§ 23 Ekteskapsloven § 23 åpner adgang til direkte skilsmisse uten forutgående separasjon. Dette kan for det første skje hvor den andre ektefellen med hensikt har forsøkt å drepe ham eller henne eller barna, eller forsettlig har utsatt dem for alvorlig mishandling. Det samme gjelder dersom ektefellen har opptrådt på en måte som er egnet til å fremkalle alvorlig frykt for slik atferd. Det tenkes her både på trusler i ord og truende opptreden ellers. Med «forsøkt å drepe», menes forsøk slik det er definert i straffeloven § 49. Straffri forberedelse faller utenfor. Straffefri forberedelse kan imidlertid være egnet til å framkalle slik frykt som er nevnt i andre punktum. På samme måte omfatter «utsatt for alvorlig mishandling» i prinsippet bare fullbyrdede handlinger, men forsøk kan falle inn under andre punktum. Hvorvidt det er tale om alvorlig mishandling, må avgjøres konkret ut fra blant annet handlingens art og graden av alvor. Hvis mishandlingen skjer flere ganger, kan dette gjøre mishandlingen alvorlig i lovens forstand selv om det enkelte tilfelle av mishandling isolert sett ikke kan anses som alvorlig. Slik loven er utformet, henviser den dommeren til å utøve et konkret skjønn, hvor samfunnets syn til enhver tid på voldelige handlinger må være avgjørende for om § 23 skal komme til anvendelse.

Som et moment for forståelsen av § 23 kan bl.a. vises til forbudet i barneloven § 30 tredje ledd om å utsette barn for vold mv. § 23 må forstås slik at den også omfatter seksuelle overgrep mot barna, selv om slikt overgrep i det konkrete tilfellet unntaksvis ikke skulle ha karakter av vold. Det vises til Ot. prp. nr. 28 (1990-91) side 100, første spalte om hvilke handlinger i ulike straffebud som kan omfattes av uttrykket «utsatt for alvorlig mishandling». Det er ikke noe vilkår for

å anvende § 23 at ektefellen er straffedømt for forholdet. Det er heller ikke noe vilkår at ektefellen må ha vært tilregnelig i gjerningsøyeblikket, og således ikke kan straffedømmes for forholdet, jf straffeloven § 44.

§ 23 andre ledd inneholder bestemmelser om søksmålsfrister.

§ 23 tredje ledd gir en person krav på direkte skilsmisse dersom vedkommende har blitt tvunget til å inngå ekteskapet ved rettstridig adferd. Vurderingene av hvorvidt det foreligger et tvangsekteskap etter denne bestemmelsen skal være de samme som etter ekteskapsloven § 16 tredje ledd. Videre må innholdet i begrepet «tvangsekteskap» være det samme som i ekteskapsloven § 16 tredje ledd. Påstand om ugyldighet etter ekteskapsloven § 16 tredje ledd og direkte skilsmisse etter ekteskapsloven § 23 kan også gjøres gjeldende mot en ektefelle som har vært uvitende om den utøvde tvangen. Søksmålsfristen i dette tilfellet er den samme som ved krav om dom på ugyldighet etter ekteskapsloven § 16 fjerde ledd. Sistnevnte bestemmelse fastslår at søksmålet må være reist innen seks måneder etter at de tvungne er blitt fri fra tvangen. Uansett må søksmålet være reist innen fem år etter inngåelsen av ekteskapet.

§ 24

§ 24 første ledd gir ektefellene krav på umiddelbar oppløsning av ekteskap inngått mellom nære slektninger, og ekteskap inngått uten at tidligere ekteskap er oppløst. Dersom partene selv ikke tar initiativ til å få ekteskapet oppløst, er fylkesmannen gitt en selvstendig søksmålsrett i § 24 andre ledd. Men i enkelte tilfeller kunne det gjøre mer skade enn gagn å oppløse ekteskapet, spesielt der ektefellene har barn sammen. Hensynet til barna, og hensynet til partene, dersom disse har levd lenge sammen og har vært i unnskyldelig uvitenhet om ekteskapshindringen, må kunne anses som «sterke grunner» i henhold til andre ledd, slik at fylkesmannen likevel kan beslutte at sak ikke skal reises, eller at saksanlegg skal utsettes.

§ 25

§ 25 første ledd innebærer at virkningen av separasjon og skilsmisse inntrer allerede på det tidspunkt fylkesmannens bevilling blir gitt eller dom blir avsagt, uavhengig av om vedtaket eller dommen er meddelt partene.

§ 25 tredje ledd er nytt, og omhandler når et bevillingsvedtak om skilsmisse og separasjon er endelig, i de tilfeller hvor vedtaket har vært gjenstand for klage. Da regnes ikke vedtaket som endelig før etter utløpet av søksmålsfristen etter § 29 femte ledd. Begrunnelsen for

bestemmelsen er å gi den ektefelle som mener det er grunn til å anfekte vedtaket, rimelig tid til å vurdere om det er grunnlag for søksmål, eventuelt også begjære midlertidig forføyning om oppsettende virkning.

Kapittel 5. Behandlingen av saker om oppløsning av ekteskap og om separasjon

§ 25a første ledd bokstav a er ny og fastslår at kapitlet kommer til anvendelse i saker om separasjon og skilsmisse som reises for fylkesmannen. Bestemmelsen medfører ingen realitetsendring.

§ 25a § 25a første ledd bokstav b er en direkte videreføring av tidligere tvistemålsloven § 416.

§ 25a andre ledd gir reglene om norske domstolers kompetanse og verneting, jf. §§ 30b og 30c, tilsvarende anvendelse for spørsmål om bidrag (jf. § 30d første ledd bokstav a) og spørsmål etter ekteskapsloven (jf. § 30d første ledd bokstav c). Regelen er en kodifisering av gjeldende rett.

§ 26 Det følger av § 26 at foreldre med felles barn under 16 år skal møte til mekling før sak om separasjon (§ 20) eller skilsmisse på grunnlag av samlivsbrudd (§ 22) kan bringes inn for fylkesmannen eller domstol. Formålet med meklingen er å få foreldrene til å komme fram til en avtale om foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast, og samværsrett. Under meklingen skal det legges vekt på hva som vil være den beste ordningen for barnet eller barna. Det skal ikke mekles når det kreves skilsmisse etter § 21, uavhengig av om det er født barn i separasjonstiden.

Departementet har ved forskrift 18. desember 2006 nr. 1478 om mekling etter ekteskapsloven og barneloven (vedlegg 5) gitt nærmere regler om mekling. I rundskriv Q-2/2007 har departementet gitt retningslinjer for anvendelse av forskriften.

§ 26a Etter ekteskapsloven § 26a har meklere opplysningsplikt til barneverntjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt. Det vises til rundskrivet om mekling.

§ 27 Etter § 27 er avgjørelsesmyndigheten i saker om oppløsning av ekteskap i større grad enn tidligere lagt til fylkesmannen. Dette har sammenheng med at loven gir en ektefelle krav på separasjon og krav på skilsmisse etter ett års separasjonstid, samt at adgangen til umiddelbar skilsmisse er sterkt begrenset.

Etter paragrafens første ledd gis fylkesmannen en generell kompetanse i separasjons- og skilsmissesaker, mens bestemmelser om domstolsbehandling gis som særregler i paragrafens annet og tredje ledd. Skilsmisse på grunn av overgrep og oppløsning av ekteskap inngått mellom for nært beslektede, samt bigami-ekteskap skal behandles av domstolene. Etter paragrafens annet ledd, pkt b, skal skilsmisse etter to års faktisk separasjon gis ved dom dersom partene er uenige om at vilkårene er oppfylt. Det er videre domstolen som skal behandle saken i de tilfeller hvor en verge krever separasjon eller skilsmisse på vegne av en ektefelle som er alvorlig sinnslidende eller sterkt psykisk utviklingshemmet, jf § 28 annet ledd. Sak om å få kjent et ekteskap ugyldig pga tvang, jf § 16 tredje ledd, skal også behandles av domstolene.

Separasjon etter § 20 og skilsmisse etter § 22 skal dessuten avgjøres av retten når kravet blir reist i sak om skilsmisse som er brakt inn for retten på annet grunnlag, eller i forbindelse med annen sak etter ekteskapsloven eller barneloven som har sammenheng med kravet om separasjon/skilsmisse. Det vises til § 27 tredje ledd. Det er særlig tvister etter barneloven og ekteskapsloven som vil være aktuelle i denne forbindelse (foreldreansvaret, hvor barnet skal bo fast, samværsrett, underholdsbidrag, deling av formuen, bruksrett til bolig mv). Ektefellene kan i disse tilfellene begjære separasjon etter § 20 eller skilsmisse etter § 22 i samme sak, og slipper å gå veien om fylkesmannen for dette. Det er i loven ikke vist til § 21, men det antas at retten også kan gi skilsmisse etter denne bestemmelsen når vilkåret om ett års separasjonstid er oppfylt, og det må antas at retten har slik kompetanse. Dette synet støttes av det som kommer fram på s 102 i Ot. prp. nr. 28 (1990-91) om ekteskapsloven, i merknadene til § 27, samt i Vera Holmøy og Peter Lødrups kommentarutgave (2. utgave 2001) til Ekteskapsloven s 137.

Det kan forekomme at en av partene, eller partene i fellesskap, søker fylkesmannen om separasjon eller skilsmisse i henhold til §§ 20-22 etter at sak om skilsmisse er brakt inn for retten på annet grunnlag. Dreier det seg om en søknad etter § 20 eller § 22, kan fylkesmannen ikke behandle saken før rettssaken er hevet ved rettskraftig kjennelse, jf § 27 tredje ledd. Fylkesmannen kan eventuelt gi partene en kort frist til å ordne dette. Søkes det fylkesmannen om skilsmisse etter § 21, enten i fellesskap eller etter

ensidig begjæring, kan saken neppe avvises med den begrunnelse at saken står for retten. Justisdepartementets lovavdeling har antatt (Jnr. 3103/90 E) at fylkesmannen i slike tilfeller ikke kunne avvise en skilsmissebegjæring etter den tidligere ekteskapsloven § 43 første ledd, annet punktum under henvisning til ulovfestede forvaltningsrettslige regler. Fylkesmannen bør i alle tilfelle spørre partene om saken er brakt inn for retten, og i tilfelle varsle retten om begjæringen. Dersom det reises sak om separasjon eller skilsmisse i et tilfelle hvor det allerede er reist sak om dette i en fremmed stat, reguleres forholdet av lov om anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjoner, av 2. juni 1978 nr. 38, § 5. Den myndighet som har fått saken til behandling her i landet kan da stanse behandlingen inntil den utenlandske avgjørelsen foreligger, dersom det er grunn til å anta at denne avgjørelsen vil gjelde her. Fylkesmannen har således rett, men ikke plikt til å stanse saken. Det må her foretas en skjønnsmessig vurdering av fylkesmannen for hvert enkelt tilfelle. Se rundskriv Q-19/2004 (erstatter rundskriv Q-16/92).

Dersom en av partene anlegger sak om skilsmisse for domstolen etter at det er sendt begjæring om separasjon eller skilsmisse til fylkesmannen, bør fylkesmannen fortsette behandlingen av saken og eventuelt gi bevilling uavhengig av rettssaken. Her forutsettes det imidlertid at dommen ikke er blitt rettskraftig før det blir spørsmål om å treffe vedtak om bevilling. Fylkesmannen bør underrette vedkommende domstol om at sak vedrørende separasjon eller skilsmisse er under behandling.

§ 28 § 28 avløste lov 13. august 1915 nr. 6 om rettergangsmåten for tvistemål (tvistemålsloven) § 419 første og tredje ledd. Bestemmelsen gir en umyndig ektefelle adgang til selv å reise sak om separasjon, skilsmisse eller oppløsning av ekteskapet etter § 24 første ledd, samtidig som det kan reises slik sak mot en umyndig ektefelle personlig. Vergen kan imidlertid opptre til støtte for den umyndige og skal varsles om saken av fylkesmannen. Dersom saken går for domstolen, skal stevningen forkynnes for vergen.

En verge kan fremme sak om oppløsning av ekteskap eller separasjon på vegne av en ektefelle som mangler rettslig handleevne. Om en ektefelle er i stand til å opptre i saken, må avgjøres etter de samme retningslinjer som ellers ved spørsmål om prosessdyktighet.

Det er imidlertid på det rene at bestemmelsen også omfatter alvorlig sjelelig svekkelse på grunn av somatiske sykdommer, som f.eks. hjernelidelser. Vergen kan imidlertid bare reise sak hvor dette er påtrengende nødvendig av hensyn til ektefellen selv. Det må således foreligge tungtveiende grunner om vergen skal reise slik sak, særlig hvis ektefellen selv ønsker å fortsette ekteskapet. Disse sakene skal alltid behandles av domstolene, som også avgjør om det er grunnlag for saksanlegg.

Ved lov 15. juni 1990 nr. 29 ble vergemålsloven endret, slik at adgangen til å oppnevne hjelpeverge ble vesentlig utvidet, jf. vergemålsloven §§ 90a flg. På bakgrunn av dette er en hjelpeverge langt på vei gitt de samme funksjoner som en verge i relasjon til § 28. Det er imidlertid et vilkår at det faller innenfor hjelpevergens oppdrag å opptre i eller å fremme sak om oppløsning av ekteskapet eller separasjon. Det vil det gjøre hvis oppnevnelsen av hjelpevergen er gjort generell.

§ 28 fjerde ledd er ny og viderefører tvistemålsloven § 419 annet punktum.

§ 29

§ 29 inneholder nærmere regler for den administrative behandlingen av separasjons- og skilsmissesaker. Fylkesmannen kan blant annet innkalle partene til personlig møte dersom det finnes hensiktsmessig. Noen muntlig saksforberedelse er således ikke påbudt, og saksbehandlingen for fylkesmannen følger ellers de alminnelige regler i forvaltningsloven.

Vedtak om separasjon og skilsmisse er enkeltvedtak i relasjon til forvaltningsloven, jf. lovens § 2 første ledd bokstav b. Det samme gjelder realitetsavgjørelser av krav som kan oppstå i forbindelse med separasjons- eller skilsmissesaken. Det følger videre av forvaltningsloven § 3 at lovens kapittel II (Om habilitet), kapittel III (Alminnelige regler om saksbehandling), kapittel IV (Om saksforberedelse ved enkeltvedtak), kapittel V (Om vedtaket), kapittel VI (Om klage og omgjøring) og kapittel VIII (Bestemmelser om virkningen av feil, om utsatt iverksetting av vedtak og om iverksettelse) får anvendelse ved saker som gjelder enkeltvedtak.

Med hjemmel i § 29 annet ledd har departementet fastsatt forskrift av 18. november 1992 om saksbehandlingen for fylkesmannen ved separasjon og skilsmisse (vedlegg 6).

Det følger av forskriften kapittel 1 at det ved søknad om

separasjon og skilsmisse skal benyttes fastsatt blankett (Q-0165, Q-0171, Q-0172). Blankettene er tilgjengelig på http://www.regjeringen.no/nb/ dep/bld/dok/andre/Skjema-2/Blanketter-om-separasjon-og-skilsmisse.html?id=437427. Som hovedregel skal søker vedlegge vigselsattest. Det er ikke nødvendig å legge ved vigselsattest dersom ektefellene er gift i Norge, og ekteskapet er registrert hos folkeregistermyndigheten. Dersom ekteskapet er inngått i utlandet og ikke registrert hos folkeregistermyndigheten, kan det være hensiktsmessig å be partene registrere ekteskapet før behandlingen av søknaden fortsetter. Dersom ektefellene har vært til mekling må meklingsattesten vedlegges sammen med vigselsattesten. En meklingsattest som er eldre enn 6 måneder mister sin gyldighet. Hvilke krav som skal stilles til dokumentasjon for sivilstand for flyktninger, kan i enkelte tilfeller by på problemer, dersom vedkommende ikke kan legge fram vigselsattest fra sitt hjemland eller det landet han/hun giftet seg i. Personer som har fått opphold her i landet på humanitært grunnlag, anses å kunne henvende seg til sitt hjemlands myndigheter dersom de ikke selv har den nødvendige dokumentasjon. Hva som kan kreves av dokumentasjon av flyktninger og personer med politisk asyl er et skjønnsspørsmål, som det må tas stilling til i hvert enkelt tilfelle. Det må foretas en helhetsvurdering av sakens fakta og de foreliggende opplysninger. Det bør videre tillegges vekt hvilke opplysninger andre norske myndigheter, som for eksempel utlendingsmyndighetene og folkeregistermyndigheten, har lagt til grunn for sine avgjørelser og registreringer. Pass og/eller andre offentlige dokumenter av nyere dato, som er utstedt av vedkommendes hjemland, vil også kunne gi opplysninger om sivilstand.

Det følger av søknadsskjemaene hvilken annen legitimasjon som skal vedlegges.

For å unngå falsk underskrift på søknadsskjemaet, eller påstand om dette, er det satt som vilkår at underskriftene blir bekreftet av to vitterlighetsvitner, eller av en advokat eller en offentlig tjenestemann, jf forskriften § 2.

Fylkesmannsembetenes kompetanse til å behandle saker om foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast og samvær, falt bort fra 1.

april 2004. Fylkesmannens kompetanse til å stadfeste foreldrenes avtaler slik at de gis tvangskraft, jf. barneloven § 55 og til å behandle saker som gjelder tvist om reiseutgifter som oppstår i forbindelse med samvær, jf. barneloven § 44 er opprettholdt. Fra og med 1. januar 2009 fikk fylkesmannen kompetanse til å stadfeste private avtaler om deling av reiseutgifter. Stadfestede avtaler har tvangskraft. Dette er hjemlet i barneloven § 44. Dette er nærmere omtalt i rundskriv Q-15/08 Reisekostnader ved samvær. Selv om fylkesmannens myndighet til å fatte vedtak i ordinære saker om foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast og samvær har falt bort, har fylkesmannen fremdeles veiledningsplikt ovenfor publikum. Forskrift til ekteskapsloven § 29 andre ledd om saksbehandlingen for fylkesmannen ved separasjon og skilsmisse m.v. § 3 er nå endret, slik at fylkesmannens veiledningsplikt erstatter det som tidligere sto om saksbehandlingen i barnefordelingssaker. Endringen i forskriften innebærer ingen realitetsendring.

Dersom partene ikke har inngått avtale om bidrag til felles barn, rettes krav om fastsetting av slikt bidrag til NAV lokalt, som er bidragsfogd. Vedtaket kan påklages til NAV fylkeskontor. Partene kan i forbindelse med ekteskapssak avtale eventuelt underholdsbidrag til ektefelle, eller være enige om at det lokale NAV kontoret treffer avgjørelsen. Også dette vedtaket kan påklages til NAV fylkeskontor. Er partene ikke enige, må saken avgjøres av retten.

Visse bodelingskrav og spørsmålet om bruksretten til felles bolig, kunne etter den tidligere loven avgjøres av fylkesmannen der begge partene var enig om dette. Kommer ikke partene til enighet, kan disse spørsmålene etter den nye ekteskapsloven bare avgjøres av domstolene, eventuelt som begjæring til skifteretten om offentlig skifte.

Forskrift om saksbehandlingen for fylkesmannen ved separasjon og skilsmisse kapittel 2, omhandler særlig atskillelseskravet når begge ektefeller eller en av dem søker skilsmisse etter ekteskapsloven §§ 21 eller 22. Fylkesmannen skal i alle saker der det er mulig innhente skriftlig bekreftelse fra to vitner om at ektefellene har levet atskilt i separasjonstiden og ikke har gjenopptatt samlivet. Ved slik erklæring benyttes fastsatt blankett (Q-0176). Vitnene skal være over 18 år, og de bør kjenne den ene eller begge ektefellene

godt. Dersom partene har bodd sammen i separasjonstiden bør vitnene så vidt mulig angi varigheten av samboerskapet.

Dersom fylkesmannen finner det nødvendig for å opplyse saken, kan vitnene innkalles til personlig møte. I de tilfeller hvor det er mest hensiktsmessig kan dette møtet finne sted ved en annen offentlig instans der vedkommende bor.

Når det gjelder spørsmålet om et samliv er gjenopptatt, vises det til det som er sagt i tilknytning til ekteskapsloven § 20 annet ledd, se kapittel 4.

Fylkesmannen kan for å opplyse saken ytterligere innhente opplysninger fra andre offentlige myndigheter i den grad dette kan gjøres uten hinder av reglene om taushetsplikt. NAV-lokalt, folkeregistermyndigheten og ligningskontoret kan være aktuelle instanser i denne sammenheng.

Ved separasjons- og skilsmissebevilling skal det benyttes fastsatt blankett (Q-0168, Q-0174) eller tilsvarende EDB-basert mal. Partene skal i bevillingen føres opp med fullt navn, fødselsdato, fødested samt bopelskommune. "Melding om endring av navn" (GA-7700) sendes folkeregistermyndigheten.

Når fylkesmannen finner at vilkårene for skilsmisse er til stede, kan det utferdiges vedtak om at bevilling er gitt. Etter § 29 tredje ledd skal fylkesmannens vedtak forkynnes for partene, med mindre de har frafalt forkynnelse. Hensikten med dette er å sikre fylkesmannen kunnskap om hvilket tidspunkt partene ble kjent med vedtaket, for å kunne avgjøre når klagefristen begynner å løpe. Reglene om forkynnelse er nærmere regulert i lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene kapittel 9. Det fremgår her at forkynnelse kan skje gjennom posten, enten i vanlig brev vedlagt mottakskvittering eller i rekommandert brev. Forkynnelse i rekommandert brev er en dyrere fremgangsmåte enn forkynnelse i brev vedlagt mottakskvittering. Dersom postforkynnelse ikke fører frem, kan forkynnelsen utføres av et stevnevitne. Stevnevitnet er knyttet til domstolene i byene og lensmannsetaten på landet.

Virkningen av en separasjon eller skilsmisse inntrer når fylkesmannen har fattet vedtak i saken, med mindre vedtaket blir påklaget og klagen fører til endring i vedtaket, eventuelt om det blir reist søksmål om gyldigheten av vedtaket. Partene kan imidlertid

ikke inngå nytt ekteskap før skilsmissebevillingen er endelig. For fylkesmannens avgjørelse er den alminnelige klagefristen i forvaltningsloven § 29 (3 uker) gjentatt i ekteskapsloven § 29 tredje ledd. Fristen regnes fra det tidspunkt vedtaket blir forkynt for partene. I nytt tredje og fjerde punktum reguleres adgangen til å begjære oppreisning av klagefristen. Det er imidlertid ikke noe i veien for at partene på forhånd frafaller retten til å påklage vedtaket. I disse tilfellene kan bevillingsdokumentet sendes partene samtidig med selve vedtaket.

Etter § 29 fjerde ledd skal ekteskapsloven § 30f gjelde dersom en part dør under sakens behandling for fylkesmannen. Dette innebærer at saken faller bort dersom en av ektefellene dør før fylkesmannen har truffet vedtak i saken. Bestemmelsen er videre endret slik at saker som gjelder oppløsning av ekteskap etter ekteskapsloven § 24 første ledd eller om spørsmålet om ekteskapet består, eller om separasjonen er uten rettsvirkning etter § 20 annet ledd kan fortsettes av eller mot den avdødes barn eller arvinger såfremt avgjørelsen har rettslig betydning for vedkommende.

Når en separasjons- eller skilsmisseavgjørelse er endelig, skal fylkesmannen sende melding til folkeregistermyndigheten på særskilt blankett (Q-0166) eller på EDB-basert mal.

§ 29 femte ledd er ny og åpner for søksmål om gyldigheten av administrative vedtak om skilsmisse og separasjon. Det følger av ekteskapsloven § 25 tredje ledd at det er bevillingsvedtaket om separasjon eller skilsmisse som er gjenstand for søksmål etter § 29 femte ledd. Dersom partene har frafalt adgangen til å klage har de heller ikke anledning til å reise sak. Det har inntil 1. januar 2008 ikke vært mulig å gjøre gjeldende at vedtaket om separasjon og skilsmisse var ugyldig på grunn av feil i saksbehandlingen eller av andre grunner. Endringene er begrunnet i at den tidligere bestemmelsen i ekteskapsloven § 30 som helt avskar slike søksmål neppe var forenlig med kravene etter Den europeiske menneskerettskonvensjonen art 6 (1). Artikkel 6(1) forutsetter at det skal være adgang til rettslig overprøving av administrative vedtak, så lenge vedtaket gjelder en parts "civil rights and obligations".

Det endelige vedtaket om separasjon eller skilsmisse må forkynnes for partene. Vedtaket må forkynnes etter de alminnelige reglene om forkynnelse, se ovenfor. Forkynnelsen må utføres av fylkesmannen, da Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet ikke har myndighet til å

forkynne, jf. domstolloven § 163a. Søksmål må reises innen en måned etter at endelig vedtak er forkynt for partene, og må rettes både mot staten ved Barne- og likestillingsdepartementet og den andre ektefellen.En konsekvens av denne endringen er at det ikke må sendes ut endelig bevilling før etter at fristen for søksmål er gått ut.

Ved vedtakelsen av tvisteloven ble de særlige rettegangsreglene for ekteskapssaker i tvistemålsloven kap. 28 inntatt i ekteskapsloven kap. 5. De særlige reglene er i hovedsak regler om partsforhold, verneting, prosessdyktighet, kumulasjon og rettskraft, jf. §§ 30–30f.

§ 30 § 30 er ny og omhandler hvem som er partene i en ekteskapssak. Den er en direkte videreføring av tvistemålsloven § 417.

§ 30 første ledd setter begrensninger i forhold til hvem som er søksmålsberettiget i slike saker.

§ 30 andre ledd omhandler hvem som skal stevnes som motpart(er).

§ 30a § 30a er ny og omhandler fylkesmannens adgang til å opptre for å ivareta offentlige interesser i visse nærmere angitte saker. Den er en innholdsmessig videreføring av tvistemålsloven § 418.

§ 30b og c §§ 30b og 30c omtales nærmere nedenfor under kapitlet Internasjonal-privatrettslige regler om norske myndigheters kompetanse i ekteskapssaker.

§ 30d § 30d er ny og regulerer inndragning av andre krav i en ekteskapssak.

§ 30d første ledd angir hvilke andre krav som kan inndras i en ekteskapssak (kumulasjonsadgangen). Første ledd bokstav d er ny, men innebærer ikke noen egentlig utvidelse av kumulasjonsadgangen. Bestemmelsen omfatter først og fremst krav om dekning av sakskostnader.

§ 30d annet ledd regulerer rettens plikt til å bringe på det rene om det er tvist om spørsmål som kan avgjøres i ekteskapssaken. Bestemmelsene i første og annet ledd er i all hovedsak en direkte videreføring av tvistemålsloven § 421 første og annet ledd.

§ 30d tredje ledd viderefører tvistemålsloven § 421 tredje ledd slik den lød etter endringsloven 20. juni 2003 nr. 40. Bestemmelsen innebærer at når spørsmål etter barneloven behandles sammen med en ekteskapssak, skal saksbehandlingsreglene i barneloven følges for så vidt gjelder barnefordelingsspørsmålene.

§ 30d fjerde ledd innebærer en endring fra tidligere rett ved at den åpner for også å trekke inn andre rettsforhold.

§ 30e er ny og er en direkte videreføring av tvistemålsloven § 424. Paragrafen omhandler spørsmål om rettskraft, oppfriskning og gjenåpning. **§ 30e**

§ 30f er ny og regulerer virkningene av at en part dør. Den er i det vesentligste en direkte videreføring av tvistemålsloven § 425, men tredje ledd er noe språklig revidert. Det er ikke tilsiktet realitetsendringer ved dette. **§ 30f**

Internasjonal-privatrettslige regler om norske myndigheters kompetanse i ekteskapssaker – ekteskapsloven §§ 30b og 30c

Ekteskapsloven §§ 30b og 30c er direkte videreføring av tvistemålsloven §§ 419a og 420. Bestemmelsene gir regler om verneting i ekteskapssaker for domstolene. Det forutsettes at disse reglene er veiledende, og i alminnelighet avgjørende, for når en ekteskapssak kan behandles av fylkesmannen. Det må altså anses som et vilkår for når fylkesmannen kan behandle separasjons- eller skilsmissesak, at partenes tilknytning til Norge oppfyller kravene i ekteskapsloven § 30b. I enkelte tilfeller vil fylkesmannen likevel ha kompetanse til å behandle saken selv om vilkårene etter § 30b ikke er tilstede.

Når saksøker er bosatt i utlandet, må saksøkte oppfylle vilkårene i § 30b bokstav a for at saken skal kunne tas under behandling. Dersom partene i fellesskap begjærer separasjon og skilsmisse, er det tilstrekkelig at en av partene tilfredsstiller kravet i § 30b bokstav a, dvs. har bopel i riket. Hvis en part ensidig søker separasjon eller skilsmisse, kan fylkesmannen behandle saken dersom den andre parten oppfyller dette vilkåret (har bopel i riket). Saken kan også tas under behandling dersom den parten som ensidig begjærer skilsmisse eller separasjon har bopel i riket, og enten har bodd her de siste to år eller tidligere har hatt bopel her, jf. § 30b bokstav b. Mht til hvem som kan anses som bosatt i riket, vil forskriftene til ekteskapsloven § 7 bokstav h være veiledende. Ekteskapsloven § 7 bokstav h og forskriften nytter betegnelsen ”fast bosatt,” mens § 30b nytter ”bopel.” Betegnelsene må her forstås som innholdsmessig sammenfallende. Ved anvendelsen av § 30b er det partens internasjonal-privatrettslige domisil og ikke det prosessuelle domisil som skal legges til grunn. Prosessuelt domisil betyr i utgangspunktet partens faktiske bopel på tiden for saksanlegget uten krav til varighet

eller hensikt å bli værende, jf. tvisteloven § 4-4. Internasjonalprivatrettslig domisil forutsetter en mer fast og varig tilknytning til riket enn det som legges til grunn i de alminnelige vernetingsregler. Se også rundskriv Q-18/2004 (erstatter rundskriv Q-13/92), som på side 4 knytter kommentarer til domisilbegrepet i norsk internasjonal privatrett med litteraturhenvisninger og rundskriv Q-21/2007.

Det vises for øvrig til Rt 1990 side 464, Rt 1979 side 368 (sidekravene) og Rt 1984 side 1501 (nordisk konvensjon).

En skilsmissebevilling vil kunne gis av fylkesmannen på grunnlag av en norsk separasjonsbevilling eller separasjonsdom som er meddelt i løpet av de siste 5 årene jf. ekteskapsloven § 30b bokstav e. De øvrige vilkårene i ekteskapsloven § 30b, trenger ikke være oppfylt.

I tillegg kan saken tas opp for fylkesmannen når den som søker separasjon er norsk statsborger, og han på grunn av sitt statsborgerskap ikke vil kunne reise sak i det landet der han har bopel, jf § 30b bokstav c. I de tilfellene der begge partene er norske statsborgere, kan fylkesmannen behandle saken dersom ingen av partene har noe imot at saken behandles i Norge, jf § 30b bokstav d.

Etter § 30b bokstav f kan det endelig reises sak når ekteskap er inngått her i landet og for det tilfelle at saksøker godtgjør at han ikke har anledning til å reise sak i statsborgerlandet eller bopelslandet. Bestemmelsen er ny og ble tilføyd ved lov av 27. juni 2008 nr 53 og trådte i kraft 1. januar 2009. Det er innført en ny mulighet for når ekteskapssak kan anlegge i Norge. Adgangen er nødvendig for ektepar av samme kjønn idet det ville være umulig eller vanskelig å få oppløst ekteskapet dersom paret er bosatt i et land som ikke anerkjenner ekteskap mellom likekjønnede.

For at en utenlandsk separasjon skal kunne legges til grunn for en norsk skilsmisse, må separasjonen godkjennes, jf lov 2. juni 1978 nr. 38 om anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjoner § 4 annet ledd. Myndighet til å godkjenne utenlandske separasjoner og skilsmisser, ble fra 1. januar 1993 delegert fra Barne- og familiedepartementet til fylkesmennene. En utenlandsk separasjon må tilsvare en norsk legalseparasjon for å bli for å bli godkjent her i landet. Dette vil først og fremst si at den utenlandske separasjonen må gi partene en ubetinget rett til skilsmisse etter en viss tid. Se også rundskriv Q-19/2004 (erstattet rundskriv Q-16/92) om anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjoner.

Konvensjon mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige inneholdende internasjonal privatrettslige bestemmelser om ekteskap, adopsjon og vergemål

Ekteskapsloven § 30b gjelder ikke dersom andre regler er fastsatt ved overenskomst med fremmed stat. Avvikende regler er fastsatt i konvensjon 6. februar 1931 mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige, jf. også lov 19. desember 1969 nr. 75, som gir konvensjonen og senere endringer lovs kraft i Norge. (Konvensjonen er inntatt i Norges Lover) Konvensjonen ble endret ved overenskomst 6. februar 2001, som trådte i kraft 1. juli 2001. Endringen har sitt grunnlag i en EU-forordning, "Bruxelles II – forordningen," av 29. mai 2000 som for EU-statene blant annet innførte ensartede regler om domsmyndighet m.v. i separasjons- og skilsmissesaker. Om Bruxelles II-forordningen og endringene i den nordiske konvensjonen vises blant annet til Rundskriv Q-19/2004 side 7. Avgjørelsesmyndighet i saker etter konvensjonen er regulert i artikkel 7, som er en gjengivelse av artikkel 2 i Bruxelles II-forordningen. Ekteskapssaker mellom personer bosatt i de nordiske land, som også er statsborgere i et av disse landene, må reises i det land konvensjonen artikkel 7 utpeker. Konvensjonen gjelder bare nordiske statsborgere som også er bosatt i nordisk land. Er en part statsborger i et annet land, kommer konvensjonen ikke til anvendelse selv om parten er bosatt i et nordisk land. Også mht til sidekrav som kan behandles i forbindelse med en ekteskapssak, inneholder konvensjonen særlige vernetingsregler som må følges i saker mellom statsborgere i de nordiske land. Reglene i konvensjonen gjelder også saker som behandles administrativt.

Et av tilknytningspunktene for avgjørelsesmyndighet etter konvensjonen artikkel 7 er ektefellenes "bopel." Ut fra en fortolkning av Bruxelles II-forordningen, som ligger til grunn for artikkel 7 i sin nåværende form, må tilknytningen "bopel" innen rammen av konvensjonen trolig forstås kun som prosessrettslig domisil (verneting) og ikke som internasjonal-privatrettslig domisil slik som ved anvendelsen av § 30b. Dette er fremholdt i teorien av bl.a. Thue: "Internasjonal privatrett" (Oslo 2002), pkt. 406, side 361 flg.

Konvensjon om flyktningers stilling/Convention relating to the status of refugees

Norge har tiltrådt den internasjonale konvensjon om flyktningers

rettsstilling, undertegnet i Genève 28. juli 1951, med tilleggsprotokoll av 31. januar 1967. Det følger av konvensjonens art 12 at en flyktnings personrettslige stilling skal avgjøres i det land hvor han har sitt hjemsted, eller i mangel av hjemsted, etter lovgivningen i det land hvor flyktningen har sin bopel.

En flyktning skal i den kontraherende stat hvor han har sin vanlige bopel, gis samme behandling som landets statsborgere i forhold som vedrører adgang til domstolene mv, jf art 16 nr. 2. Konvensjonen skal anvendes analogisk på fylkesmannens behandling av familiesaker.

Hvis kravene til flyktningstatus i konvensjonens art 1 er oppfylt (det vil si at utlendingen har status som flytning og er innvilget asyl i Norge), må dette vanligvis gi tilstrekkelig grunnlag for å dispensere fra kravet til bopel/to års opphold i § 30b. Asylsøkere, som ikke har fått sin søknad behandlet, faller derimot ikke inn under flyktningkonvensjonens bestemmelser, og kan heller ikke anses for å være bosatt i landet.

Overenskomst om statsløses stilling/Convention relating to the status of stateless persons

Norge har også tiltrådt konvensjonen om statsløses rettsstilling, undertegnet i New York 28. september 1954. En statsløs som faller inn under definisjonen i konvensjonens art 1, punkt 1, og som ikke omfattes av noen av unntaksreglene i art 1, punkt 2, skal i personrettslige forhold høre inn inder lovgivningen i det land han har sitt hjemsted, eller i mangel av hjemsted, etter lovgivningen i det land den statsløse har sin bopel, jf konvensjonens art 12. Den statsløse skal gis samme behandling som landets statsborgere i forhold som vedrører adgang til domstolene mv, jf. art 16 nr. 2. Også denne konvensjonen skal anvendes analogisk på fylkesmannens behandling av familiesaker. De statsløses rettsstilling på de aktuelle områdene er med andre ord praktisk talt sammenfallende med flytningenes.

Opphold på humanitært grunnlag

Den som har fått opphold på humanitært grunnlag faller ikke inn under flyktningkonvensjonen. Fylkesmannen må i disse tilfellene prejudisielt foreta en skjønnsmessig vurdering av om vedkommende kan anses som bosatt i Norge. Momenter i denne vurderingen vil

være vedkommendes tilknytning til Norge, f. eks. om personen har til hensikt å bli boende i landet, har nær familie i Norge etc. Det vises for øvrig til rundskriv Q-18/2004 (erstattet rundskriv Q-13/92) og rundskriv Q-21/2007. Anses vedkommende som bosatt i Norge, og opptrer som saksøker i ekteskapssaken, må han/hun således oppfylle toårs kravet i § 30b nr. 2.

Forkynning til utlandet:

Ved forkynning av vedtak om separasjon og skilsmisse i utlandet (§ 29) gjelder følgende retningslinjer:

Overfor norsk statsborger bosatt i utlandet kan forkynning forsøkes via den norske ambassaden i vedkommende land. For land som er sideakkreditert, sendes begjæringen til ambassaden i «vertslandet». Ved slik forkynning trenger dokumentene ikke oversettes, og anmodningskjemaet for Haagkonvensjonen av 15. november 1965 (forkynningskonvensjonen) benyttes ikke.

Justisdepartementet har utgitt rundskriv G-04/2007 om rettsanmodninger i sivile saker, og rundskriv G-03/2007 med liste over hvilke stater som er tilsluttet de forskjellige konvensjonene og adresser til aktuelle myndigheter i konvensjonstatene.

Rundskrivene finnes på følgende internettadresse:
http://www.regjeringen.no/nb/ dep/jd/dok/rundskriv/2007/
Rundskriv-G-042007 – Rundskriv-om-rettsa.html?id=458794 og
http://www.regjeringen.no/upload/JD/
Vedlegg/Rundskriv%20SIA/
Rundskriv_G03_lister_over_sentralmyndigheter.pdf

Rundskriv G-04/2007 erstatter tidligere rundskriv om rettsanmodninger, herunder G-189/80 Rettsanmodninger, G-36/91 Forkynning i utlandet i sivile saker – forkynningskonvensjonen og G-11/2003.

Justisdepartementet har sendt informasjonsbrev til blant annet fylkesmennene om rundskrivene der det blant annet fremgår at anmodningene nå kan sendes direkte til vedkommende utenriksstasjon. Adresser til utenriksstasjonene finnes på www.regjeringen.no.

Bakgrunnen for praksisendringen er at Utenriksdepartementet har åpnet opp for at utenriksstasjonene kan motta anmodninger om forkynning direkte fra kompetente myndigheter i Norge, og ikke kun fra Justisdepartementet som sentralmyndighet.

Når det gjelder anmodninger til nordiske land skal disse sendes til vedkommende myndigheter i henhold til den nordiske overenskomsten, se overenskomst mellom de nordiske land om gjensidig rettshjelp 26. april 1974.

Anmodninger til USA sendes direkte til generalkonsulatet. Ambassaden i Washington er ikke mottaker for anmodninger om forkynnelse for norske borgere i USA. En oversikt over hvilke delstater som utgjør de ulike generalkonsulatenes embetsdistrikter finnes på www.regjeringen.no

Anmodning om forkynning til Asia, Afrika og hele det amerikanske kontinentet bør imidlertid oversendes via Utenriksdepartementets post- og kurertjeneste på grunn av usikker postgang. Adressen er:
Kgl norske ambassade X
(Det norske generalkonsulatet i X (Forkynninger til USA))
c/o Utenriksdepartementet
Post- og kurertjenesten
Postboks 8114 Dep, 0032 Oslo

DEL II. FORMUESFORHOLDET MELLOM EKTEFELLER

Del II gjelder formuesforholdet mellom ektefeller. I denne delen reguleres økonomiske spørsmål under ekteskapet, og det gis regler om deling av formuen m v ved separasjon og skilsmisse. Reglene om formuesforholdet er i stor grad opprettholdt i den nye loven. På enkelte punkter er det imidlertid vedtatt viktige endringer.

Kapittel 6. Ektefellenes råderett over eiendelene m v

Kapittel 6 omhandler ektefellenes råderett over eiendelene. Som etter tidligere rett, er hovedregelen at ektefellene råder over egne eiendeler. Dette innebærer at det allerede mens ekteskapet består, har betydning å skille mellom hva hver av ektefellene eier. Skillet mellom de to rådighetsdelene har også betydning for kreditorenes beslagsadgang, jf. kapittel 8.

§ 31

I § 31 første ledd blir hovedregelen om at ekteskapet ikke medfører noen begrensning i ektefellenes råderett over egne eiendeler, slått fast. Bestemmelsen gjelder uansett hva som måtte være bestemt om delingen av formuen ved ekteskapets opphør. Den frie råderett kan imidlertid være begrenset som følge av bestemmelser i lov, avtale mellom partene eller pålegg fra en giver eller arvelater.

Annet ledd slår fast at eiendeler som erverves av begge ektefeller, blir sameie mellom dem, og at sameieloven (lov 18 juni 1965 nr 6) kommer til anvendelse også på eiendeler som er i sameie mellom ektefeller.

Sameie mellom ektefeller kan oppstå på flere måter. Sameie kan for det første etableres som følge av vanlige formuesrettslige prinsipper. Videre kan arbeid i hjemmet danne grunnlag for sameie. I § 31 tredje ledd er det bestemt at det ved vurderingen av hvem av ektefellene som skal anses å ha ervervet eiendeler som har tjent til deres felles personlige bruk, skal legges vekt på arbeid i hjemmet. Dette innebærer en lovfesting av det prinsippet som ble slått fast ved Høyesteretts dom inntatt i Rt 1975 s 220. Inn under uttrykket «eiendeler som har tjent til ektefellenes felles personlige bruk», faller først og fremst felles bolig og vanlig innbo. Andre eksempler kan være fritidseiendom, bil og båt. Slike eiendeler faller imidlertid ikke automatisk inn under bestemmelsen; det må vurderes konkret i det enkelte tilfellet om eiendelene har tjent til ektefellenes «felles personlige bruk».

Annet og tredje ledd kan fravikes ved avtale. Dersom avtalen innebærer en gaveoverføring, må den gjøres i ektepakts form, jf § 50.

Bestemmelsene i §§ 32 og 33 innebærer en begrensning i prinsippet om at ektefellene råder fritt over sine egne eiendeler. Formålet med bestemmelsene er å verne om partenes felles bolig og vanlige innbo. Begrensningene gjelder uansett om eiendelene tilhører felleseiet eller den ene ektefellens særeie.

§ 32 Etter § 32 kreves det skriftlig samtykke av den andre ektefellen hvis en ektefelle vil foreta visse rettslige disposisjoner over partenes felles bolig. Det kreves for det første skriftlig samtykke for å overdra, pantsette, forpakte bort eller inngå eller si opp en leie- eller framleieavtale for en eiendom som brukes som felles bolig. Videre kreves det skriftlig samtykke for å overdra eller pantsette en andel, aksje eller obligasjon som leieretten til felles bolig er knyttet til.

§ 33 Når det gjelder vanlig innbo, bestemmer § 33 at ektefellen må samtykke i overdragelse, utleie og pantsettelse. Det samme gjelder i forhold til gjenstander som er bestemt til bruk for barna. Etter denne bestemmelsen er det ikke noe krav om at samtykket må være skriftlig.

Dersom samtykke nektes eller ikke kan skaffes innen rimelig tid, kan ektefellen eller den andre parten i avtalen kreve at skifteretten avgjør spørsmålet, jf annet ledd i §§ 32 og 33.

§ 34 § 34 bestemmer hvor lenge begrensningene i rådigheten gjelder dersom ekteskapet blir oppløst ved separasjon eller skilsmisse. For de eiendelene som er felleseie, gjelder begrensningene inntil det er avgjort hva som skal skje med de enkelte eiendelene eller rettighetene. Avgjørelsen om hva som skal skje med eiendelene, kan være truffet enten ved avtale mellom partene eller av skifteretten. Det kreves ikke at hele boet er gjort opp.

Når det gjelder eiendeler som er den ene ektefellens særeie, gjelder begrensningene i råderetten fram til ektefellene er separert eller skilt. Når partene anses for å være separert eller skilt, er regulert i § 25.

§ 35 § 35 regulerer hvilken adgang en ektefelle har til å få omstøtt en disposisjon som er foretatt i strid med reglene i §§ 32 og 33. Omstøtelse skjer ved dom, og det er fastsatt tidsfrister for når søksmål skal være reist. Når det gjelder brudd på § 33, kan en avtale ikke omstøtes dersom avtaleparten ved overleveringen av eiendelen hadde rimelig grunn til å tro at ektefellen hadde rett til å inngå avtalen.

§ 36 gir regler om eiendeler som er i sameie mellom ektefellene. Etter første ledd gjelder reglene i kapittel 6 tilsvarende for disposisjoner over sameieandel i felles bolig og i vanlig innbo m v. Dette innebærer en begrensning i disposisjonsretten i forhold til hva som gjelder etter de alminnelige reglene om sameie. **§ 36**

Hvis en ektefelle overdrar sin sameieandel i en gjenstand som har tjent til ekteparets felles personlige bruk, har den andre ektefellen etter annet ledd første punktum rett til å løse inn andelen etter skiftetakst. I uttrykket «felles personlig bruk» ligger at begge ektefellene må ha brukt sameiegjenstanden, men det er ikke noe krav til at de har brukt den like mye. Det er bare personlig bruk som omfattes, ikke f eks bruk i næringsvirksomhet.

Samme innløsningsadgang har ektefellen etter annet ledd annet punktum, dersom den andre ektefellen krever sameiet oppløst.

Annet ledd tredje til femte punktum har regler om framgangsmåten når det kreves innløsning.

Ektefellene kan som hovedregel ikke avtale at de begrensningene i rådigheten som framgår av reglene i kapittel 6, ikke skal gjelde mellom dem, jf § 37. For eiendeler som er særeie, kan ektefellene likevel avtale at rådighetsbegrensningene ikke skal gjelde. En slik avtale må gjøres i ektepakts form. En bestemmelse som nevnt kan bare treffes av ektefellene selv, ikke av giver eller arvelater som bestemmer at gaven eller arven skal være særeie etter § 48. **§ 37**

Kapittel 7. Ektefellenes gjensidige underholdsplikt m v

§ 38 første ledd inneholder hovedregelen om ektefellenes underholdsplikt. Familiens underhold er et felles ansvar for ektefellene. Hvordan hver av ektefellene skal oppfylle sin del av plikten, vil avhenge av hvordan paret velger å ordne seg. Arbeid i hjemmet, tilskudd av penger og andre måter å bidra på, er likestilt. **§ 38**

I annet ledd blir det slått fast at den ene ektefellen kan kreve penger av den andre for å dekke utgiftene til familiens underhold. Dersom ektefellen ikke oppfyller plikten til å yte penger, kan vedkommede bli pålagt bidragsplikt. I så fall vil en del av reglene som gjelder ved bidrag etter separasjon og skilsmisse gjelde tilsvarenede, jf tredje punktum.

Ektefellene har gjensidig opplysningsplikt om økonomiske forhold, jf § 39. For å få de opplysningene som er nødvendige for å **§ 39**

vurdere ekteparets økonomiske stilling, kan en ektefelle kreve opplysninger om eller kopi av den andres eller den felles selvangivelse og ligning. Dette kan ektefellen kreve både fra den andre ektefellen og fra ligningsmyndighetene. Ektefellen kan også kreve opplysninger fra banker, andre finansinstitusjoner og andre som har midler til forvaltning. Advokater kan være et eksempel på det siste alternativet. Opplysningsplikten går foran regler om taushetsplikt som banker m v er pålagt. Retten til å få opplysninger etter § 39 gjelder også mens ektefellene er separert.

Kapittel 8. Ektefellenes ansvar for gjeld

§ 40 Prinsippet om at den ene ektefellen som hovedregel ikke kan gjøre den andre ektefellen ansvarlig for gjeld, er slått fast i § 40. Unntak gjelder dersom det er særskilt hjemmel for medansvar. Mest praktisk i så måte er hjemmel i lov, jf f eks skattebetalingsloven § 37.

§ 41 Et annet eksempel følger av § 41, som omhandler hvilken adgang den ene ektefellen har til å inngå avtaler på begge ektefellenes ansvar. Bestemmelsen regulerer det solidariske ansvaret overfor tredjepersoner. Det innbyrdes forholdet mellom partene reguleres av andre regler, bl a § 38 om underholdsplikt.

Første ledd første og annet punktum angir omfanget av representasjonsretten. En ektefelle kan på begge ektefellers ansvar inngå vanlige avtaler om det daglige husholdet og oppfostringen av barna og vanlige avtaler for å dekke den enkelte ektefelles nødvendige behov. Representasjonsretten omfatter også leie av felles bolig. Med «vanlige avtaler» tas det sikte på hva som anses vanlig i familier med tilsvarende behov og økonomisk stilling.

Regelen om at begge ektefellene blir ansvarlig gjelder ikke dersom noe annet gikk fram av forholdene rundt avtaleinngåelsen, jf tredje punktum. Ektefellen som foretar disposisjonen kan f.eks ha sagt uttrykkelig i fra til avtaleparten at bare han eller hun skal være ansvarlig.

Representasjonsretten gjelder bare under samlivet, og ikke etter en eventuell separasjon.

Etter annet ledd blir ikke den andre ektefellen forpliktet dersom medkontrahenten forsto eller burde ha forstått at den ektefellen som inngikk avtalen, gikk ut over hva han eller hun hadde rett til etter første ledd. Bestemmelsen utelukker likevel ikke at den andre

ektefellen blir ansvarlig etter andre regler, f eks reglene om fullmakt eller om passivitetsvirkninger.

Kapittel 9. Avtaler om formuesordningen m v

Det kan bestemmes visse unntak fra lovens regler om formuesordningen. For å være gyldige må slike unntak ha hjemmel i loven, og dette er uttømmende regulert i lovens kapittel 9. Avtaler mellom ektefellene om formuesordningen skal inngås ved ektepakt etter reglene i kapittel 11. Hvis avtalen i realiteten er en gavedisposisjon, kan også reglene i kapittel 10 om gaver mellom ektefellene komme til anvendelse.

§ 42

§ 42 første ledd første punktum inneholder hovedregelen om at ektefellene ved ektepakt kan opprette særeie. At eiendelene er gjort til særeie, innebærer bl a at de er unntatt fra deling, jf kapittel 12. Av annet punktum følger det at en slik avtale kan inngås før eller under ekteskapet. En avtale om særeie som er inngått med sikte på et forestående ekteskap, får virkning straks partene er gift.

Annet ledd angir hvordan partene kan begrense en avtale om særeie. Etter første punktum kan avtalen begrenses til å gjelde bare den ene ektefellens formue eller bare deler av den enes eller begges formue. En slik avtale innebærer at partene oppretter såkalt delvis særeie. Særeiet kan omfatte fysiske deler av formuen. Men det kan også bestemmes at en andel av formuen, fastsatt til en viss brøk, prosentsats eller et bestemt beløp, skal være særeie. Partene kan også avtale at verdien av formuen over eller under et angitt beløp, skal være særeie.

Etter annet punktum kan særeieavtalen gjøres tidsbegrenset eller betinget av at ekteparet ikke får felles livsarvinger.

I tredje ledd er det gitt regler om mellomløsninger mellom særeie og felleseie. Etter første punktum kan det avtales at særeie ikke skal gjelde oppgjør etter den ene ektefellens død («særeie i live, felleseie ved død». Delingen skjer da etter de alminnelige reglene i kapittel 15. Avtalen kan begrenses til å gjelde hvis en bestemt av ektefellene dør først, jf annet punktum. Etter tredje punktum kan den lengstlevende ektefellen velge å se bort fra begrensningene som følger av tredje ledd første og annet punktum hvis ikke noe annet er avtalt eller klart forutsatt mellom partene. Den lengstlevende kan med andre ord velge om særeiet skal omgjøres til felleseie eller ikke.

Det er ikke adgang til å inngå avtale om at særeiet bare skal gjelde ved oppgjør etter den ene ektefellens død («felleseie i live, særeie ved død».

§ 43 I § 43 er det gitt regler om adgangen til å sitte i uskiftet bo med formue som er særeie. Første ledd bestemmer at dette må avtales ved ektepakt, og at avtalen kan begrenses til å gjelde visse deler av særeiet.

Dersom lengstlevende velger å bruke retten til å sitte i uskifte med den avdødes særeiemidler, skal også lengstlevendes særeiemidler som hovedregel gå inn i uskifteboet, jf annet ledd. Partene kan imidlertid i ektepakts form avtale at lengstlevendes særeie ikke skal gå inn i uskifteboet

Ved opphør av uskifteboet skal skiftet skje etter reglene i arveloven § 26 annet ledd. Partene kan likevel i ektepakten bestemme at det skal skje en mer lik fordeling av formuen ved opphør av uskifteboet, jf tredje ledd.

Etter fjerde ledd kan avtale om rett til å sitte i uskiftet bo med særeiemidler begrenses til bare å gjelde dersom en bestemt av ektefellene dør først.

Som tidligere sagt er adgangen til å avtale formuesordninger som avviker fra lovens hovedordning, uttømmende regulert i kapittel 9. Det er likevel antatt at det er adgang til å avtale en kombinasjon mellom § 42 tredje ledd og § 43 første ledd (jf uttalelse fra Justisdepartementets Lovavdeling, jnr 883/92 E). Etter § 42 tredje ledd tredje punktum kan gjenlevende ektefelle velge å opprettholde særeiet selv om ektefellene i utgangspunktet avtalte «særeie i live, felleseie ved død». Har ektefellene avtalt en kombinasjon mellom § 42 tredje ledd og § 43 første ledd, kan gjenlevende i så fall sitte i uskifte med særeiemidlene.

Lovavdelingen har også antatt at §§ 42 og 43 må tolkes slik at vilkårene om tidsbegrensning og felles barn etter § 42 annet ledd annet punktum kan kombineres med avtaler etter § 42 tredje ledd og § 43 (jnr 1905/92 E). Etter dette kan følgende særeieavtaler inngås:

1) -Særeieavtalen faller bort hvis ekteskapet opphører ved død, eller når ektefellene har vært gift i et visst antall år eller eventuelt får felles barn.

2) -Særeieavtalen faller bort når ektefellene har vært gift i et visst antall år, eller eventuelt får felles barn. Har ektefellene likevel særeie når en av dem dør, har gjenlevende rett til å sitte i uskifte med særeiemidlene.

§ 44 Etter § 44 første ledd har ektefellene adgang til ved ektepakt å avtale at reglene om skjevdeling i § 59 ikke skal gjelde. Ektefellene kan avtale at reglene om skjevdeling overhodet ikke skal gjelde, eller avtale unntak bare for eiendeler som faller inn under lovens § 59 første ledd, eller bare for de eiendeler som faller inn under § 59 tredje ledd. Annet og tredje ledd innebærer at det kan gjøres en rekke begrensninger i avtalen om unntak fra reglene om skjevdeling. Begrensningene er de samme som de som kan gjøres i forhold til særeie, jf § 42.

§ 45 Regelen i § 45 innebærer at ektefellene kan avtale at felleseiet skal deles mens ekteskapet består. Avtalen må gjøres ved ektepakt.

Ektefellene kan oppheve, endre eller supplere avtaler om formuesordningen, jf § 46 første ledd. Endringen må gjøres i ektepakts form.

I annet ledd er det innført en lempingsregel for de tilfellene der ektefellenes avtale etter §§ 42 til 44 vil virke urimelig overfor en av partene. En avtale om deling etter § 45 kan lempes etter § 65.

§ 46 Vurderingstemaet for lempingsregelen i § 46 er det samme som i den generelle formuerettslige lempingsregelen i avtaleloven § 36. Etter forarbeidene (Ot prp nr 28 for 1990-91 side 111) bør lempingsregelen brukes med forsiktighet. Ektefellens egen formue og inntektsevne vil være av betydning i tillegg til lengden av ekteskapet. Det bør også legges vekt på hvordan ektefellene har innrettet seg under ekteskapet. Ved vurderingen av om en avtale er urimelig, kan det både tas hensyn til forhold som forelå da avtalen ble inngått, og til forhold som har inntrådt etter dette tidspunktet.

Etter første punktum kan avtalen settes helt eller delvis ut av kraft. Retten kan i stedet bestemme at avtalen skal opprettholdes, men at den ektefellen som blir urimelig dårlig stilt, skal tilkjennes et beløp fra den andre ektefellen, jf annet punktum. I tredje og fjerde punktum er det gitt regler om fristene for å framsette krav om lemping. Lempingsregelen kan påberopes av gjenlevende ektefelle overfor avdødes arvinger, men ikke av arvingene overfor gjenlevende, se lovens § 77 første ledd og annet ledd bokstav c.

§ 47 Bestemmelsen i § 47 gjelder hvilken adgang en ektefelle som er gjort umyndig eller som har fått oppnevnt hjelpeverge, har til å inngå eller omgjøre avtaler etter §§ 42 til 46. Avtalen inngås av den umyndige selv, men vergen må samtykke for at avtalen skal bli

gyldig. Dersom ektefellen ikke er gjort umyndig, men har fått oppnevnt hjelpeverge, må hjelpevergen samtykke dersom det faller innenfor hjelpevergens oppdrag å gi slikt samtykke. Det vil det gjøre dersom oppnevningen er gjort generell. Hvis oppnevningen gjelder enkelte særlige anliggender, vil det bero på de nærmere omstendigheter om samtykke kreves. Samtykke fra vergen eller hjelpevergen må også gis i ektepakts form, se § 54 første ledd siste punktum.

§ 48 Etter § 48 kan en giver eller en arvelater bestemme en ordning som nevnt i §§ 42 til 44 som vilkår for arven eller gaven. Det kan stilles vilkår også for gaver som er ytet mot delvis vederlag. Videre kan det fastsettes at vilkåret skal gjelde den andel av særeiegjenstanden som gaveverdien utgjør av gjenstandens verdi. En giver eller en arvelater kan selvsagt, innenfor rammen av de ellers gjeldende formuesrettslige og arverettslige regler, også knytte andre betingelser til gaven eller arven.

For arv må vilkåret bestemmes ved testament. For gaver gjelder det ikke noe formkrav, men mottakeren har bevisbyrden for at det er truffet en slik bestemmelse. Etter tredje punktum er gavemottakerens eller arvingens rett til å endre en bestemmelse etter § 48, begrenset.

§ 49 § 49 gjelder ombytning og avkastning av formue som er særeie. Etter første punktum blir midler som trer i stedet for særeie, også særeie. Dette gjelder likevel ikke dersom noe annet er bestemt i ekte pakt mellom ektefellene, eller av giver eller arvelater. Eksempler på midler som trer i stedet for særeie, er salgssum, forsikringssum eller erstatningssum som utbetales for særeiemidler, og eiendeler som erverves for slike utbetalinger. Av annet punktum framgår at også avkastning av midler som er særeie, blir særeie. Avkastningen kan f eks være renteinntekter, aksjeutbytte og leieinntekter.

Kapittel 10. Gaver mellom ektefeller

§ 50 Bestemmelsen i § 50 første ledd første punktum angir hovedregelen om at gaver mellom ektefeller må være inngått i ektepakts form for å være gyldige. Dette gjelder uansett om gaven skal være særeie eller felleseie. For vanlige gaver og for gaver som består i pensjon, livsforsikring, livrente, føderåd eller lignende, er det likevel ikke nødvendig å opprette ektepakt, jf annet punktum.

Kravet om ektepakts form gjelder heller ikke for avtaler som blir inngått i forbindelse med skifte ved separasjon og skilsmisse, se § 65 første ledd.

Hvis ektepakt ikke er opprettet der dette er et vilkår, blir gaven ugyldig. Dette innebærer at giveren ikke er forpliktet til å oppfylle gaven, eller at vedkommende kan kreve gaven tilbakelevert dersom den allerede er oppfylt. Gaven kan likevel bli gyldig dersom det i ettertid opprettes ektepakt.

Etter annet ledd kan det ikke gyldig avtales at det som en ektefelle erverver i framtiden, skal tilfalle den andre uten vederlag. En slik avtale kan likevel inngås for vanlig innbo i det felles hjemmet.

Også for gaver som blir ytet før ekteskapet, men som skal oppfylles etter at ekteskapet er inngått, gjelder reglene i første og annet ledd, jf tredje ledd.

§ 51

Bestemmelsen i § 51 regulerer forholdet mellom gavemottakeren og giverens kreditorer. Etter første ledd første punktum kan den som på gavetidspunktet hadde en fordring på giveren, og som i ettertid ikke kan få full dekning hos ham eller henne, holde seg til gavemottakeren for verdien av det som er overført. Dersom mottakeren kan bevise at giveren fortsatt var utvilsomt solvent på gavetidspunktet, gjelder dette likevel ikke, jf annet punktum. Etter tredje punktum skal et eventuelt vederlag for gaven trekkes fra i beregningen av det som kan kreves fra gavemottakeren.

En godtroende gavemottaker kan etter annet ledd ikke holdes ansvarlig for mer enn den berikelsen som er oppnådd ved gaven. Det utbyttet vedkommende i god tro eventuelt har vunnet i tidsrommet før kreditoren gikk til søksmål for å kreve dekning, kan heller ikke kreves tilbakeført. Etter tredje ledd er lempingsregelen i dekningsloven § 5-12 annet ledd gitt tilsvarende anvendelse.

§ 51

§ 51 kommer til anvendelse i alle tilfeller hvor den ene ektefellen har gitt den andre en gave. Hvorvidt gaven er av en slik art at den krever ektepakt eller ikke, jf § 50, er uten betydning.

Bestemmelsen vil bare få betydning hvor det er etablert (ordinært) rettsvern for gaven. Det vil si ved overleveringen i de tilfeller hvor det ikke kreves ektepakt, og fra tinglysningen av ektepakten der det kreves ektepakt. Før det er etablert rettsvern, vil kreditorene fritt kunne søke dekning i de aktuelle eiendeler, uavhengig av vilkårene i § 51.

For gaver som krever ektepakt, er det antatt i forarbeidene at gaven må anses ytet ved tinglysningen, og ikke ved opprettelsen av ektepakten.

§ 52 I forhold til kreditorene vil det etter § 52 ha samme virkning som om det var en gave, dersom den ene ektefellen på skifte gir avkall på noen rådighetsdel som ikke etter loven skal tilfalle den andre.

§ 53 Dersom den ektefellen som har gitt gaven, kommer under offentlig insolvensbehandling, følger det av § 53 at konkursboets omstøtelsesrett går foran en enkeltforfølgende kreditors rett etter §§ 51 og 52.

Kapittel 11. Ektepakter

§ 54 En ektepakt er en avtale mellom to ektefeller som er inngått i en bestemt form. En del disposisjoner må for å være gyldige, være inngått i ektepakts form. Dette gjelder avtaler om formuesordningen og gaver mellom ektefeller, jf kapitlene 9 og 10. Også endring av tidligere ektepakt må gjøres ved ektepakt. Formene for ektepakt framgår av § 54, og er de samme som gjelder for testament. Etter første ledd første til tredje punktum må en ektepakt opprettes skriftlig. Ektefellene må samtidig i nærvær av to vitner underskrive ektepakten eller vedkjenne seg sin underskrift. Vitnene må være til stede sammen, og de må vite at det er en ektepakt som skal inngås. Begge ektefellene må ha godtatt vitnene. Også vitnene må underskrive ektepakten mens ektefellene er til stede. Etter fjerde punktum innebærer det ikke ugyldighet at en ektefelle som bare får fordeler av ektepakten, ikke har medvirket til inngåelsen av den.

Også eventuelt samtykke av verge eller hjelpeverge, jf f eks § 47, må gis i ektepakts form. Dette følger av femte punktum.

Krav til at vitnene er myndige og ved full sans og samling framgår av annet ledd.

§ 55 Dersom ektepakten oppfyller kravene i første og annet ledd, er avtalen bindende for ektefellene og deres arvinger, jf tredje ledd. Avtaler som innebærer en overføring av eiendeler og rettigheter fra den ene ektefellen til den andre, må i tillegg få rettsvern ved tinglysning for at den skal kunne gjøres gjeldende mot ektefellenes kreditorer. Etter § 55 første ledd får ektepakten rettsvern ved tinglysning i Ektepaktregisteret ved Registerenheten i Brønnøysund. En slik tinglysning i Ektepaktregisteret er likevel ikke til hinder for at

tredjepersoner kan vinne rett etter lov 2 juni 1978 nr 37 om godtroerverv av løsøre.

Dersom ektepakten innebærer at realregistrerbare eiendeler blir overført fra en ektefelle til den andre, må ektepakten i tillegg tinglyses i hos registerføreren for tinglysing i fast eiendom, jf annet ledd. Typisk vil dette være overdragelse av en fast eiendom, som da må tinglyses i grunnboken etter de regler som gjelder for fast eiendom.

Kapittel 12. Delingen av formuen ved separasjon, skilsmisse m v

Kapittel 12 gir regler om delingen av ektefellenes formue ved separasjon, skilsmisse m v. Kapitlet regulerer hvor stor verdi hver av ektefellene skal motta. Fordelingen av ektefellenes enkelte eiendeler er regulert i kapittel 13.

Deling etter en eller begge ektefellers død er regulert i lovens kapittel 15. Reglene i kapittel 12 skal imidlertid i stor grad legges til grunn også når ekteskapet opphører ved død, jf § 77.

§ 56 fastsetter kapitlets anvendelsesområde. Ektefellenes formue skal deles etter reglene i kapittel 12 dersom noe annet ikke følger av lov, avtale mellom ektefellene eller bestemmelse av en giver eller arvelater. Avtale mellom ektefellene vil først og fremst være avtale om helt eller delvis særeie, jf § 42. Et annet eksempel er avtale om unntak fra skjevdelingsregelen, jf § 44. Nårdetgjelderbestemmelse av giver eller arvelater, vises det til § 48 og omtalen av denne bestemmelsen foran. **§ 56**

§ 56 innebærer at det bare er eiendeler i felleseie som skal deles etter reglene i kapittel 12. For eiendeler i særeie er det gitt særlige regler om oppgjøret i kapittel 14.

§ 57 regulerer når ektefellene kan kreve deling av formue som tilhører felleseiet. **§ 57**

Etter første ledd bokstav a kan man kreve deling når det er gitt bevilling til eller avsagt dom for separasjon og skilsmisse. Faktisk separasjon gir med andre ord ikke rett til å kreve deling. I motsetning til etter de tidligere regler, er det ikke noe vilkår at dommen er rettskraftig. Retten til å kreve deling inntrer den dagen fylkesmannens bevilling blir gitt eller dom blir avsagt. Deling etter bokstav a vil være det praktisk viktigste grunnlaget for å kreve deling. **§ 57**

Etter bokstav b kan deling kreves når ektefellene ved ektepakt har avtalt at deling skal finne sted, jf § 45.

Bosondringsinstituttet er opphevet i den nye ekteskapsloven. Bokstav c gir likevel rett til å kreve deling når den andre ektefellen har «vanskjøttet sine økonomiske forhold slik at det har ført til alvorlig fare for at familien vil miste det felles hjemmet». Regelen kan ha betydning i tilfeller hvor ektefellen til tross for den andre ektefellens atferd nødig vil kreve separasjon. Krav om deling etter bokstav c avgjøres av tingretten. Dommen om deling skal tinglyses etter reglene for ektepakter.

Bokstav d gir rett til å kreve deling i tilfeller hvor det foreligger dom for at ekteskapet er ugyldig, mens bokstav e gir rett til å kreve deling når det foreligger endelig dom for at ekteskapet skal oppløses i medhold av § 24 første eller annet ledd (oppløsning på grunn av at ekteskapet er inngått mellom nære slektninger eller mens tidligere ekteskap består).

Annet ledd første punktum gir arvingene rett til å kreve deling i de tilfeller hvor en avdød ektefelle ville ha hatt rett til dette etter første ledd, men dør før kravet er fremsatt. Betydningen av regelen er at skiftet da skal skje etter reglene i kapittel 12. Annet ledd annet punktum gir en ektefelles kreditor en tilsvarende rett til å kreve deling dersom det er nødvendig for at han eller hun skal få dekning.

§ 58

§ 58 første ledd første punktum slår fast hovedregelen om deling. Ektefellenes samlede formue skal deles likt etter at det er gjort fradrag for gjeld. Det er dette som er hovedbetydningen av at formue er felleseie. Regelen må ses i sammenheng med § 56 om kapitlets anvendelsesområde.

Som nevnt er det nettoformuen som skal deles; ektefellenes gjeld skal trekkes fra. Etter tidligere lovgivning hadde ektefellene rett til å ta ut eiendeler som tilsvarte gjelden. Dette er endret ved at § 58 har blitt en ren verdiregel.

§ 58

I første ledd annet punktum er det gitt en regel om gjeld som begge ektefellene er ansvarlig for. En ektefelle kan bare trekke fra det som etter det underliggende forhold skal falle på ham eller henne.

Tidligere var reglene slik at retten til å trekke fra gjeld ikke falt bort selv om ektefellene hadde særeiemidler. Når det gjaldt uttak til dekning av gjeld i relasjon til formue som var gjenstand for

skjevdeling, var rettstilstanden usikker. I den nye loven er dette endret. Den delen av formuen som er felleseie, skal bare kunne belastes med en forholdsmessig del av gjelden når ektefellen også har særeiemidler og/eller formue som er gjenstand for skjevdeling. Når det gjelder gjeld som er knyttet til eiendeler som går inn i en bestemt del av ektefellenes formue, skal gjelden fullt ut komme til fradrag i den aktuelle formuesdelen.

Annet ledd bestemmer etter dette at dersom ektefellen ikke har særeiemidler og heller ikke midler som skal skjevdeles (jf § 59), kan ektefellen fullt ut gjøre fradrag for gjeld i sin del av formuen. Dette gjelder uansett hva slags gjeld det dreier seg om. Særreglene i tredje ledd kommer ikke til anvendelse.

Tredje ledd omhandler tilfeller hvor ektefellen har særeie eller har midler som skal skjevdeles etter § 59. Det følger av bokstav a at gjeld som ektefellen har pådratt seg ved erverv eller påkostninger av eiendeler som er felleseie, kan det kreves fullt fradrag for i felleseiemidlene. Unntak gjelder likevel for gjeld som knytter seg til felleseiemidler som omfattes av bokstav 6, f eks midler som skal skjevdeles.

Gjeld som er pådratt ved erverv av eller påkostninger av eiendeler som er særeie, eller av verdier som skal skjevdeles, kan det bare kreves fradrag for i felleseiemidlene når den samlede verdien av særeie og skjevdelingsmidlene ikke er stor nok til å dekke gjelden, jf bokstav b. Dette betyr at dersom gjeld som knytter seg til særeiemidler, er større enn verdien av disse midlene, kan differansen likevel ikke trekkes fra i formue som er felleseie, hvis ektefellen også har skjevdelingsmidler som har en nettoverdi som overstiger differansen.

Den nevnte regelen i bokstav b gjelder også gjeld som ektefellen har pådratt seg ved erverv eller påkostninger av eiendeler som er unntatt fra deling etter § 61 bokstav b eller c (rettigheter i offentlige trygdeordninger, pensjonsordninger, m v og rettigheter som ikke kan overdras eller som er av personlig karakter) og gjeld som ektefellen har pådratt seg ved utilbørlig atferd i forhold til den andre ektefellen. **§ 58**

For gjeld som verken faller inn under bokstav a eller bokstav b, f eks studiegjeld eller annen forbruksgjeld, kan det kreves fradrag i felleseiemidlene for en forholdsmessig del, jf bokstav c. Den

forholdsmessige delingen skal skje på bakgrunn av størrelsen av henholdsvis nettoverdien av skjevdelingsmidlene, nettoverdien av særeiemidlene og størrelsen av den formue som i utgangspunktet er gjenstand for deling.

Den nye ekteskapsloven gir en utvidet rett til såkalt skjevdeling. Skjevdeling innebærer at en ektefelle før delingen gis rett til å utta verdier tilsvarende det han eller hun brakte inn da ekteskapet ble inngått, eller senere har ervervet ved arv eller gave fra andre enn ektefellen. Til forskjell fra de tidligere reglene, vil skjevdeling være hovedregelen etter den nye loven, jf § 59 første ledd. Regelen innebærer et viktig unntak fra likedelingsregelen ved at det som hovedregel bare er eiendeler som er ervervet under ekteskapet på annen måte enn ved arv eller gave, som skal deles likt.

§ 59 § 59 gir rett til å holde en viss del av verdien av formuen utenfor delingen. Den gir ikke rett til naturalutlegg.

Det er bare midler som klart «kan føres tilbake til» midler ektefellen hadde da ekteskapet ble inngått eller senere har ervervet ved arv eller gave fra andre enn ektefellen, som er gjenstand for skjevdeling. Det er den av ektefellene som krever skjevdeling, som har bevisbyrden for at vilkårene for skjevdeling er til stede. Det kan oppstå problemer i tilfeller hvor midlene er byttet om i et annet formuesgode, og særlig hvis det også har skjedd en sammenblanding med andre midler. I prinsippet er det likevel klart at det som kan føres tilbake til verdien av eiendeler ektefellen eide før ekteskapet m v, kan holdes utenfor delingen. Hvis verdien av eiendelene har endret seg, blir det avgjørende hva som har vært grunnlaget for verdistigningen. Verdistigning som skyldes begge ektefellers innsats eller innsats med midler som ellers er gjenstand for deling, må komme i fradrag. Dersom midlene er forbrukt, faller retten til skjevdeling bort.

Ektefellen kan bare holde utenfor midler tilsvarende hans eller hennes rådighetsdel. Det som skal skjevdeles, kan med andre ord ikke ha høyere verdi enn rådighetsdelen.

§ 59 Skjevdeling inntrer ikke automatisk. Det må kreves av en av ektefellene.

I motsetning til etter de tidligere reglene, åpner § 59 også for delvis skjevdeling.

Annet ledd gjør unntak fra hovedregelen om rett til skjevdeling i

første ledd dersom skjevdeling vil føre til et «åpenbart urimelig resultat». Særlig viktige momenter ved vurderingen vil være ekteskapets varighet og ektefellenes innsats for familien.

Tredje ledd gir en viss adgang til å holde utenfor delingen også verdier som er ervervet under ekteskapet og som ikke er arv eller gave. Det kreves i så fall at det foreligger «sterke grunner».

Fjerde ledd omhandler tilfeller hvor samlivet er gjenopptatt etter en separasjon og det har funnet sted en deling. Dersom partene igjen går fra hverandre, skal de eiendeler de mottok ved den første delingen, skjevdeles etter reglene i første og annet ledd.

§ 60

§ 60 gjelder skjæringstidspunktet for erverv, avkastning, og gjeld som omfattes av oppgjøret. Eiendeler som er ervervet og gjeld som er pådratt etter skjæringstidspunktet, er oppgjøret uvedkommende. I motsetning til etter de tidligere reglene, er skjæringstidspunktet det samme for erverv, avkastning og gjeld. Når deling skal skje i forbindelse med separasjon og skilsmisse, jf § 57 første ledd bokstav a, er skjæringstidspunktet da begjæringen/stevningen kom inn til fylkesmannen eller retten, eller da samlivet ble brutt, dersom dette skjedde først.

Enkelte eiendeler av spesiell karakter kan en ektefelle holde utenfor delingen, såkalte forloddskrav. Dette er regulert i § 61. Uttaket av eiendelene skjer før partenes boslodd blir beregnet. Som eksempel på eiendeler og rettigheter som kan holdes utenfor delingen etter § 61, kan nevnes eiendeler som utelukkende tjener til ektefellens personlige bruk (bokstav a) og rettigheter i offentlige trygdeordninger og offentlige eller private pensjonsordninger (bokstav b).

§ 61

Ekteskapsloven § 61 ble endret i 1998. Bestemmelsen har regler om særskilte unntak fra delingen av felleseiet, og regner opp eiendeler som en ektefelle kan holde utenfor delingen. Dersom en av ektefellene tar ut slike eiendeler udelt, og dette fører til at den andre ektefellen blir urimelig dårlig stilt, er det også en regel om at han eller hun kan bli tilkjent et beløp (såkalt kompensasjon) for å hindre denne urimeligheten. Før lovendringen var det en slik kompensasjonsregel bare i bokstav c, mens det nå er tatt inn en regel om kompensasjon også i bokstav b. I ektefelleloven 20 mai 1927 nr 1 var det en kompensasjonsregel i § 11 annet ledd annet punktum som etter sikker tolking omfattet pensjons- og forsikringsrettigheter. Lovendringen betyr derfor at man går tilbake til denne tidligere rettstilstanden.

Dessuten er det både i bokstav b og bokstav c tatt inn en ny regel om at det ved vurderingen av om det kan tilkjennes kompensasjon, blant annet skal legges vekt på om ekteskapet har vært langvarig. Når varigheten av ekteskapet er særskilt nevnt i lovteksten, er dette for å markere betydningen av å hindre urimelighet på skifter etter langvarige ekteskap. Men dette er ikke det eneste momentet domstolen skal legge vekt på ved vurderingen av om kompensasjon skal gis. I forarbeidene nevner departementet at man også må se på pensjonsrettighetenes størrelse og opptjeningstidens lengde, partenes alder og den annen ektefelles mulighet for å opparbeide egne pensjonsrettigheter.

Når det gjelder hva som skal regnes for langvarige ekteskap, viser vi til det som er sagt i rundskrivet under kapittel 16.

Kompensasjon etter § 61 bokstav b og c kan tilkjennes selv om det ikke er midler til å dekke kompensasjonskravet i boet på skiftetidspunktet. Dette er motsatt av hva som gjelder for vederlagskrav etter ekteskapsloven § 63, som bare kan gjøres gjeldende så langt det er midler i boet.

§ 62 § 62 gir rett til å overta innbo i enkelte særlige tilfeller. Dersom det foreligger «særlige grunner», kan en ektefelle gis adgang til å ta ut verdier ut over boslodden uten å gi kompensasjon for dette. § 62 er ikke en regel om forloddskrav. Bestemmelsen har bare betydning i de tilfeller hvor verdien av innboet overstiger boslodden til vedkommende ektefelle.

Retten til å ta ut midler til gjeld går foran retten etter § 62.

§ 63 § 63 omhandler vederlagskrav. En ektefelle kan tilkjennes vederlag fra den andre ektefellen i tilfeller hvor felleseiemidler er brukt til å øke verdien av midler som er særeie, eller til å erverve eiendeler eller rettigheter som kan tas ut forlodds etter § 61 bokstavene b og c. Det kan også kreves vederlag når en ektefelle «på en utilbørlig måte vesentlig har svekket delingsgrunnlaget». Det kan bestemmes at vederlagskravet skal betales i avdrag.

Vederlagskravet kan ikke gjøres gjeldende til fortrengsel for kreditorene.

§ 64 § 64 gjelder gjeldsposter som begge ektefellene er ansvarlig for. Slik gjeld kan det selvsagt gjøres fradrag for i delingsgrunnlaget etter § 58. Men på grunn av solidaransvaret kan en ektefelle også ha behov for sikkerhet mot i fremtiden å bli krevet for den delen av

forpliktelsen som det etter det underliggende forholdet er den andre ektefellen som hefter for. § 64 bestemmer derfor at hver av ektefellene kan kreve at den delen av gjelden som faller på den andre ektefellen, blir betalt før delingen. For uforfalt gjeld kan det kreves at det avsettes midler eller stilles betryggende sikkerhet.

§ 65 Ektefellene står i utgangspunktet fritt til å avtale oppgjør som i større eller mindre grad avviker fra det som ville blitt resultatet etter lovens regler. Dette er slått fast i § 65. Det kan gjøres unntak fra alle reglene om skifteoppgjøret, hvis ikke noe annet er bestemt. Avtalen kan inngås formløst.

En avtale om skifteoppgjøret kan likevel settes helt eller delvis til side dersom den vil virke urimelig overfor en av partene. Ved vurderingen av om en avtale er urimelig, kan det tas hensyn både til forhold som forelå da avtalen ble inngått, og forhold som har inntrådt etter dette tidspunktet.

Nytt i forhold til de tidligere reglene er at retten i stedet for å sette avtalen ut av kraft, kan bestemme at den ektefellen som blir urimelig dårlig stilt, blir tilkjent et beløp fra den andre ektefellen. Bestemmelsen kan særlig ha betydning i tilfeller hvor en avtale økonomisk sett er urimelig, uten at det er noe å si på fordelingen av eiendelene.

Søksmål etter § 65 må være reist senest tre år etter at avtalen ble inngått.

Kapittel 13. Retten til de enkelte eiendeler m v ved delingen, bruksrett til bolig m v

Kapittel 13 gjelder fordelingen av ektefellenes eiendeler, bruksrett til bolig m v. Kapitlet gjelder bare eiendeler som er i felleseie. Eiendeler som er særeie, er regulert i kapittel 14.

§ 66 § 66 første ledd slår fast hovedregelen om fordelingen av eiendelene; hver av ektefellene har rett til å beholde eiendeler eller rettigheter som han eller hun fullt ut eller for det vesentlige eier. Utgangspunktet er med andre ord at skifte av felleseie ikke skal medføre at en ektefelle må overføre eiendeler til den andre ektefellen.

For eiendeler som er i sameie, kan en ektefelle etter dette kreve eiendelen utlagt til seg, dersom han eller hun eier en vesentlig større andel enn den andre ektefellen. Er dette kriteriet ikke oppfylt, og

ektefellene ikke blir enige om hva som skal skje med eiendelen, kan den kreves solgt etter § 71.

Hovedregelen i § 66 gjelder ikke dersom resultatet ville være «åpenbart urimelig etter forholdene». Dersom dette er tilfellet, faller ektefellens rett til naturalutlegg bort. Dette betyr imidlertid ikke at den andre ektefellen får et tilsvarende krav på å få overta eiendelen.

En ektefelle har alltid krav på å overta en eiendom som han eller hun vil kunne løse på odel, jf annet ledd.

§ 67 Et unntak fra hovedregelen i § 66 er gitt i § 67. Uten hensyn til tidligere eierforhold kan en ektefelle få rett til å overta felles bolig og innbo dersom det foreligger «særlige grunner». Regelen har betydning både der den andre ektefellen eier eiendelen fullt ut, og der eiendelen er i sameie mellom ektefellene. Ved vurderingen skal man legge vekt på ektefellenes og barnas behov.

§ 68 § 68 gir regler om bruksrett til bolig. Det vil si at en ektefelle som ikke skal ha eiendommen utlagt til seg, på visse vilkår kan gis rett til å bruke eiendommen. Retten gjelder alle typer boliger; det er uten betydning hvordan retten til boligen er organisert juridisk.

Vilkåret for å få bruksrett til bolig er at «særlige grunner taler for det». Ved vurderingen skal det legges vekt på ektefellenes og barnas behov. Den som får omsorgen for barna, vil dermed ofte stå sterkt. Andre momenter som kan komme inn, er for eksempel boligens beliggenhet i forhold til arbeidsplass, og helsemessige forhold.

Det kan bestemmes at bruksretten skal være tidsbegrenset. Er det ved etableringen av bruksretten mulig å ta stilling til hvor lenge den bør vare, er det mye som taler for at det fastsettes en tidsbegrensning.

Uavhengig av om det er fastsatt tidsbegrensning eller ikke, faller bruksretten bort når hensynet til ektefellen eller barnas behov ikke lenger gjør bruksrett rimelig. Er det fastsatt tidsbegrensning, skal det imidlertid mye til for at bruksretten faller bort etter denne bestemmelsen.

Den ektefellen som eier boligen, kan kreve vanlig markedsleie av den bruksberettigede ektefellen. Leien løper fra det tidspunkt det fremsettes krav om det.

§ 69 § 69 gjelder verdsettelsen av eiendelene. Verdsettelsen skal skje etter reglene om skiftetakst. Denne skal som hovedregel svare til eiendelenes omsetningsverdi, jf første ledd. Bestemmelsen i første

ledd gjelder både i tilfeller hvor ektefellen skal beholde egne eiendeler og i tilfeller hvor ektefellen får utlagt en eiendel som tilhører den andre ektefellen, eller som er i sameie mellom dem.

Hvis ektefellene er enige om verdsettelsen av eiendelen(e), eller hvis de er enige om en annen fremgangsmåte for fastsettelsen av verdien, er det ikke nødvendig med skiftetakst.

Annet ledd gjelder hvilket tidspunkt verdsettelsen skal knyttes til. Dette er en ny regel i forhold til tidligere lovgivning. I de tilfeller hvor en ektefelle skal beholde egne eiendeler, skal verdsettelsen knyttes til skjæringstidspunktet i § 60. Overtar en ektefelle eiendeler som den andre ektefellen eier eller som ektefellene eier sammen, skal verdsettelsen ved offentlig skifte knyttes til verdien på utlodningstidspunktet. Ved privat skifte knyttes verdsettelsen til det tidspunkt da det ble bestemt hvem som skal overta eiendelen.

§ 70

§ 70 første ledd slår fast at dersom verdien av de eiendeler en ektefelle overtar på sin lodd overstiger det beløp ektefellen har krav på, må ektefellen betale ut den andre ektefellen. Hvis en ektefelle overtar fast eiendom, må den andre ektefellen nøye seg med pantesikkerhet i eiendommen, jf annet ledd. Fordringen kan sies opp av begge ektefellene med seks måneders varsel. Den forrentes med en rentesats som fastsettes av Kongen.

I tilfeller hvor en ektefelle får bruksrett til eiendommen, kan det virke urimelig at vedkommende ektefelle skal ha krav på å si opp fordringen med seks måneders varsel. Dette kan innebære en betydelig likviditetsbelastning for den ektefellen som eier boligen, ved at han eller hun i tillegg til å måtte utløse den bruksberettigede ektefellen med et betydelig kontantbeløp, vanligvis også må reise midler til ny bolig til seg selv. Tredje ledd bestemmer derfor at så lenge bruksretten består, kan fordringen ikke sies opp av den bruksberettigede ektefellen.

§ 70

Etter fjerde ledd kan en ektefelle som har krav mot den andre ektefellen, tilkjennes renter «dersom det er rimelig etter forholdene». Meningen er at det bare er i unntakstilfeller at det skal tilkjennes renter. Renten kan tidligst regnes fra to år etter skjæringstidspunktet i § 60. Grunnen til at oppgjøret har tatt tid, vil være et viktig moment i vurderingen. Særlig i tilfeller hvor den ene ektefellen har trenert oppgjøret eller har fremsatt uholdbare krav som det har tatt lang tid å

få avgjort, kan det være aktuelt å anvende bestemmelsen. Men renteplikt kan også pålegges i tilfeller hvor ingen av partene er å klandre, f eks hvor oppgjøret har tatt lang tid fordi det er svært omfattende og komplisert. Et moment vil også være hvilke økonomiske ulemper ektefellen som har krav på oppgjør, har hatt ved å vente, og hvilke fordeler den andre har hatt ved å få utsatt utbetalingen.

§ 71 § 71 bestemmer at eiendeler som ikke blir overtatt av ektefellene, kan hver av dem kreve solgt. Ingen av ektefellene plikter med andre ord å beholde egne eiendeler eller å overta eiendeler. Eiendeler som det vil virke støtende om blir solgt til fremmede, for eksempel private brev, kan likevel ikke selges til fremmede.

Annet og tredje ledd gir nærmere regler om hvordan salget skal gjennomføres.

Ved ellers like vilkår har hver av ektefellene forkjøpsrett til eiendelen, jf siste ledd.

§ 72 § 72 slår fast at delingen av ektefellenes formue ikke berører kreditors rett til å inndrive sitt krav mot debitor. Gjeld som er pådratt etter skjæringstidspunktet i § 60, er imidlertid oppgjøret uvedkommende. Det er derfor bestemt at det ikke kan tas utlegg i eiendeler som skal deles, til dekning av gjeld som er pådratt etter det nevnte skjæringstidspunktet.

Kapittel 14. Særlige regler for eiendeler som er særeie

Har ektefellene særeie, skal det ikke skje noen deling av formuen. Som nevnt gjelder kapitlene 12 og 13 ikke særeiemidler. I kapittel 14 er det imidlertid gitt enkelte særregler for denne typen eiendeler.

§ 73 § 73 bestemmer at en ektefelle har krav på vederlag fra den andre ektefellen dersom den første i vesentlig grad har medvirket til å øke midler som er den andres særeie. Regelen gjelder når en ektefelle direkte har overført verdier til den andres særeie, og i tilfeller hvor ektefellen har bidratt til verdiøkningen mer indirekte. Vederlaget skal dekkes på en slik måte at det ikke påvirker delingsgrunnlaget hvis ektefellene også har felleseie.

§ 74 § 74 omhandler rett til bolig og innbo som er den andre ektefellens særeie. Etter første ledd kan en ektefelle gis rett til å overta felles bolig og innbo selv om dette er den andres særeie, dersom det foreligger «sterke grunner». Vurderingstemaet vil være

det samme som etter § 67 om retten til å overta felles bolig og innbo som er felleseie. Men det skal mer til å overta en eiendel som er særeie, enn en eiendel som er felleseie. Dersom en ektefelle vil være like godt hjulpet med en bruksrett, taler mye for at ektefellen tilkjennes bruksrett i stedet for rett til å overta eiendelen.

Annet ledd omhandler bruksrett til bolig som er den andre ektefellens særeie. Her stilles det krav om «særlige grunner», jf det tilsvarende vilkåret i § 68 om bruksrett til bolig som er felleseie. Og også etter § 74 annet ledd skal det legges vekt på ektefellenes og barnas behov. Reglene i § 68 om tidsbegrensning av bruksrett, bortfall av bruksrett og rett til markedsleie er gitt tilsvarende anvendelse.

§ 75

§ 75 gir regler om frister for fremsettelse av vederlagskrav etter § 73 og krav om rett til bolig etter § 74. Dersom ektefellene har fullstendig særeie, er fristen ett år etter at ektefellene ble skilt. Har ektefellene bare delvis særeie, må kravet settes fram før delingen er avsluttet.

Kapittel 15. Oppgjøret ved den ene ektefellens død

I tilfeller hvor ekteskapet opphører ved at den ene ektefellen dør, skal felleseiet skiftes mellom den gjenlevende ektefellen og avdødes arvinger. Oppgjøret mellom den gjenlevende ektefellen og arvingene er omhandlet i kapittel 15.

I tillegg til skiftet av felleseiet skal den avdøde ektefellens dødsbo deles mellom arvingene. Dette skiftet følger de alminnelige regler i arveloven og skiftelovens regler om dødsboskifte, og behandles ikke nærmere her.

Er en ektefelle død etter at formuesfellesskapet er opphevet, skal skiftet gjennomføres som et skifte av felleseie. Reglene i kapittel 15 får ikke anvendelse. Kapittel 15 får derimot anvendelse når separasjon eller skilsmisse er begjært, men det ikke er avsagt dom eller gitt bevilling før dødsfallet, jf regelen i § 78 om skjæringstidspunktet for erverv, avkastning og gjeld i disse tilfellene.

§ 76

§ 76 omhandler når deling skal skje etter reglene i kapittel 15. Etter første punktum skal ektefellenes formue deles dersom annet ikke følger av lov, testament, avtale mellom ektefellene eller

bestemmelse av en giver eller arvelater. Som eksempel på unntak i lov kan nevnes skifteloven §§ 61 og 63 og arveloven § 6. Avtaler mellom ektefeller og bestemmelse av giver eller arvelater vil i første rekke gjelde særeie. Et praktisk viktig unntak er videre retten til å sitte i uskiftet bo.

Annet punktum slår fast at deling av formuen kan kreves både av gjenlevende ektefelle og av avdødes arvinger. Bestemmelsen må ses i sammenheng med de unntak som er nevnt i første punktum. Deling kan f eks ikke kreves av avdødes arvinger dersom gjenlevende benytter retten til å sitte i uskiftet bo.

§ 77 § 77 regulerer hvilke bestemmelser i ekteskapsloven som får anvendelse ved skifte mellom avdødes arvinger og gjenlevende ektefelle. I utgangspunktet gjelder reglene i kapittel 12 om deling ved separasjon og skilsmisse tilsvarende. Videre får §§ 46 annet ledd om lemping av avtaler om formuesordningen og § 72 om kreditorenes dekningsrett anvendelse.

§ 59 om skjevdeling får i utgangspunktet også anvendelse ved skifte mellom gjenlevende ektefelle og avdødes arvinger. Et unntak fra dette gjelder imidlertid i tilfeller hvor gjenlevende har sittet i uskifte. I slike tilfeller kan skjevdeling verken kreves av gjenlevende ektefelle eller av arvingene.

Etter annet ledd er det også enkelte andre rettigheter som ikke kan gjøres gjeldende av arvingene i forhold til gjenlevende ektefelle. Dette dreier seg om enkelte forlodds uttak etter § 61, vederlag etter § 63 og lemping etter §§ 46 annet ledd og 65. Gjenlevende ektefelle kan derimot påberope seg disse bestemmelsene.

I tillegg til ekteskapslovens regler reguleres skiftet mellom gjenlevende ektefelle og avdødes arvinger av reglene i skifteloven og arveloven.

§ 78 Skjæringstidspunktet for erverv, avkastning og gjeld regnes etter § 78 fra ektefellens død. Hvor forhold som nevnt i § 60 likevel var inntrådt før dødsfallet, begjæring om separasjon har for eksempel kommet inn til fylkesmannen, reguleres skjæringstidspunktet av § 60. Har gjenlevende sittet i uskiftet bo, regnes skjæringstidspunktet fra begjæring om deling av uskifteboet ble satt fram.

DEL III. BIDRAG OG PENSJON ETTER SEPARASJON OG SKILSMISSE

Kapittel 16. Retten til bidrag og ektefellepensjon

§ 79 inneholder vilkårene for rett til bidrag når den gjensidige underholdsplikten faller bort ved separasjon, skilsmisse eller annet samlivsbrudd. Som hovedregel vil ektefellebidrag bare bli pålagt i de tilfeller hvor den part som krever bidrag har fått sin mulighet til selv å sørge for et passende underhold forringet pga omsorg for felles barn eller fordelingen av felles oppgaver under samlivet. Regelen om bidragsplikt er utformet som en «kan-regel», og et viktig moment i vurderingen av om bidrag skal tilkjennes er om den andre ektefellen har mulighet til å betale bidrag. Ved kortvarige ekteskap uten barn, blir ektefellebidrag som regel ikke pålagt. Hvis ekteskapet har vart i 20-30 år før bruddet, blir bidraget ofte fastsatt uten tidsbegrensning, dersom bidragsberettigede er eldre ved ekteskapets opphør, og i det vesentlige har vært hjemme med omsorg for felles barn. I andre tilfelle hvor partene har barn, men ekteskapet har vært mer kortvarig og partene fremdeles er relativt unge når samlivet opphører, vil man ofte tilkjenne bidrag i en overgangsperiode. I slike tilfelle er formålet med å tilkjenne bidrag at ektefellen skal få en rimelig mulighet til å omstille seg økonomisk etter samlivsbruddet. Ekteskapets varighet, ektefellenes ervervsutsikter og økonomi er momenter som tillegges vekt ved avgjørelsen. **§ 79**

Ektefellebidrag kan i særlige tilfeller også tildeles uten at ekteskapet eller omsorg for barna har redusert evnen til selv å sørge for et passende underhold. Dette er ment å være en snever unntaksregel, som skal fange opp de spesielle tilfeller hvor det ellers ville vært åpenbart urimelig ikke å pålegge bidrag. Skyldes den manglende evne til å sørge for seg selv utelukkende sykdom eller uførhet, kan bidrag etter omstendighetene likevel pålegges. Bidrag bør i slike tilfelle fastsettes der bidragspliktige har en god økonomi, og bidragsberettigede ellers ville leve under vanskelige økonomiske forhold.

Bidragets størrelse fastsettes på grunnlag av den bidragsberettigedes behov for bidrag og den bidragspliktiges betalingsevne, jf § 80. Bidrag kan bare tilkjennes der vedkommende ikke kan skaffe **§ 80**

seg tilstrekkelige egne inntekter. Som hovedregel skal det fastsettes løpende bidrag. Engangsbidrag kan imidlertid fastsettes når særlige grunner taler for det, f eks at ektefellen trenger et startgrunnlag etter bruddet for å etablere seg, og at utgiftene som nødvendiggjør bidraget inntrer fullt ut og umiddelbart etter samlivsbruddet. En slik ordning vil kunne gjøre en ektefelle økonomisk uavhengig for fremtiden. Vilkårene for å tilkjenne tidsubegrenset bidrag etter ekteskapsloven av 1918 og 1991 er berørt i en dom inntatt i Rt 1992 side 1098. Etter § 81 skal bidrag fastsettes for en begrenset tid, maksimalt tre år. Det er likevel adgang til å fastsette bidrag for lengre tid eller uten tidsbegrensning, dersom ekteskapet har vært langvarig eller det foreligger andre særlige grunner. Hvor lenge ektefellene må ha vært gift for at et ekteskap skal anses langvarig, kan ikke angis eksakt. Som et veiledende utgangspunkt kan det imidlertid vises til reglene i folketrygdloven § 17-10 om når en fraskilt ektefelle skal ha krav på etterlattepensjon. Ekteskapet må ha vart i minst 15 år hvis partene hadde barn sammen, og ellers i minst 25 år. Departementet mener at denne regelen danner et naturlig utgangspunkt for hva som etter reglene om bidragsplikt bør anses som langvarig. Det understrekes at ekteskapets lengde ikke er det eneste moment som tillegges vekt, jf ovenfor i merknaden til § 79.

§ 81 § 81 ble endret i 1998. Det fremgår nå av lovteksten at ved langvarige ekteskap skal bidrag som hovedregel fastsettes for lengre tid eller uten tidsbegrensning. Det følger allerede av forarbeidene, rettspraksis samt administrativ praksis at ved skilsmisse etter langvarige ekteskap hvor kvinnen som følge av arbeid i hjemmet under ekteskapet har fått sin ervervsevne varig redusert, bør bidrag normalt gis uten tidsbegrensning. Dette er nå uttrykkelig fastsatt i ekteskapsloven § 81 første ledd.

I forarbeidene ble det fremhevet at ekteskapets lengde ikke er det eneste moment det kan legges vekt på. Det kan i tillegg være naturlig å ta i betraktning ektefellens alder, om bidragsberettigede i det vesentlige har vært hjemmeværende med omsorg for felles barn, ektefellenes økonomi og ervervsutsikter.

§ 81 Departementet gjør oppmerksom på at ektefellebidrag kan kreves på et hvilket som helst tidspunkt, også først på det tidspunkt hvor for eksempel kvinnen når pensjonsalder. Lovens vilkår for å få bidrag er at ervervsevnen er redusert på grunn av omsorg for felles

barn eller fordelingen av felles oppgaver under samlivet, og at den andre ektefelle har mulighet til å betale bidrag. Dersom denne situasjonen først inntrer på et senere tidspunkt enn samlivsbruddet, eksempelvis ved tap av egen inntekt og lav pensjon på grunn av manglende opptjente pensjonspoeng, må kvinnen eller mannen på det aktuelle tidspunkt kunne kreve ektefellebidrag.

§ 82 Det fremgår av § 82 at retten til bidrag faller bort hvis den berettigede inngår nytt ekteskap. Retten til bidrag faller derimot ikke automatisk bort ved at den berettigede etablerer et samboerforhold. Et slikt forhold vil likevel være et moment i den skjønnsmessige vurdering hensett til forholdets fasthet og varighet, hvis den bidragspliktige krever bidraget satt ned eller opphevet jf § 84. Har samboerforholdet vart i to år eller mer, bør hovedregelen være at bidraget bortfaller.

Reglene om bidrag i den nye ekteskapsloven er langt på vei i samsvar med den linje som har vært fulgt i nyere rettspraksis og forvaltningspraksis. Det viser for øvrig til dommen i Rt 1992 side 1098, der Høyesterett trekker opp visse retningslinjer for forståelsen av bidragsbestemmelsene i den nye ekteskapsloven.

§ 83 Hvordan bidrag blir fastsatt fremgår av § 83. Dersom partene er enige, kan de inngå privat avtale om bidrag. Det gjelder ingen spesielle formkrav for en slik avtale, men innkreving av bidraget etter innkrevingsloven av 29. april 2005 nr. 20 kan bare skje når avtalen er skriftlig. Hvis partene ikke blir enige, kan bidrag fastsettes av domstolen. Er begge parter enige om det, kan bidraget fastsettes administrativt. Fra 1. januar 1994 er det bidragsfogden (før trygdeetaten nå arbeids- og velferdsetaten-NAV) som foretar administrativ fastsettelse av ektefellebidrag.

§ 84 Et fastsatt bidrag kan endres eller oppheves dersom «særlige grunner» foreligger, jf § 84. «Særlige grunner» kan være nye opplysninger av betydning for bidragsfastsettelsen, f eks et varig samboerforhold, se avsnittet foran, eller at forholdene utvikler seg annerledes enn man hadde regnet med da bidraget ble fastsatt. Endring av forfalte bidrag krever «sterke grunner». Av hensyn til bidragsberettigede, som kan ha innrettet seg etter bidragets størrelse, er denne adgangen snever. 1. januar 1995 ble § 84 fjerde punktum endret slik at det ikke lenger er et krav at begge partene må samtykke til administrativ behandling av endringssaken dersom

bidraget allerede er fastsatt administrativt. Det følger likevel av ordlyden i femte punktum at det kan reises endringssak for domstolen dersom begge parter ønsker det. Sjette punktum viser til § 83 andre og tredje punktum. Dette innebærer at når bidraget tidligere er fastsatt av domstolen, kan endringssaken avgjøres administrativt dersom begge parter ønsker det.

§ 85 Forholdet til partenes krav, samt gjennomføring av bidrag omhandles i § 85. Det vises forøvrig til NAVs rundskriv 53-00 om ektefellebidrag, og til Barne- og familiedepartementets rundskriv Q-9/92 om behandling av saker om fastsetting av ektefellebidrag - særlig om tidsbegrensning. NAVs rundskriv finnes på trygdeetatens internettsider: http://rundskriv.nav.no/rtv/lpext.dll?f=templates&fn =main-j.htm&2.

Lov 28. februar 1997 nr. 19 § 17-10 regulerer en skilt ektefelles rett til etterlattepensjon.

§ 86 Ekteskapsloven § 86 regulerer en skilt ektefelles rett til ektefellepensjon fra annen pensjonsordning enn folketrygden. Bestemmelsen har en definisjon av hva som menes med offentlig pensjonsordning. Individuelle pensjonsforsikringer og såkalte foreningsforsikringer omfattes ikke av § 86. Hvis ordningen har obligatorisk tilslutning gir bestemmelsen regler om den skilte ektefellens rett til pensjon ved den annens død. For å få rett til ektefellepensjon kreves det at ekteskapet har vart i minst ti år og at den skilte ektefellen var minst 45 år ved skilsmissen. Det kreves også at den andre ektefellen ved skilsmissen var eller hadde vært medlem av en pensjonsordning utenom folketrygden som omfatter ektefellepensjon. Da får den skilte ektefellen også rett til ektefellepensjon fra den ordning som avdøde var medlem av etter skilsmissen. Så lenge ektefellene bare er separert, gjelder retten til pensjon uavkortet.

§ 87 Hvordan pensjonsrettigheten fordeles når det er flere pensjonsberettigede fremgår av § 87. Utgangspunktet er at pensjonen deles mellom de tidligere ektefeller i forhold til antall påbegynte år hver av dem var gift med avdøde. Har den ene fraskrevet seg retten, tilfaller pensjonen den andre udelt. Hvis avdøde tidligere var medlem av en pensjonsordning som bare gir rettigheter til den fraskilte ektefellen, og den fraskilte gjør gjeldende rettigheter i en ordning som også omfatter den nye ektefellen, kan etter § 87

annet ledd den nye ektefellen også kreve rettigheter etter den tidligere ordningen. Regelen sikrer derved en rimelig fordeling mellom de to ektefeller.

§ 88 Hvis den pensjonsberettigede er gift på nytt ved den tidligere ektefellens død, er retten til pensjon falt bort jf § 88. Inngås det nye ekteskapet etter dødsfallet, gjelder ingen generelle regler, men de regler som er fastsatt for vedkommende pensjonsordning. I Statens pensjonskasse er eksempelvis dette ordnet slik at løpende ektefellepensjon opphører ved omgifte, men begynner å løpe igjen hvis det nye ekteskapet oppløses ved skilsmisse eller død, se lov 28. juli 1949 nr 26 om Statens pensjonskasse § 34 jf § 34 b. Hvis det er flere pensjonsberettigede, og den enes rett bortfaller, tilfaller hele retten den andre eller de øvrige.

§ 89 Etter § 89 bortfaller retten til ektefellepensjon etter andre pensjonsordninger enn folketrygden på grunn av forbrytelse mot den avdøde. Hvis denne bestemmelsen kommer til anvendelse og det finnes en annen som har krav på pensjon etter avdøde, vil denne ha krav på å få pensjonen udelt.

DEL IV. MIDLERTIDIGE AVGJØRELSER M V

Kapittel 17. Registrering av ektefellenes eiendeler.

Midlertidig forføyning og midlertidig avgjørelse

§ 90 § 90 gir en ektefelle rett til å kreve at tingretten tar opp fortegnelse over ektefellenes eiendeler og gjeld straks etter at det er satt fram begjæring om mekling eller satt fram begjæring om eller reist søksmål med krav om separasjon eller skilsmisse. Ektefellen vil på denne måten kunne skaffe bevis for ektefellenes eiendeler og gjeld på registreringstidspunktet.

§ 91 § 91 gir regler om midlertidig forføyning for å sikre en ektefelles rettigheter ved delingsoppgjøret. Dersom det er grunn til å frykte at en ektefelle vil unndra eiendeler fra delingen eller på annen måte gjøre det vanskelig å oppfylle den andre ektefellens rettigheter, kan det kreves midlertidig forføyning etter tvisteloven kapittel 32 og 34.

§ 92 Etter § 92 kan retten etter krav fra en av ektefellene treffe midlertidig avgjørelse om separasjon, rett til bidrag eller bruksrett til bolig eller vanlig innbo. Det er overlatt til rettens skjønn å avgjøre om det skal treffes midlertidig avgjørelse, men som utgangspunkt må det kreves at ektefellen kan påberope seg et særlig behov. En midlertidig avgjørelse gjelder fram til spørsmålet om separasjon, bidrag eller bruksrett er rettskraftig avgjort. Noe annet kan imidlertid være fastsatt i rettens kjennelse.

Retten kan ved kjennelse også forby en ektefelle å innfinne seg på den andre ektefellens bosted eller på et annet sted hvor ektefellen oppholder seg. Regelen kan komme til anvendelse f eks i tilfeller hvor samlivsbruddet må gjennomføres med tvang eller hvor det er fare for overgrep.

§ 93 § 93 gir enkelte saksbehandlingsregler for krav om midlertidig avgjørelse etter § 92.

DEL V. OVERGANGSBESTEMMELSER, ENDRINGER I ANDRE LOVER

Kapittel 18. Ikrafttredelse. Overgangsbestemmelser.

Endringer i andre lover

Lovens ikrafttredelse og overgangsbestemmelser er regulert i § 94. **§ 94**

Ved kgl res 13 september 1991 nr 615 ble det fastsatt at ekteskapsloven skulle tre i kraft 1 januar 1993, jf lovens § 94 nr 1. Ikraftsettelsesresolusjonen er tatt inn i vedlegg 8 til dette rundskrivet.

Hovedregelen er at den nye loven får virkning også for ekteskap som er inngått før ikrafttredelsen. I forhold til dette utgangspunktet må det gjøres enkelte presiseringer/modifikasjoner.

Når det gjelder vilkår for separasjon og skilsmisse, herunder krav om mekling, skal saken behandles etter reglene i den gamle ekteskapsloven dersom separasjons- eller skilsmissesaken ble avgjort før den nye loven trådte i kraft. Avgjøres saken etter at den nye loven trådte i kraft, er det den nye lovens regler som får anvendelse. Dette innebærer at selv om separasjonsbegjæringen er innvilget etter reglene i den gamle loven, er det vilkårene i den nye loven som er avgjørende for ektefellenes rett til skilsmisse.

Tidspunktet for når begjæringen eller stevningen med krav om separasjon eller skilsmisse kom inn til fylkesmannen eller domstolen, er ikke avgjørende for hvilket regelsett som får anvendelse. En sak som ikke var avgjort før ikrafttredelsestidspunktet, skal behandles etter reglene i den nye loven selv om begjæringen eller stevningen kom inn til fylkesmannen eller retten før dette tidspunktet.

På samme måte gjelder den nye lovens regler om vilkårene for å inngå ekteskap om prøving av ekteskapsvilkårene og om selve vigselen selv om vigselspapirene var innlevert til vigsleren før ikrafttredelsestidspunktet.

For behandlingen av separasjons- og skilsmissesaker gjelder tilsvarende overgangsregler som de som gjelder for vilkårene for separasjon og skilsmisse.

Når det gjelder reglene om ektefellenes rettigheter ved separasjon og skilsmisse, og om deling, er det gitt overgangsbestemmelser i § 94

nr 2 første punktum. Med rettigheter ved separasjon og skilsmisse og deling siktes særlig til reglene i kapitlene 12 til 14 i den nye loven, det vil si reglene om hvordan formuen skal deles, om vederlagskrav, om retten til de enkelte eiendeler ved delingen, om bruksrett til bolig, m v. Særlig på grunn av de nye reglene om skjevdeling, kan det ha praktisk betydning om det er de gamle eller de nye reglene som skal benyttes. § 94 nr 2 innebærer at den nye lovens regler ikke gjelder dersom et av følgende forhold inntreffer før ikrafttredelsen:

- begjæring om separasjon eller skilsmisse kom inn til fylkesmannen;
- -stevning med krav om separasjon eller skilsmisse kom inn til retten;
- samlivet ble brutt.

For saker om fastsettelse av ektefellebidrag eller om endring eller opphevelse av bidrag er det likevel reglene i den nye loven som får anvendelse, dersom saken avgjøres etter at den nye loven trådte i kraft, jf nr 2 annet punktum.

Den nye lovens regler om oppgjøret ved den ene ektefellens død gjelder ikke dersom dødsfallet inntraff før ikrafttredelsen, jf nr 2 tredje punktum. Har den gjenlevende sittet i uskiftet bo, er det tidspunktet for når deling blir begjært, som er avgjørende for hvilke regler som gjelder.

Når det gjelder ektefellepensjon, bestemmer nr 3 at den nye lovens regler bare gjelder når pensjonstilfellet er inntrådt etter ikrafttredelsestidspunktet.

Ektepakter som er gyldig opprettet etter den gamle loven, vil fortsatt være gyldige etter ikrafttredelsen av den nye loven. Den nye loven gir en ektefelle noe mer omfattende rettigheter i den andre ektefellens særeie. Disse reglene er forutsatt å skulle gjelde i alle tilfeller hvor ektefellene er separert eller ekteskapet er blitt oppløst etter lovens ikrafttredelse.

§ 95

§ 95 gjelder overgangsregler for registrert partnerskap. Partnerskapsloven ble opphevet med virkning fra 1. januar 2009. Fra dette tidspunkt vil det ikke lenger være anledning til å inngå nye partnerskap. I § 95 første ledd slås det fast at et registrert partnerskap har samme rettsvirkninger som et ekteskap. Etter § 95 andre ledd fastslås at partnerskap som hovedregel har samme rettsvirkninger som ekteskap. Omgjøring av partnerskap krever samtykke fra begge

ektefeller. Dersom omgjøring ikke er ønskelig, kan partnerskapet videreføres med tilsvarende rettsvirkninger som ekteskap. Unntaket fra hovedregelen er at partnere ikke kan adoptere sammen etter adopsjonslovens bestemmelser om ektefeller. Adgangen til stebarnadopsjon består. Etter § 95 tredje ledd bestemmes at sak om oppløsning av partnerskap, inngått her i landet, alltid kan reises for norsk domstol. Dette er nærmere kommentert i kommentarene til § 18a. I § 95 femte ledd er det gitt regler om vilkår for omgjøring av partnerskap til ekteskap. Partnerne må i fellesskap fremsette en begjæring om omgjøring overfor folkeregistremyndigheten. Det gjelder ingen tidsfrist for begjæring om omgjøring. Omgjøringsadgangen gjelder alle registrerte partnerskap som ikke er oppløst ved skilsmisse eller ved lovens ikrafttredelse 1. januar 2009.
§ 96 - .

Aktuelle lenker:

1 Ekteskapsloven
http://www.lovdata.no/cgi-wift/wiftldles?doc=/usr/www/lovdata/all/nl-19910704-047.html&emne=ekteskapslov*&&

Vedlegg 1.

LOV OM EKTESKAP

INNHOLD

		Side
Kapittel 1.	Vilkår for å inngå ekteskap.	93
§1.	Kjønn	93
§ 1 a	Ekteskapsalder	93
§ 1 b	Frivillighet	93
§ 2.	Adgangen for personer som er gjort umyndig eller som har fått oppnevnt hjelpeverge, til å inngå ekteskap.	93
§ 3.	Forbud mot ekteskap mellom nære slektninger.	93
§ 4.	Forbud mot ekteskap når tidligere ekteskap består.	94
§ 5.	Opplysnings- og veiledningsplikt om smittefarlig sykdom som kan overføres ved seksuell omgang.	94
§ 5a.	Lovlig opphold	94
Kapittel 2.	Prøving av ekteskapsvilkårene.	94
§ 6.	Når prøving skal skje, og hvem som skal foreta prøvingen.	94
§ 7.	Bevis for at ekteskapsvilkårene er oppfylt.	94
§ 8.	Kontroll med skifte etter tidligere ekteskap.	97
§ 9.	Kontroll med at brudefolkene har rettslig handleevne.	97
§ 10.	Attest om at ekteskapsvilkårene er prøvet.	97
Kapittel 3.	Inngåelse av ekteskap – vigsel.	98
§11.	Fremgangsmåten ved vigsel.	98
§ 12.	Vigslere.	98
§ 13.	En vigslers adgang til å nekte å foreta vigsler.	98
§ 14.	Kontroll med at ekteskapsvilkårene er prøvet.	99
§ 15.	Nærmere om formen for inngåelse av ekteskap.	99
§ 16.	Ugyldighet.	99
§ 16 a	Fylkesmannens adgang til å reise sak om ekteskapets gyldighet.	100
§ 17.	Registrering.	100
§ 18.	Om ugildhet for vigslere.	100
§ 18 a	Anerkjennelse av ekteskap inngått i utlandet	100
Kapittel 4.	Oppløsning av ekteskap. Separasjon.	101

§ 19. Oppløsning av ekteskap. 101
§ 20. Separasjon. 101
§ 21. Skilsmisse etter separasjon. 101
§ 22. Skilsmisse etter samlivsbrudd. 101
§ 23. Skilsmisse på grunn av overgrep og tvangsekteskap. 101
§ 24. Oppløsning av ekteskap som er inngått i strid med § 3 eller § 4. 102
§ 25. Virkningen av separasjon og skilsmisse. 102
Kapittel 5. Behandlingen av saker om oppløsning av ekteskap og om separasjon. 102
§ 25 a. Virkeområde 102
§ 26. Mekling m v. 103
§ 26a. Opplysningsplikt til barneverntjenesten. 103
§ 27. Hvilken myndighet som avgjør saken. 104
§ 28. Partsrettigheter for en umyndig ektefelle m v. 104
§ 29. Saksbehandlingen for fylkesmannen m v. 104
§ 30. Partene i en ekteskapssak 105
§ 30a. Fylkesmannens adgang til å opptre for å ivareta offentlige interesser 105
§ 30b. Når ekteskapssak kan anlegges i Norge 106
§ 30c. Verneting 106
§ 30d. Inndragning av andre krav i en ekteskapssak 106
§ 30e. Rettskraft, oppfriskning og gjenåpning 107
§ 30f. Parten dør. Barns og arvingers rett til å tre inn i saken 107
DEL II. FORMUESFORHOLDET MELLOM EKTEFELLER.109
Kapittel 6. Ektefellenes råderett over eiendelene m v. 109
§ 31. Hovedregelen om ektefellers råderett. 109
§ 32. Råderetten over felles bolig. 109
§ 33. Råderetten over vanlig innbo m v. 109
§ 34. Varigheten av råderettsbegrensningene ved separasjon og skilsmisse. 110
§ 35. Omstøtelse av ulovlige disposisjoner. 110
§ 36. Overdragelse av sameieandel i felles eiendeler. 110
§ 37. Begrensninger i avtalefriheten m v. 110
Kapittel 7. Ektefellenes gjensidige underholdsplikt m v. 111
§ 38. Ektefellers felles ansvar for underhold av familien. .111
§ 39. Opplysningsplikt om økonomiske forhold. 111
Kapittel 8. Ektefellers ansvar for gjeld. 111
§ 40. Hovedregelen om ektefellenes ansvar for gjeld. 111

§ 41. Rett til i visse tilfeller å inngå avtaler på begge ektefellenes ansvar. 111
Kapittel 9. Avtaler om formuesordningen m v. 112
§ 42. Avtale om unntak fra deling (særeie). 112
§ 43. Rett til uskifte med formue som er særeie. 112
§ 44. Avtale om unntak fra § 59 om skjevdeling. 113
§ 45. Avtale om deling av felleseiet. 113
§ 46. Omgjøring og lemping av avtaler. 113
§ 47. Personer som er gjort umyndig, eller som har fått oppnevnt hjelpeverge. 113
§ 48. Bestemmelse av giver eller arvelater. 113
§ 49. Ombytning og avkastning av formue som er særeie. 114
Kapittel 10. Gaver mellom ektefeller. 114
§ 50. Gaver. 114
§ 51. Eldre kreditorers krav mot gavemottaker i visse tilfeller. 114
§ 52. Avkall på lodd. 115
§ 53. Insolvensbehandling hos giveren. 115
Kapittel 11. Ektepakter. 115
§ 54. Formene for ektepakt. 115
§ 55. Tinglysing. 116
Kapittel 12. Delingen av formuen ved separasjon, skilsmisse m v.116
§ 56. Kapitlets anvendelsesområde. 116
§ 57. Når deling skal skje. 116
§ 58. Likedeling og gjeldsfradrag. 117
§ 59. Skjevdeling. 117
§ 60. Skjæringstidspunktet for erverv, avkastning og gjeld som omfattes av oppgjøret. 118
§ 61. Særskilte unntak fra delingen. 118
§ 62. Rett til innbo i særlige tilfeller. 119
§ 63. Andre særlige avvik fra likedelingsregelen - vederlagskrav. 119
§ 64. Gjeld som begge ektefeller er ansvarlig for. 120
§ 65. Avtalefrihet ved oppgjøret. 120
Kapittel 13. Retten til de enkelte eiendeler m v ved delingen, bruksrett til bolig m v. 120
§ 66. Rett til å få beholde egne eiendeler. 120

§ 67. Særregler om felles bolig og innbo. 121
§ 68. Bruksrett til bolig. 121
§ 69. Verdsettelsen. 121
§ 70. Eiendelenes verdi overstiger den lodd en ektefelle har krav på. 122
§ 71. Salg av ektefellenes eiendeler. 122
§ 72. Kreditorenes dekningsrett. 123
Kapittel 14. Særlige regler for eiendeler som er særeie. 123
§ 73. Vederlag til en ektefelle som har medvirket til å øke den andre ektefellens midler som er særeie. . . .123
§ 74. Rett til bolig og innbo. 123
§ 75. Frister for krav etter dette kapitlet. 123
Kapittel 15. Oppgjøret ved den ene ektefellens død. 124
§ 76. Når deling skal skje. 124
§ 77. Forholdet mellom den gjenlevende ektefellen og avdødes arvinger. 124
§ 78. Skjæringstidspunktet for erverv og gjeld. 124
DEL III. BIDRAG OG PENSJON ETTER SEPARASJON OG SKILSMISSE. 125
Kapittel 16. Retten til bidrag og ektefellepensjon. 125
§ 79. Rett til bidrag etter separasjon, skilsmisse eller annet samlivsbrudd. 125
§ 80. Utmåling av bidrag. 125
§ 81. Varigheten av bidrag. 125
§ 82. Bortfall av bidrag. 125
§ 83. Fastsettelse av bidrag. 125
§ 84. Endring av fastsatt bidrag. 126
§ 85. Forholdet til partenes krav. Gjennomføring av bidrag, m v. 126
§ 86. Fraskilt ektefelles rett til ektefellepensjon fra annen pensjonsordning enn folketrygden. 126
§ 87. Særregler når det er flere pensjonsberettigede. 127
§ 88. Betydningen av at en pensjonsberettiget gifter seg på nytt eller dør. 127
§ 89. Bortfall av retten til ektefellepensjon på grunn av forbrytelse mot den avdøde. 127

DEL IV. MIDLERTIDIGE AVGJØRELSER M V. 128
Kapittel 17. Registrering av ektefellenes eiendeler. Midlertidig forføyning og midlertidig avgjørelse. . .128
§ 90. Registrering av ektefellenes eiendeler. 128
§ 91. Midlertidig forføyning for å sikre en ektefelles rettigheter ved delingsoppgjøret. 128
§ 92. Midlertidig avgjørelse om separasjon, bruksrett, bidrag m v. 128
§ 93. Saksbehandlingen ved krav om midlertidig avgjørelse om separasjon, bruksrett, bidrag m v. . . .129
DEL V. OVERGANGSBESTEMMELSER. ENDRINGER I ANDRE LOVER. 130
Kapittel 18. Ikrafttredelse. Overgangsbestemmelser. Endringer andre lover. 130
§ 94. Ikrafttredelse. Overgangsbestemmelser. 130
§ 95. Overgangsregler for registrert partnerskap 130
§ 96. Endringer i andre lover. 131

DEL I. INNGÅELSE OG OPPLØSNING AV EKTESKAP

Kapittel 1. Vilkår for å inngå ekteskap.

§1. Kjønn
To personer av motsatt kjønn eller samme kjønn kan inngå ekteskap

§ 1a. Ekteskapsalder.
Den som er under 18 år, kan ikke inngå ekteskap uten samtykke fra dem eller den som har foreldreansvaret, og tillatelse fra fylkesmannen. Fylkesmannen kan ikke gi tillatelse dersom den som søker, er under 16 år.

Er en av dem som har foreldreansvaret, uten rettslig handleevne, eller kan samtykke ikke innhentes innen rimelig tid, er samtykke fra den andre tilstrekkelig. Er begge i en slik situasjon, og det er oppnevnt verge, kreves samtykke fra vergen.

Fylkesmannen kan bare gi tillatelse når det foreligger sterke grunner for å inngå ekteskap.

Nekter de eller den som har foreldreansvaret, eller vergen å gi samtykke, kan fylkesmannen likevel gi tillatelse hvis det ikke er rimelig grunn for nektelsen.

§ 1 b Frivillighet
Kvinner og menn har samme rett til fritt å velge ektefelle. Ekteskap skal inngås av egen fri vilje og med eget samtykke.

§ 2. Adgangen for personer som er gjort umyndig eller som har fått oppnevnt hjelpeverge, til å inngå ekteskap.
Den som er gjort umyndig, må ha samtykke fra vergen for å inngå ekteskap. Det samme gjelder den som har fått oppnevnt hjelpeverge etter vergemålsloven §§ 90 a flg, dersom det faller innenfor hjelpevergens oppdrag å gi slikt samtykke. Nekter vergen eller hjelpevergen, kan fylkesmannen likevel gi tillatelse hvis det ikke er rimelig grunn for nektelsen.

§ 3. Forbud mot ekteskap mellom nære slektninger.
Ekteskap kan ikke inngås mellom slektninger i rett opp- eller nedstigende linje eller mellom søsken.

I forhold til adoptivbarn gjelder forbudet overfor både den opprinnelige slekt og adoptivforeldrene og deres slekt. Er adoptivbarnet blitt adoptert på ny, kan fylkesmannen likevel samtykke i ekteskap mellom adoptivbarnet og en av de opprinnelige adoptivforeldrene eller dennes slektning.

§ 4. Forbud mot ekteskap når tidligere ekteskap består.
Ingen kan inngå ekteskap så lenge et tidligere ekteskap eller registrert partnerskap består.

§ 5. Opplysnings- og veiledningsplikt om smittefarlig sykdom som kan overføres ved seksuell omgang.
Den som lider av en smittefarlig sykdom som kan overføres ved seksuell omgang, kan ikke inngå ekteskap uten at den andre parten er gjort kjent med sykdommen og begge parter har fått muntlig veiledning av en lege om farene ved sykdommen.

Lovbestemt taushetsplikt er ikke til hinder for at en lege gir opplysninger til vigsleren om sykdommen eller føres som vitne i en ekteskapssak.

§ 5a. Lovlig opphold
For å inngå ekteskap i Norge må en utenlandsk statsborger ha lovlig opphold i riket.

Kapittel 2. Prøving av ekteskapsvilkårene.

§ 6. Når prøving skal skje, og hvem som skal foreta prøvingen.
Før ekteskap kan inngås, skal det skje en prøving av om ekteskapsvilkårene er oppfylt.

Prøvingen foretas av folkeregistermyndigheten eller av norsk utenrikstjenestemann. Norsk utenrikstjenestemann prøver kun ekteskapsvilkårene for norske borgere som er fast bosatt i embetsdistriktet, og bare i de tilfeller der prøvingen ikke kan foretas av norsk folkeregistermyndighet.

§ 7. Bevis for at ekteskapsvilkårene er oppfylt.
Til bruk for prøvingen av om ekteskapvilkårene er oppfylt, skal

brudefolkene skaffe følgende bevis:

a. -Hver av dem skal legge fram fødselsattest fra folkeregistermyndigheten når prøvingen ikke foretas av folkeregistermyndigheten. Er det vanskelig å skaffe slik attest innen rimelig tid, kan annet tilfredsstillende bevis for navn og alder godtas.
b. -Er noen av brudefolkene under 18 år, skal det godtgjøres at det er gitt samtykke og tillatelse til ekteskapet etter § 1.
c. -Er noen av brudefolkene umyndiggjort, skal det godtgjøres at det er gitt samtykke eller tillatelse til ekteskapet etter § 2 første punktum, jf tredje punktum. Det samme gjelder hvis noen av brudefolkene har fått oppnevnt hjelpeverge og samtykke fra hjelpevergen er et krav etter § 2 andre punktum.
d. -Brudefolkene skal begge erklære skriftlig på ære og samvittighet at de ikke er så nær beslektet som nevnt i § 3. Ved ekteskap mellom adoptivbarn og en av de opprinnelige adoptivforeldrene eller dennes slektning skal brudefolkene i tilfelle legge fram tillatelse av fylkesmannen som nevnt i § 3 andre ledd andre punktum.
e. -Hver av brudefolkene skal erklære skriftlig på ære og samvittighet om han eller hun har inngått ekteskap eller registrert partnerskap tidligere. I tilfelle skal det legges fram bevis for at det tidligere ekteskapet eller det registrerte partnerskapet er opphørt ved død eller ved skilsmisse, eller oppløst etter § 24.

   -Bevis for at den tidligere ektefellen eller den registrerte partneren er død, føres som regel ved attest fra en innenlandsk eller utenlandsk offentlig myndighet. Kan slik attest ikke skaffes, kan partene legge sine opplysninger og bevis fram for vedkommende skiftedommer, jf skifteloven § 8 andre jf første ledd. Hører skiftet ikke under norsk skifterett, kan spørsmålet bringes inn for skiftedommeren på det stedet der ekteskapsvilkårene prøves. Skifteretten avgjør ved kjennelse om bevisene skal godtas. Kjennelsen kan ankes av den som avgjørelsen går mot. Er bevisene godtatt, skal skifteretten gi melding til fylkesmannen, som kan anke kjennelsen.

   -Bevis for at ekteskapet eller det registrerte partnerskapet er opphørt ved skilsmisse eller oppløst etter § 24, føres ved å legge fram bevillingen eller dommen med attest for at den er endelig. Hvorvidt en utenlandsk skilsmisse skal legges til grunn ved

inngåelse av ekteskap her i landet, avgjøres av departementet etter reglene i lov 2. juni 1978 nr. 38 § 4.

f. -Hver av brudefolkene skal erklære skriftlig på ære og samvittighet om han eller hun lider av en smittefarlig sykdom som kan overføres ved seksuell omgang. I tilfelle skal det godtgjøres at den andre parten er gjort kjent med sykdommen, og at begge parter har fått veiledning av lege om farene ved sykdommen.

g. -Hver av brudefolkene skal erklære skriftlig på ære og samvittighet om han eller hun har eller venter barn med noen annen eller har adoptivbarn. Opplysningsplikten gjelder ikke barn som er adoptert bort.

h. -En utenlandsk statsborger som ikke er fast bosatt i Norge, skal legge fram dokumentasjon fra myndighetene i sitt hjemland om at det ikke er noe til hinder for at han eller hun inngår ekteskap i Norge, eller dersom slik dokumentasjon ikke kan legges fram, dokumentasjon som viser at han eller hun ikke er registrert som gift eller registrert partner i sitt hjemland. Folkeregistermyndigheten eller norsk utenrikstjenestemann kan gjøre unntak fra kravet i første punktum når særlige grunner taler for det. Departementet gir forskrift om når en utenlandsk statsborger skal anses for å være fast bosatt i Norge.

i. -Har noen av brudefolkene svart bekreftende på spørsmål som nevnt i bokstav e, f eller g, skal det godtgjøres at den andre av brudefolkene er gjort kjent med dette.

j. -Hver av brudefolkene skal stille en forlover som skal erklære på ære og samvittighet at han eller hun kjenner parten, og opplyse om parten tidligere har inngått ekteskap eller registrert partnerskap og om brudefolkene er beslektet slik som nevnt i § 3. -Forloverne må være myndige. I særlige tilfeller kan fylkesmannen gi samtykke til at ekteskap blir inngått uten forlovere, eller at det bare er én forlover for begge partene.

k. -Utenlandsk statsborger som skal inngå ekteskap i Norge, må legge fram dokumentasjon som viser at vedkommende har lovlig opphold i riket.

l. -Hver av brudefolkene skal hver for seg erklære på ære og

samvittighet av ekteskapet blir inngått av egen fri vilje, og at de anerkjenner hverandres like rett til skilsmisse.

§ 8. Kontroll med skifte etter tidligere ekteskap.
Den som har vært gift eller vært part i et registrert partnerskap tidligere må godtgjøre at boet i det tidligere ekteskapet eller det registrerte partnerskapet er overlatt skifteretten til behandling, eller legge fram erklæring fra den tidligere ektefelle eller tidligere partner eller arvingene om at det er innledet privat skifte.

Dette gjelder ikke dersom det fremlegges erklæring fra den tidligere ektefelle eller partner om at det i ekteskapet eller det registrerte partnerskapet ikke var formue som skulle deles, eller fra avdød ektefelles eller partners arvinger om at de samtykker i at gjenlevende beholder boet uskiftet.

Er det tidligere ekteskap eller registrerte partnerskap oppløst på annen måte enn ved død, og det er gått mer enn to år siden det ble oppløst, er det tilstrekkelig at den som vil inngå nytt ekteskap opplyser at det er skiftet, eller at det ikke var noe å skifte mellom ektefellene eller partene.

Erklæring som nevnt i første ledd, kan ikke gis av noen som er under 18 år eller umyndiggjort, hvis ikke vergen har gitt samtykke til privat skifte etter skifteloven § 79.

Departementet kan frita for overholdelse av reglene i denne paragraf når særlige grunner taler for det.

§ 9. Kontroll med at brudefolkene har rettslig handleevne.
Dersom vigsleren, folkeregistermyndigheten eller norsk utenrikstjenestemann har grunn til å tro at noen av brudefolkene på grunn av alvorlig sinnslidelse eller alvorlig psykisk utviklingshemning mangler rettslig handleevne, kan det kreves lagt fram attest fra en offentlig lege eller fra en annen lege som en offentlig lege utpeker. Med rettslig handleevne menes i denne paragrafen evne til normal forståelse av hva en ekteskapsinngåelse innebærer, og evne til normal motivering for å inngå ekteskap.

§ 10. Attest om at ekteskapsvilkårene er prøvet.
Har folkeregistermyndigheten eller norsk utenrikstjenestemann funnet at brudefolkene fyller ekteskapsvilkårene etter loven, og det

heller ikke foreligger hindringer som nevnt i § 8 eller § 9, skal brudefolkene få en attest for at det ikke er noe til hinder for at ekteskapet blir inngått. Attesten er gyldig i fire måneder etter utstedelsen.

Vedtak om å ikke utstede prøvingsattest, kan påklages til fylkesmannen.

Kapittel 3. Inngåelse av ekteskap – vigsel.

§11. Fremgangsmåten ved vigsel.
Ekteskap inngås ved at brudefolkene møter for en vigsler. Mens begge er til stede, skal de erklære at de ønsker å inngå ekteskap med hverandre. Deretter skal vigsleren erklære dem for ektefolk.

Minst to vitner skal være til stede under vigselen.

§ 12. Vigslere.
Vigslere er:

a. -prest i Den norske kirke, og prest eller forstander i et registrert trossamfunn eller seremonileder eller tilsvarende i livssynssamfunn som mottar tilskudd etter lov 12. juni 1981 nr. 64 om tilskott til livssynssamfunn når Kongen har godkjent formen for inngåelse av ekteskap
b. -notarius publicus - også utenfor det vanlige embetsdistriktet
c. -norsk utenrikstjenestemann, jf lov 18. juli 1958 nr. 1 om utenrikstjenesten § 21
d. -særskilt vigsler oppnevnt av departementet i tilfeller der det er behov for det på grunn av lange avstander eller av andre grunner. Oppnevningen gjelder for fire år av gangen. Departementet kan ved forskrift gi utfyllende regler om tildeling og tilbaketrekking av vigselsrett for seremonileder eller tilsvarende i livssynssamfunn. Departementet kan ved forskrift gi utfyllende regler om tildeling og tilbaketrekking av vigselsrett for sermonileder eller tilsvarende i livssynssamfunn.

§ 13. En vigslers adgang til å nekte å foreta vigsler.
En vigsler som nevnt i § 12 bokstav a, kan nekte å foreta vigsel dersom en av brudefolkene ikke er medlem av trossamfunnet eller

livssynssamfunnet, eller ingen av dem tilhører menigheten.

En kirkelig vigsler kan også nekte å foreta vigsel dersom en av brudefolkene er skilt og den tidligere ektefellen lever, eller dersom brudefolkene er av samme kjønn.

§ 14. Kontroll med at ekteskapsvilkårene er prøvet.
Før vigsel finner sted, skal vigsleren motta en attest fra folkeregistermyndigheten eller norsk utenrikstjenestemann på at ekteskapsvilkårene er prøvet, og at reglene i §§ 6 til 10 er fulgt.

En vigsler som kjenner til at et vilkår for å inngå ekteskap ikke er oppfylt, skal ikke foreta vigsel. Finner en vigsler at det er grunn til tvil om et vilkår er oppfylt, kan vigselen utsettes og brudefolkene pålegges å skaffe bevis for at vilkåret er oppfylt.

Dersom vigsel er nektet på annet grunnlag enn nevnt i § 13 andre ledd, kan hver av partene klage til fylkesmannen, som kan pålegge vigsleren å foreta vigsel.

§ 15. Nærmere om formen for inngåelse av ekteskap.
Kongen kan gi nærmere regler om formen for inngåelse av ekteskap.

§ 16. Ugyldighet.
Ekteskap er ikke inngått dersom bestemmelsene i § 11 første ledd, jf § 12, ikke er overholdt. Det samme gjelder dersom ekteskapet ble inngått uten at det forelå gyldig prøvingsattest i henhold til § 10. Et ekteskap er ugyldig dersom prest i Den norske kirke ikke har fulgt liturgi fastsatt av Kirkemøtet.

Kongen kan likevel etter begjæring fra en av partene godkjenne ekteskapet som gyldig når særlige grunner foreligger. Slik godkjenning kan også gis når én eller begge parter er død.

Hver av ektefellene kan reise søksmål for å få kjent ekteskapet ugyldig dersom han eller hun er blitt tvunget til å inngå ekteskapet ved rettsstridig atferd. Dette gjelder uavhengig av hvem som har utøvd tvangen.

Adgangen til å reise søksmål bortfaller hvis sak ikke er reist innen seks måneder etter at ektefellen er blitt fri for tvangen. Søksmål kan ikke i noe tilfelle reises senere enn fem år etter ekteskapets inngåelse.

Er vigsel foretatt til tross for at den ene eller begge parter var uten

rettslig handleevne, kan søksmål for å få kjent ekteskapet ugyldig reises innen seks måneder etter vigselen.

§ 28 første ledd, jf tredje ledd gjelder tilsvarende. En verge kan reise søksmål på vegne av en ektefelle som mangler rettslig handleevne. Det samme kan en hjelpeverge som er oppnevnt etter vergemålsloven § 90 a flg, dersom det faller innenfor hjelpevergens oppdrag.

§ 16a Fylkesmannens adgang til å reise sak om ekteskapets gyldighet.

Fylkesmannen kan reise sak for å få dom for at et ekteskap består eller ikke består.

§ 17. Registrering.
Kongen gir regler om registrering og melding av vigsler.

§ 18. Om ugildhet for vigslere.
Slektskap eller andre forhold som fører til ugildhet etter forvaltningsloven § 6, er ikke til hinder for at vigsleren foretar vigsel.

§ 18 a Anerkjennelse av ekteskap inngått i utlandet
Et ekteskap som er inngått i utlandet, anerkjennes her i riket dersom ekteskapet er gyldig inngått i vigselslandet. En regulert samlivsform i utlandet som i hovedsak har samme rettsvirkninger som ekteskap i inngåelseslandet, anerkjennes som ekteskap her i landet når begge parter skriftlig har samtykket til dette. Departementet kan ved forskrift gi nærmere regler om i hvilke tilfeller en regulert samlivsform i utlandet vurderes å ha samme rettsvirkninger som ekteskap i inngåelseslandet. Et ekteskap anerkjennes likevel ikke dersom dette åpenbart ville virke støtende på norsk rettsorden(ordre public).

Et ekteskap som er inngått i utlandet, anerkjennes ikke her i riket dersom minst en av partene var norsk statsborger eller fast bosatt her i riket på vigselstidspunktet, og:

a. ekteskapet er inngått uten at begge parter var til sted under vigselen,
b. -en av partene var under 18 år, eller
c. en av partene allerede var gift.

Departementet kan likevel etter begjæring fra begge parter anerkjenne ekteskapet dersom sterke grunner taler for det.

Kapittel 4. Oppløsning av ekteskap. Separasjon.

§ 19. Oppløsning av ekteskap.
Et ekteskap kan oppløses ved skilsmisse etter forutgående separasjon i medhold av § 21 eller uten forutgående separasjon i medhold av §§ 22 og 23. Et ekteskap kan videre oppløses i medhold av § 24.

§ 20. Separasjon.
En ektefelle som ikke finner å kunne fortsette samlivet, kan kreve separasjon.

En separasjon blir uten rettsvirkning dersom ektefellene fortsetter eller gjenopptar samlivet. Samliv i en overgangstid inntil samlivet blir brutt, eller kortvarige forsøk på å gjenoppta samlivet, har likevel ikke denne virkningen.

§ 21. Skilsmisse etter separasjon.
Hver av ektefellene kan kreve skilsmisse når de har vært separert i minst ett år.

§ 22. Skilsmisse etter samlivsbrudd.
Hver av ektefellene kan kreve skilsmisse dersom samlivet har vært brutt i minst to år.

§ 23. Skilsmisse på grunn av overgrep og tvangsekteskap.
En ektefelle kan kreve skilsmisse dersom den andre ektefellen med hensikt har forsøkt å drepe ham eller henne eller barna eller forsettlig har utsatt dem for alvorlig mishandling. Det samme gjelder dersom ektefellen har opptrådt på en måte som er egnet til å fremkalle alvorlig frykt for slik atferd.

Krav om skilsmisse etter første ledd må være reist innen seks måneder etter at ektefellen fikk kjennskap til handlingen, og senest to år etter at den fant sted.

En ektefelle kan også kreve skilsmisse dersom han eller hun har blitt tvunget til å inngå ekteskapet ved rettstridig atferd. Dette gjelder uavhengig av hvem som har utøvd tvangen. § 16 fjerde ledd gjelder tilsvarende.

§ 24. Oppløsning av ekteskap som er inngått i strid med § 3 eller § 4.
Hver av ektefellene kan kreve ekteskapet oppløst dersom det er inngått i strid med § 3 eller § 4.

Reiser ingen av ektefellene sak, skal fylkesmannen reise sak for å få ekteskapet oppløst. Dersom sterke grunner taler for det, kan fylkesmannen likevel beslutte at sak ikke skal reises eller at saksanlegg skal utsettes.

En ektefelle kan kreve skilsmisse når den andre ektefellen har inngått nytt ekteskap i strid med § 4.

Nytt ekteskap i strid med § 4 kan ikke kreves oppløst etter første eller andre ledd dersom det tidligere ekteskapet er blitt oppløst.

§ 25. Virkningen av separasjon og skilsmisse.
Virkningen av separasjon og skilsmisse inntrer den dagen fylkesmannens bevilling er gitt eller dom blir avsagt, når ikke annet er særskilt bestemt.

Bevilling eller dom om skilsmisse gir ikke rett til å inngå nytt ekteskap før bevillingen er blitt endelig eller dommen rettskraftig.

Har bevillingsvedtaket vært gjenstand for klage, regnes ikke vedtaket som endelig før etter utløpet av søksmålsfristen i § 29 femte ledd.

Kapittel 5. Behandlingen av saker om oppløsning av ekteskap og om separasjon.

§ 25 a. Virkeområde
Reglene i dette kapitlet kommer til anvendelse i saker:

a) om separasjon og skilsmisse som reises for fylkesmannen, eller
b) -om et ekteskap består eller ikke består, om oppløsning av ekteskap og om separasjon som reises for domstolene (ekteskapssak).

For spørsmål som bringes inn i saken etter § 30 d første ledd bokstav a og c, gjelder § 30 b om norske domstolers kompetanse og § 30 c om verneting tilsvarende. For spørsmål som bringes inn i saken etter § 30 d første ledd bokstav b, gjelder barnelova § 82 om norske domstolers kompetanse og denne lov § 30 c om verneting tilsvarende.

§ 26. Mekling m v.
Ektefeller med felles barn under 16 år, skal i saker om separasjon og skilsmisse etter §§ 20 og 22 møte til mekling før saken bringes inn for retten eller fylkesmannen, jf § 27. Formålet med meklingen er å komme fram til en avtale om foreldreansvaret, samværsretten eller om hvor barnet eller barna skal bo fast, hvor det legges vekt på hva som vil være den beste ordningen for barnet/barna. Barneloven §§ 52 til 54 gjelder tilsvarende. Departementet fastsetter ved forskrift nærmere regler om hvem som kan foreta mekling etter første punktum, og om godkjenning av slike instanser.

Mekling etter første ledd kreves ikke når saken allerede er brakt inn for retten med påstand om skilsmisse etter § 23 eller oppløsning etter § 24. Mekling og orientering er heller ikke nødvendig når sak reises av vergen etter § 28 andre ledd.

Ektefellene plikter å møte personlig dersom ikke tvingende grunner er til hinder for det. Når mekling har vært forsøkt, skal det gis en bevitnelse om dette. Departementet fastsetter ved forskrift nærmere regler om unntak fra plikten til å møte til mekling. Departementet fastsetter også regler om vilkårene for at det kan gis bevitnelse om at mekling er forsøkt.

Den som foretar mekling, har taushetsplikt om det som kommer fram om personlige forhold i forbindelse med oppdraget. Lov 19. juni 1997 nr. 62 om familievernkontorer §§ 6 7 9 og 10 gjelder tilsvarende.

Departementet kan gi nærmere regler om meklingens innhold, og om innkallingen og fremgangsmåten.

§ 26a. Opplysningsplikt til barneverntjenesten.
Meklingsmenn som arbeider innenfor rammen av denne loven skal i sitt arbeid være oppmerksomme på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenestens side.

Uten hinder av taushetsplikt skal meklingsmenn av eget tiltak gi opplysninger til barneverntjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf lov om barneverntjenester § 4-10, § 4-11, § 4-12, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker, jf samme lov § 4-24. Også etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av lov om barneverntjenester, plikter meklingsmenn å gi slike opplysninger.

§ 27. Hvilken myndighet som avgjør saken.
Separasjon og skilsmisse gis av fylkesmannen når ikke annet følger av andre eller tredje ledd.
Avgjørelsen treffes av en domstol:
a. -når saken gjelder oppløsning av ekteskap etter § 23 eller § 24
b. -når saken gjelder skilsmisse etter § 22, og partene ikke er enige om at vilkårene er oppfylt
c. -når sak om separasjon eller skilsmisse blir reist av vergen eller hjelpevergen etter § 28.

Separasjon etter § 20 og skilsmisse etter § 22 avgjøres også av en domstol når kravet blir reist i en sak om skilsmisse som er brakt inn for retten på et annet grunnlag, eller i forbindelse med en sak om spørsmål etter loven her eller spørsmål etter barneloven om felles barn, som har sammenheng med kravet om separasjon eller skilsmisse.

§ 28. Partsrettigheter for en umyndig ektefelle m v.
Sak for fylkesmannen om separasjon eller skilsmisse for domstolene reises av eller mot en ektefelle personlig også når han eller hun er umyndig. Når sak er reist, kan vergen opptre til støtte for den umyndige. Vergen skal varsles om saken av fylkesmannen. Er sak reist for domstolene, skal stevning også forkynnes for vergen.

En verge kan fremme sak på vegne av en ektefelle som mangler rettslig handleevne, dersom det er påtrengende nødvendig av hensyn til denne ektefellen. Disse sakene behandles i alle tilfeller av domstolene, som også avgjør om det er grunnlag for saksanlegget.

Dersom en myndig ektefelle har fått oppnevnt hjelpeverge i medhold av vergemålsloven §§ 90 a flg., og det faller innenfor hjelpevergens oppdrag å opptre i eller fremme sak om separasjon eller skilsmisse eller ekteskapssak, gjelder reglene i første og annet ledd tilsvarende for hjelpevergen.

For behandling av spørsmål om bidrag og andre økonomiske spørsmål i forbindelse med ekteskapssak gjelder tvisteloven § 2-3. Dette gjelder også for en hjelpeverge hvis det faller innenfor hjelpevergens oppdrag å tre inn i saken.

§ 29. Saksbehandlingen for fylkesmannen m v.
Når begjæring om separasjon eller skilsmisse er mottatt hos

fylkesmannen, kan partene innkalles til et personlig møte dersom fylkesmannen mener det er hensiktsmessig.

Departementet gir nærmere forskrifter om hvilke opplysninger fylkesmannen bør kreve før det blir gitt separasjon eller skilsmisse.

Fylkesmannens vedtak om separasjon etter § 20 og skilsmisse etter § 21 og § 22, jf § 27, skal forkynnes for partene hvis de ikke har frafalt forkynnelse. Fristen for klage over vedtaket er tre uker, og regnes for hver av partene fra det tidspunktet vedtaket blir forkynt for ham eller henne. Begjæring om oppreisning for oversittelse av klagefristen må settes fram så snart som mulig, og senest én måned etter at klagefristen løp ut. Er det gitt skilsmissebevilling, er oppreisning utelukket dersom en av ektefellene i mellomtiden har inngått nytt ekteskap. Partene kan på forhånd frafalle retten til å påklage vedtaket. Om underretning og om klage over fylkesmannens vedtak gjelder ellers forvaltningslovens regler.

Dør en av partene under saken, gjelder § 30 f tilsvarende ved klage over fylkesmannens avgjørelser.

Søksmål om gyldigheten av et vedtak om separasjon eller skilsmisse kan bare reises når parten fullt ut har benyttet sin adgang til å klage over avgjørelsen. Søksmål må reises inne én måned etter det endelige vedtaket ble forkynt for parten, og må rettes både mot staten ved departementet og den andre ektefellen. Er det gitt skilsmissebevilling, kan det ikke gis oppfriskning for oversittelse av søksmålsfristen dersom den ene av ektefellene i mellomtiden har inngått nytt ekteskap. § 30 e annet ledd gjelder tilsvarende. Inngår en av ektefellene ekteskap etter at søksmål er reist, skal saken heves.

§ 30. Partene i en ekteskapssak

Ekteskapssak kan bare reises for domstolene av en av ektefellene selv eller av den som påstår å være eller ikke være saksøktes ektefelle, når ikke annet framgår av loven.

Reises slik sak av den ene ektefellen, stevnes den andre ektefellen som motpart. Blir saken reist av andre, stevnes begge ektefeller som motparter. Blir sak om oppløsning reist på grunn av tidligere ekteskap, skal også ektefellen i det tidligere ekteskapet stevnes som motpart.

§ 30a. Fylkesmannens adgang til å opptre for å ivareta offentlige interesser

I saker som anlegges for å få dom for at et ekteskap består eller ikke består, eller for å få det oppløst etter § 24 første ledd, kan fylkesmannen opptre for å ivareta offentlige interesser. Retten skal gi ham melding om saken. Fylkesmannen kan erklære anke og begjære gjenåpning. Ellers er inntreden i saken bare tillatt etter § 30 f.

§ 30b. Når ekteskapssak kan anlegges i Norge

Dersom ikke annet er fastsatt ved overenskomst med fremmed stat, kan ekteskapssak reises ved norsk domstol:

a) når saksøkte har bopel i riket, eller
b) når saksøkeren har bopel i riket og enten har bodd her de siste to år eller tidligere har hatt bopel her, eller
c) når saksøkeren er norsk statsborger og det godtgjøres at hun eller han på grunn av sitt statsborgerskap ikke vil kunne reise sak i det land hvor vedkommende har bopel, eller
d) når begge ektefeller er norske statsborgere og saksøkte ikke motsetter seg at saken reises for norsk domstol, eller
e) når det blir søkt om skilsmisse på grunnlag av separasjon som er meddelt her i riket, i løpet av de fem foregående år, eller
f) når ekteskap er inngått her i landet, og det godtgjøres at saksøkeren ikke vil kunne reise sak i det landet han eller hun er statsborger eller har bopel.

§ 30c. Verneting

Ekteskapssak anlegges ved saksøktes alminnelige verneting etter tvisteloven § 4-4. I saker som nevnt i § 30 annet ledd annet og tredje punktum, anlegges saken der en av de saksøkte har alminnelig verneting.

Hører saken under norsk domsmyndighet uten at saksøkte har alminnelig verneting i riket, kan saken anlegges i den rettskrets hvor ektefellene hadde sin siste felles bopel eller saksøkeren har bopel.

Blir saken reist av fylkesmannen, kan den anlegges i den rettskretsen hvor en av ektefellene kunne vært saksøkt.

§ 30d. Inndragning av andre krav i en ekteskapssak

I ekteskapssak kan også behandles:

a) spørsmål om bidrag,
b) spørsmål etter barnelova om felles barn,

c) -spørsmål etter ekteskapslovens øvrige bestemmelser med mindre det er begjært offentlig skifte, og
d) krav som er en følge av søksmålet.

Hvis ikke spørsmål som nevnt i første ledd bokstav a og b er trukket inn i saken, skal retten av eget tiltak undersøke om partene er uenige om slike spørsmål, og i tilfelle treffe avgjørelse i saken. Det gjelder likevel ikke hvis partene er enige om å holde spørsmålet utenfor, eller den ene parten uteblir, og den møtende ønsker å holde spørsmålet utenfor, eller hvis en av partene er bosatt utenfor riket.

Når spørsmål etter barnelova om felles barn trekkes inn i saken etter første ledd, får saksbehandlingsreglene i barnelova kap. 7 anvendelse for behandlingen av disse spørsmålene.

Ellers kan en ekteskapssak bare forenes med sivile tvister om andre rettsforhold så langt vilkårene i tvisteloven § 15-1 er til stede, og kun i den utstrekning retten tillater det.

§ 30e. Rettskraft, oppfriskning og gjenåpning

En rettskraftig dom om spørsmål som nevnt i § 25 a første ledd bokstav b (ekteskapssak), virker for og mot alle og legges til grunn i alle forhold hvor spørsmålet har betydning. Går dommen ut på skilsmisse eller på separasjon, gjelder det samme selv om dommen ikke er rettskraftig, hvis ikke annet er bestemt.

Er et ekteskap erklært for ikke å bestå, eller er det oppløst, er oppfriskning for oversittelse av ankefristen og gjenåpning utelukket hvis en av ektefellene har inngått nytt ekteskap før avgjørelsen om oppfriskning eller henvisning til hovedforhandling er forkynt for ham eller henne.

§ 30f. Parten dør. Barns og arvingers rett til å tre inn i saken

Dør en part før dom er avsagt i en sak om hans eller hennes eget ekteskap, heves saken. Gjelder saken oppløsning av ekteskap etter

§ 24 første ledd eller spørsmålet om et ekteskap består, eller om en separasjon er uten rettsvirkning etter § 20 annet ledd, kan den likevel fortsettes så vel av som mot den avdødes barn eller arvinger hvis avgjørelsen har rettslig betydning.

Dør parten etter at dom er avsagt, kan under samme betingelse anke og gjenåpning anvendes av eller mot barna eller arvingene hvis dommen går ut på oppløsning av ekteskapet eller på separasjon, eller saken gjelder spørsmålet om ekteskapet består, eller om en separasjon er uten rettsvirkning etter § 20 annet ledd.

Har flere søksmåls- eller ankeberettigede trådt inn i saken, må de opptre i fellesskap. Har en enkelt trådt inn, kan andre søksmåls- eller ankeberettigede slutte seg til.

DEL II. FORMUESFORHOLDET MELLOM EKTEFELLER.

Kapittel 6. Ektefellenes råderett over eiendelene m v.

§ 31. Hovedregelen om ektefellers råderett.
Ekteskapet medfører ingen begrensning i en ektefelles rett til å råde over det han eller hun eier når ekteskapet blir inngått eller senere erverver, dersom ikke noe annet er bestemt.

Eiendeler som erverves av begge ektefellene, blir sameie mellom dem. For slike eiendeler gjelder lov 18. juni 1965 nr. 6 om sameie dersom ikke noe annet er bestemt eller følger av det særlige forholdet mellom ektefeller.

Ved vurderingen av hvem som har ervervet eiendeler som har tjent til ektefellenes felles personlige bruk, som felles bolig og vanlig innbo, skal det legges vekt på en ektefelles arbeid i hjemmet.

§ 32. Råderetten over felles bolig.
En ektefelle kan ikke uten skriftlig samtykke fra den andre ektefellen:

a. -Overdra, pantsette, forpakte bort, eller inngå eller si opp en leie- eller framleieavtale for en eiendom som brukes som felles bolig.
b. -Overdra, pantsette en andel, aksje eller obligasjon som leieretten til felles bolig er knyttet til.

Dersom samtykke blir nektet eller ikke kan skaffes innen rimelig tid, kan ektefellen eller den andre parten i avtalen kreve at tingretten avgjør spørsmålet om disposisjonen skal tillates. Tillatelse skal gis hvis tingretten finner at det ikke foreligger rimelig grunn for den andre ektefellen til å nekte samtykke. Avgjørelsen treffes ved kjennelse. Bestemmelsene i skifteloven fjerde kapittel får tilsvarende anvendelse.

§ 33. Råderetten over vanlig innbo m v.
En ektefelle kan ikke uten samtykke fra den andre ektefellen overdra, leie bort eller pantsette vanlig innbo i det felles hjemmet eller gjenstander som er bestemt til bruk for barna.

Bestemmelsen i § 32 andre ledd gjelder tilsvarende.

§ 34. Varigheten av råderettsbegrensningene ved separasjon og skilsmisse.
Inntil det er avgjort hva som skal skje med den enkelte eiendel eller rettighet i oppgjøret mellom ektefellene, gjelder bestemmelsene i dette kapitlet også etter separasjon og skilsmisse.

Er eiendelene særeie, gjelder bestemmelsene fram til ektefellene er separert eller skilt.

§ 35. Omstøtelse av ulovlige disposisjoner.
Har en ektefelle handlet i strid med § 32 eller § 33, kan den andre ektefellen kreve avtalen omstøtt ved dom. En avtale som omfattes av § 33, kan likevel ikke omstøtes dersom den andre parten ved overleveringen hadde rimelig grunn til å tro at ektefellen hadde rett til å inngå avtalen.

Søksmål må reises innen seks måneder etter at ektefellen fikk kunnskap om avtalen, og senest innen ett år etter tinglysingen dersom avtalen gjelder fast eiendom, eller etter overleveringen dersom den gjelder andre eiendeler.

§ 36. Overdragelse av sameieandel i felles eiendeler.
Når eiendeler som omfattes av § 32 eller § 33 er sameie mellom ektefellene, gjelder reglene i dette kapitlet tilsvarende for en ektefelles andel i sameiet.

Overdrar en ektefelle sin sameieandel i eiendeler som har tjent til felles personlig bruk, har den andre ektefellen rett til å løse inn andelen etter skiftetakst. Det samme gjelder når en ektefelle har krevd sameiet oppløst. Krav om innløsning må settes fram uten ugrunnet opphold og senest innen seks uker etter at ektefellen har fått slik melding som fastsatt i sameieloven § 11 fjerde ledd første punktum. Innen samme frist må skiftetakst være krevd. Når endelig takst foreligger, må ektefellen innen to uker tilby oppgjør på den måten som er bestemt i sameieloven § 11 fjerde ledd andre punktum.

§ 37. Begrensninger i avtalefriheten m v.
De innskrenkningene i råderetten som er fastsatt i dette kapitlet, kan som hovedregel ikke fravikes ved avtale mellom ektefellene. Ektefellene kan likevel avtale at innskrenkningene ikke skal gjelde for eiendeler som etter bestemmelsene i kapittel 9 er særeie. En slik avtale må inngås i ektepakts form.

Kapittel 7. Ektefellenes gjensidige underholdsplikt m v.

§ 38. Ektefellers felles ansvar for underhold av familien.
Ektefellene har sammen ansvaret for de utgiftene og det arbeidet som kreves for det felles hushold og til dekning av andre felles behov, oppfostringen av barna og hver ektefelles særlige behov. Ektefellene bidrar ved tilskudd av penger, ved virksomhet i hjemmet eller på annen måte.

En ektefelle kan i rimelig utstrekning kreve penger av den andre ektefellen til å dekke utgifter som nevnt i første ledd. En ektefelle som ikke oppfyller plikten til å stille nødvendige midler til rådighet for den andre, kan pålegges å betale bestemte beløp. §§ 81 andre ledd, 83, 84, 85 andre ledd, 92 og 93 gjelder tilsvarende så langt de passer.

§ 39. Opplysningsplikt om økonomiske forhold.
Ektefeller har plikt til å gi hverandre de opplysningene som er nødvendige for å vurdere deres økonomiske stilling. For dette formålet kan en ektefelle kreve at den andre ektefellen og ligningsmyndighetene gir opplysninger om eller kopi av den felles eller den andre ektefellens selvangivelse og ligning. En ektefelle kan også kreve opplysninger av selskaper, foretak eller andre institusjoner som driver finansieringsvirksomhet eller forsikringsvirksomhet, og av andre som har midler til forvaltning.

Kapittel 8. Ektefellers ansvar for gjeld.

§ 40. Hovedregelen om ektefellenes ansvar for gjeld.
En ektefelle kan ikke stifte gjeld med virkning for den andre ektefellen hvis det ikke er særskilt hjemmel for det.

§ 41. Rett til i visse tilfeller å inngå avtaler på begge ektefellenes ansvar.
En ektefelle kan under samlivet med ansvar for begge ektefellene inngå vanlige avtaler om det daglige husholdet og oppfostringen av barna og vanlige avtaler for å dekke den enkelte ektefellens

nødvendige behov. Dette gjelder også leie av felles bolig. Slike avtaler anses å være inngått med ansvar for begge ektefellene hvis ikke noe annet går fram av forholdene.

Hvis den andre parten forsto eller burde ha forstått at avtalen gikk ut over det ektefellen hadde rett til etter første ledd, blir bare denne ektefellen forpliktet.

Kapittel 9. Avtaler om formuesordningen m v.

§ 42. Avtale om unntak fra deling (særeie).
Ektefeller kan ved ektepakt avtale at det de eier eller senere erverver, skal være unntatt fra deling (særeie). En slik avtale kan også inngås med sikte på et forestående ekteskap.

Avtalen kan begrenses til å gjelde den ene ektefellens formue eller deler av den enes eller begge ektefellenes formue. Avtalen kan også gjøres tidsbegrenset eller betinget av at ektefellene ikke får felles livsarvinger.

Ektefeller kan ved ektepakt avtale at særeie ikke skal gjelde ved oppgjør etter den ene ektefellens død. En slik avtale kan begrenses til bare å gjelde dersom en bestemt av ektefellene dør først. Den lengstlevende ektefellen kan velge å se bort fra begrensninger som nevnt i første og andre punktum hvis ikke noe annet er avtalt eller klart forutsatt.

§ 43. Rett til uskifte med formue som er særeie.
Ektefeller kan ved ektepakt avtale at den lengstlevende skal ha rett til å sitte i uskiftet bo med særeie, eller med deler av særeie, jf § 42.

Bruker den lengstlevende ektefellen retten til uskifte etter denne paragrafen, går også hans eller hennes egen formue som er særeie, inn i uskifteboet dersom ikke annet er avtalt ved ektepakt.

Ved opphør av uskiftet skal delingen skje etter reglene i arveloven § 26 andre ledd dersom det ikke i ektepakten er bestemt en mer lik fordeling av formuen.

Avtaler etter første til tredje ledd kan begrenses til bare å gjelde dersom en bestemt av ektefellene dør først.

§ 44. Avtale om unntak fra § 59 om skjevdeling.
Ektefeller kan ved ektepakt avtale at reglene om skjevdeling i § 59 første og/eller tredje ledd ikke skal gjelde ved et senere skifteoppgjør.

Avtalen kan begrenses til å gjelde den ene ektefellens formue eller deler av den enes eller begge ektefellenes formue. Avtalen kan også gjøres betinget av at skifte skjer etter et bestemt tidspunkt eller av at ektefellene får felles livsarvinger.

Avtalen kan også begrenses til å gjelde ved oppgjør etter en av ektefellenes eller en bestemt av ektefellenes død.

§ 45. Avtale om deling av felleseiet.
Ektefeller kan ved ektepakt avtale at felleseie skal deles.

§ 46. Omgjøring og lemping av avtaler.
Avtaler mellom ektefeller etter reglene i §§ 42 til 44 kan oppheves eller endres ved ny ektepakt.

En avtale mellom ektefeller etter reglene i §§ 42 til 44 kan helt eller delvis settes ut av kraft hvis den vil virke urimelig overfor en av partene. I stedet for å sette avtalen ut av kraft, kan retten bestemme at ektefellen som blir urimelig dårlig stilt, blir tilkjent et beløp fra den andre ektefellen. Dersom begge ektefellene har fullstendig særeie, må krav om lemping settes fram innen tre år etter at ektefellene ble skilt. Dersom en eller begge ektefeller har eiendeler som også er felleseie, må krav settes fram før delingen er avsluttet.

§ 47. Personer som er gjort umyndig, eller som har fått oppnevnt hjelpeverge.
En ektefelle som er umyndig, må ha samtykke av verge for å inngå avtaler i samsvar med reglene i §§ 42 til 46. Det samme gjelder en myndig ektefelle som har fått oppnevnt hjelpeverge etter vergemålsloven §§ 90 a flg, dersom det faller innenfor hjelpevergens oppdrag å gi slikt samtykke.

§ 48. Bestemmelse av giver eller arvelater.
En giver eller arvelater kan bestemme en ordning som nevnt i §§ 42 til 44 som vilkår for arven eller gaven. For arv må dette bestemmes ved testament. Mottakeren kan ikke endre slike bestemmelser hvis

det ikke er særskilt hjemlet eller klart forutsatt av giveren eller arvelateren.

§ 49. Ombytning og avkastning av formue som er særeie.
Det som trer i stedet for eiendom som er særeie, blir særeie hvis ikke ektefellene ved ektepakt har bestemt noe annet, eller det er fastsatt av giver eller arvelater. Det samme gjelder avkastning av slik eiendom.

Kapittel 10. Gaver mellom ektefeller.

§ 50. Gaver.
Gaver mellom ektefeller må skje ved ektepakt for å være gyldige. Dette gjelder likevel ikke gaver som må anses som vanlige, og heller ikke gaver som består i pensjon, livsforsikring, livrente, føderåd eller lignende ytelser som sikrer den andre ektefellen.

Det kan ikke gyldig avtales at det som en ektefelle erverver i fremtiden, skal tilfalle den andre uten vederlag. En slik avtale kan likevel inngås om vanlig innbo i det felles hjemmet.

Reglene i denne paragrafen gjelder også for gaver som skal oppfylles etter at ekteskapet er inngått.

§ 51. Eldre kreditorers krav mot gavemottaker i visse tilfeller.
Har en ektefelle gitt den andre en gave, kan den som da hadde fordring på giveren, og som ikke kan få full dekning hos ham eller henne for sin fordring, holde seg til den andre ektefellen for verdien av det som er overført. Dette gjelder likevel ikke hvis det bevises at giveren fortsatt var utvilsomt solvent. Hvis det er ytet vederlag, skal det trekkes fra ved beregningen av verdien av det som er overført.

Kreditorens krav mot en godtroende gavemottaker er begrenset til den berikelsen som mottakeren har oppnådd ved gaven. Utbytte som gavemottakeren har vunnet i god tro før kravet ble gjort gjeldende ved søksmål, kan ikke kreves tilbakeført.

Reglene om lempning av ansvaret i lov om fordringshavernes dekningsrett § 5-12 andre ledd gjelder tilsvarende.

§ 52. Avkall på lodd.
Har en ektefelle ved deling av formuen gitt avkall på noen del som han eller hun råder over, og som ikke etter loven skal tilfalle den andre ektefellen, kan den som da hadde en fordring på ektefellen og som ikke kan få full dekning hos ham eller henne, holde seg til den andre ektefellen for verdien av det som denne har fått for mye. Dette gjelder likevel ikke hvis det bevises at den ektefellen som ga avkallet, fortsatt var utvilsomt solvent. Hvis det er ytet vederlag, trekkes det fra ved beregningen av verdien av det som er overført. Reglene i § 51 andre og tredje ledd gjelder tilsvarende.

§ 53. Insolvensbehandling hos giveren.
Dersom boet til en ektefelle som har gitt gave eller avkall på rådighetsdel ved skifte, kommer under offentlig insolvensbehandling, gjelder reglene i §§ 51 og 52 bare når boet ikke vil omstøte gaven eller avkallet.

Kapittel 11. Ektepakter.

§ 54. Formene for ektepakt.
Ektepakt må inngås skriftlig. Ektefellene må samtidig i nærvær av to vitner som begge ektefeller har godtatt, og som er til stede sammen og vet at det er en ektepakt som skal inngås, underskrive ektepakten eller vedkjenne seg sin tidligere underskrift. Også vitnene skal underskrive ektepakten mens ektefellene er til stede. Dersom ektepakten bare er til fordel for den ene ektefellen, er den gyldig selv om denne ektefellen ikke har medvirket ved inngåelsen av ektepakten. Kreves det for en umyndig ektefelle samtykke av vergen, eller for en myndig ektefelle samtykke av hjelpeverge, må dette samtykket gis på samme måte.

Vitnene må være myndige og ved full sans og samling.

En ektepakt som oppfyller kravene i bestemmelsen her, er bindende for ektefellene selv og deres arvinger.

§ 55. Tinglysing.
For at ektepakten skal få rettsvern mot ektefellenes kreditorer, må den tinglyses i Ektepaktregisteret ved Registerenheten i Brønnøysund.

En ektepakt som overdrar fast eiendom fra den ene ektefellen til den andre, må dessuten tinglyses hos registerføreren for tinglysing i fast eiendom etter de alminnelige regler. Tilsvarende gjelder for andre eiendeler hvor overdragelse trenger tinglysing eller registrering for å få rettsvern.

Kapittel 12. Delingen av formuen ved separasjon, skilsmisse m v.

§ 56. Kapitlets anvendelsesområde.
Er ektefellene i en situasjon som nevnt i § 57, deles formuen mellom dem etter reglene i dette kapittel dersom ikke noe annet følger av lov, avtale mellom ektefellene eller bestemmelse av en giver eller arvelater.

§ 57. Når deling skal skje.
En ektefelle kan kreve deling av ektefellenes samlede formue som er felleseie i følgende tilfeller:

a. -Når det er gitt bevilling til eller avsagt dom for separasjon eller skilsmisse.
b. -Når ektefellene har avtalt ved ektepakt at deling skal skje.
c. -Dersom den andre ektefellen har vanskjøttet sine økonomiske forhold slik at det har ført til alvorlig fare for at familien vil miste det felles hjemmet. Dersom ektefellen er umyndig, må vergen samtykke. Kravet avgjøres ved dom av den tingretten som delingen hører under. Reglene om behandling av skiftetvister gjelder så langt de passer. En dom om deling skal tinglyses etter reglene for ektepakter.
d. -Når det foreligger endelig dom for at ekteskapet er ugyldig.
e. -Når det foreligger endelig dom for at ekteskapet skal oppløses i medhold av § 24 første eller andre ledd.

Er en ektefelle død etter at vilkårene for å kreve deling etter bokstav a eller b foreligger, eller etter at det foreligger endelig avgjørelse etter bokstav c, d eller e, kan ektefellens arvinger kreve

delingen gjennomført. I slike tilfeller kan også en ektefelles kreditor kreve delingen gjennomført dersom det er nødvendig for at han eller hun skal få dekning.

§ 58. Likedeling og gjeldsfradrag.
Ektefellenes samlede formuer skal som utgangspunkt deles likt etter at det er gjort fradrag for gjeld etter andre og tredje ledd (felleseie). Er ektefellene sammen ansvarlig for gjeld, kan hver gjøre fradrag for den delen som faller på ham eller henne etter forholdet mellom ektefellene.

En ektefelle som bare har formue som er felleseie, og som ikke holder midler utenfor delingen etter § 59, kan i sin del fullt ut gjøre fradrag for den gjelden han eller hun har.

En ektefelle som har særeie, eller som holder midler utenfor delingen etter § 59, kan gjøre følgende fradrag for gjeld i formue som er felleseie:

a. -Gjeld som ektefellen har pådratt seg ved erverv eller påkostninger av eiendeler som er felleseie, kan det kreves fullt fradrag for hvis ikke noe annet følger av bokstav b.
b. -Gjeld som ektefellen har pådratt seg ved erverv eller påkostninger av eiendeler som er særeie eller verdier som holdes utenfor delingen etter § 59, kan det bare kreves fradrag for når den totale verdien av særeie og skjevdelingsmidlene ikke er stor nok til å dekke gjelden. Tilsvarende gjelder gjeld som ektefellen har pådratt seg ved erverv eller påkostninger av eiendeler som er unntatt fra deling etter § 61 bokstav b eller c, eller ved utilbørlig atferd i forhold til den andre ektefellen.
c. For annen gjeld kan det kreves fradrag for en forholdsmessig del.

§ 59. Skjevdeling.
Verdien av formue som klart kan føres tilbake til midler som en ektefelle hadde da ekteskapet ble inngått eller senere har ervervet ved arv, eller ved gave fra andre enn ektefellen, kan kreves holdt utenfor delingen.

Vil retten til å utta midler etter første ledd føre til et åpenbart urimelig resultat, kan den helt eller delvis falle bort. Ved vurderingen skal det særlig legges vekt på ekteskapets varighet og ektefellenes innsats for familien.

Dersom sterke grunner taler for det, kan en ektefelle gis rett til å holde utenfor delingen hele eller deler av verdien av felleseie som ikke omfattes av første ledd.

Er samlivet gjenopptatt etter separasjon, og deling har funnet sted, skal formue som ektefellene har fra det tidligere oppgjøret, likestilles med midler som nevnt i første og andre ledd dersom ektefellenes midler på ny skal deles.

§ 60. Skjæringstidspunktet for erverv, avkastning og gjeld som omfattes av oppgjøret.

Det som skal deles, er den formuen hver ektefelle hadde

a. -da begjæring om separasjon eller skilsmisse kom inn til fylkesmannen eller stevning med krav om separasjon eller skilsmisse kom inn til retten, eller da samlivet ble brutt dersom dette skjedde først,
b. -da ektefellene avtalte deling etter § 57 bokstav b,
c. -da krav om deling etter § 57 bokstav c kom inn til tingretten, eller
d. -da stevning med krav som nevnt i § 57 første ledd bokstav d eller e kom inn til retten.

Avkastning av midler som en ektefelle helt eller delvis var eier av, og som blir opptjent etter de tidspunktene som er nevnt i bokstavene a til d, skal ikke deles.

En ektefelle kan ikke kreve fradrag for gjeld ektefellen har pådratt seg etter de tidspunktene som er nevnt i første ledd bokstavene a til d.

§ 61. Særskilte unntak fra delingen.

Følgende eiendeler kan en ektefelle holde utenfor delingen:

a. -Eiendeler som utelukkende tjener til ektefellens personlige bruk, hvis det ikke vil være åpenbart urimelig å holde eiendelene utenfor delingen. På samme vilkår kan en ektefelle ta ut familiebilder og familiepapirer som kommer fra hans eller hennes slekt.
b. -Rettigheter i offentlige trygdeordninger, offentlige eller private pensjonsordninger, og krav etter en livrente eller livsforsikring som ikke har gjenkjøpsverdi som ektefellen eller ektefellene i fellesskap kan realisere. Hvis en ektefelles uttak fører til at den andre ektefellen blir urimelig dårlig stilt, kan han eller hun

tilkjennes et beløp for å hindre dette. Ved vurderingen av om det skal tilkjennes kompensasjon, skal det blant annet legges vekt på om ekteskapet har vært langvarig. Det kan bestemmes at beløpet skal betales i avdrag.

c. -Andre eiendeler og rettigheter som ikke kan overdras eller som er av personlig karakter. Hvis en ektefelles uttak fører til at den andre ektefellen blir urimelig dårlig stilt, kan han eller hun tilkjennes et beløp for å hindre dette. Ved vurderingen av om det skal tilkjennes kompensasjon, skal det blant annet legges vekt på om ekteskapet har vært langvarig. Det kan bestemmes at beløpet skal betales i avdrag.

d. -Den beholdne verdien av erstatning, trygd eller forsikring som dekker tap i fremtidig erverv og utgifter som en personskade antas å påføre skadelidte i fremtiden, samt den beholdne verdien av ménerstatning, yrkesskadeerstatning og oppreisning. Utbetaling fra arbeidsgiveren i forbindelse med oppsigelse eller førtidspensjonering kan holdes utenfor på samme vilkår. Skyldes det den andre ektefellens innsats at ytelsene ikke er forbrukt, skal det beløpet som kan holdes utenfor delingen, settes ned i den utstrekning det er rimelig på grunn av verdien av den andre ektefellens innsats.

e. -Eiendeler som er ervervet til særskilt bruk for barna. Slike eiendeler kan kreves uttatt av den ektefellen som får omsorgen for barna.

§ 62. Rett til innbo i særlige tilfeller.
Når særlige grunner taler for det, kan en ektefelle gis rett til å overta vanlig innbo selv om verdien overstiger det han eller hun ellers kunne kreve ved oppgjøret. En ektefelles rett etter denne paragrafen står om nødvendig tilbake for den andre ektefellens rett til å sette av midler til dekning av gjeld.

§ 63. Andre særlige avvik fra likedelingsregelen - vederlagskrav.
Har en ektefelle brukt felleseiemidler til å øke verdien av midler som er særeie, eller til å erverve eiendeler eller rettigheter som er unntatt fra deling etter § 61 bokstav c, kan den andre ektefellen kreve vederlag. Det samme gjelder ved erverv av rettigheter som nevnt i § 61 bokstav b i den utstrekning utgiftene overstiger det som må anses som rimelig.

Vederlag kan også kreves når en ektefelle på en utilbørlig måte vesentlig har svekket delingsgrunnlaget.

Krav etter første og andre ledd kan bare gjøres gjeldende i den utstrekning ektefellens midler ikke trengs til dekning av gjeld.

Et vederlagskrav som det ikke er dekning for ved oppgjøret, kan ikke gjøres gjeldende senere.

Når et beløp blir tilkjent etter denne paragrafen, kan det bestemmes at det skal betales i avdrag.

§ 64. Gjeld som begge ektefeller er ansvarlig for.
Har ektefellene gjeld som begge er ansvarlig for, kan hver av dem kreve at den delen av gjelden som faller på den andre ektefellen, blir betalt før delingen. Er gjelden ikke forfalt, kan hver av ektefellene kreve at den andre ektefellen avsetter midler av formue som han eller hun eier til dekning av sin del av gjelden, eller stiller betryggende sikkerhet. Blir det ikke avsatt tilstrekkelige midler eller stilt sikkerhet som nevnt i andre punktum, kan det kreves at det overskytende blir sikret av det som tilfaller den andre ektefellen ved oppgjøret.

§ 65. Avtalefrihet ved oppgjøret.
Reglene i denne loven er ikke til hinder for at ektefellene inngår avtale om oppgjøret. En avtale kan likevel helt eller delvis settes ut av kraft hvis den vil virke urimelig overfor en av partene. I stedet for å sette avtalen ut av kraft, kan retten bestemme at ektefellen som blir urimelig dårlig stilt, blir tilkjent et beløp fra den andre ektefellen.

Søksmål etter første ledd andre og tredje punktum må være reist senest tre år etter at avtalen ble inngått.

Kapittel 13. Retten til de enkelte eiendeler m v ved delingen, bruksrett til bolig m v.

§ 66. Rett til å få beholde egne eiendeler.
Når ektefellene skal dele formuen etter kapittel 12, har hver av dem rett til å beholde eiendeler eller rettigheter som han eller hun fullt ut eller for det vesentlige eier, dersom det ikke vil være åpenbart urimelig etter forholdene.

En ektefelle kan alltid kreve å overta eiendom som han eller hun vil kunne løse på odel.

§ 67. Særregler om felles bolig og innbo.
Når særlige grunner taler for det, kan en ektefelle uten hensyn til tidligere eierforhold kreve å overta:

a. -fast eiendom eller andel av fast eiendom som utelukkende eller hovedsakelig har tjent til felles bolig, hvis ikke den andre har odelsrett til eiendommen, eller den er ervervet fra hans eller hennes slekt ved arv eller gave,
b. -andel eller aksje i boligselskap eller obligasjon som ektefellenes rett til leie av felles bolig har vært knyttet til,
c. leiekontrakt om retten til den felles bolig, eller
d. vanlig innbo i det felles hjemmet.

Ved vurderingen skal det legges vekt på ektefellenes og barnas behov.

§ 68. Bruksrett til bolig.
Når særlige grunner taler for det, kan en ektefelle gis bruksrett til en bolig som helt eller delvis blir overtatt av den andre ektefellen. Ved vurderingen skal det legges vekt på ektefellenes og barnas behov. Det kan bestemmes at bruksretten skal være tidsbegrenset. Bruksretten faller bort når hensynet til ektefellen eller barnas behov ikke lenger gjør bruksrett rimelig.

Den ektefellen som eier boligen, kan kreve vanlig markedsleie. Er boligen sameie mellom ektefellene, nedsettes leien forholdsmessig. Leien løper fra det tidspunktet det blir satt fram krav om det.

§ 69. Verdsettelsen.
Blir ikke ektefellene enige om verdien av eiendeler som den enkelte skal beholde etter § 66 eller overta etter § 67, fastsettes verdien ved skiftetakst. Taksten skal svare til eiendelenes omsetningsverdi når ikke annet er særskilt bestemt.

Når en ektefelle beholder eiendeler som han eller hun eier fullt ut, skal verdsettelsen knyttes til verdien på det tidspunktet som er nevnt i § 60. I andre tilfeller skal verdsettelsen ved offentlig skifte knyttes til verdien på utlodningstidspunktet, og ved privat skifte til verdien da det ble bestemt hvem som skal overta eiendelen.

§ 70. Eiendelenes verdi overstiger den lodd en ektefelle har krav på.
Overstiger verdien av de eiendeler en ektefelle overtar, den lodd denne ektefellen har krav på, skal han eller hun betale den andre ektefellen det overskytende.

Overtar en ektefelle etter § 66 eller § 67 fast eiendom eller andel av fast eiendom, andel eller aksje i boligselskap, eller obligasjon som ektefellenes rett til leie av felles bolig har vært knyttet til, må den andre ektefellen nøye seg med en fordring med pantesikkerhet i eiendommen eller rettigheten. Fordringen kan fra begge sider sies opp med seks måneders varsel. Kongen fastsetter den rentesats som skal legges til grunn.

Dersom en ektefelle får bruksrett til den andre ektefellens eiendom, kan fordringen ikke sies opp av den bruksberettigede ektefellen så lenge bruksretten består.

Dersom det er rimelig etter forholdene, kan den ektefellen som har krav mot den andre etter første ledd, tilkjennes renter. Renten kan tidligst regnes fra to år etter de tidspunktene som er nevnt i § 60. Renten skal tilsvare den rentesatsen som Kongen fastsetter etter andre ledd.

§ 71. Salg av ektefellenes eiendeler.
Eiendeler som ikke blir overtatt av ektefellene, kan hver av dem kreve solgt. Private brev og andre eiendeler som det vil virke støtende om blir solgt til fremmede, kan ikke selges til utenforstående.

Skjer oppgjøret ved tingretten, bestemmer retten hvordan salget skal skje hvis ikke ektefellene blir enige om dette. Retten kan bestemme at salg bare skal skje mellom ektefellene. Retten kan også bestemme at salget skal skje gjennom namsmyndigheten etter reglene om tvangssalg så langt de passer.

Skjer oppgjøret privat, kan hver av ektefellene kreve at salget skal skje gjennom namsmyndigheten etter reglene om tvangssalg så langt de passer dersom de ikke blir enige om annen salgsmåte. Handelsvarer og kursnoterte verdipapirer skal selges på den måten som er vanlig for slike eiendeler.

Utestående fordringer kan bare selges når inndrivelse vil kreve særlig lang tid eller medføre annen særlig ulempe.

Ved salg har hver av ektefellene forkjøpsrett under ellers like vilkår.

§ 72. Kreditorenes dekningsrett.
Det har ingen virkning for kreditorenes adgang til å inndrive sitt krav mot en ektefelle at det skal skje en deling av ektefellenes formue. Det kan likevel ikke tas utlegg i eiendeler som skal deles, til dekning av gjeld som en ektefelle har pådratt seg etter de tidspunktene som er nevnt i § 60.

Kapittel 14. Særlige regler for eiendeler som er særeie.

§ 73. Vederlag til en ektefelle som har medvirket til å øke den andre ektefellens midler som er særeie.

Har en ektefelle gjennom bidrag til familiens underhold, ved arbeid eller på annen måte i vesentlig grad medvirket til å øke midler som er den andre ektefelles særeie, kan han eller hun tilkjennes vederlag fra den andre ektefellen.

§ 74. Rett til bolig og innbo.

Når sterke grunner taler for det, kan en ektefelle gis rett til å løse ut bolig og innbo som nevnt i § 67 når de er den andres særeie. Bestemmelsene i § 69 første og andre ledd andre punktum og § 70 andre og fjerde ledd gjelder tilsvarende.

Når særlige grunner taler for det, kan en ektefelle gis bruksrett til en bolig som er den andres særeie. Bestemmelsene i § 68 første ledd andre til fjerde punktum og andre ledd gjelder tilsvarende.

§ 75. Frister for krav etter dette kapitlet.
Dersom begge ektefellene har fullstendig særeie, må krav etter dette kapitlet settes fram innen ett år etter at ektefellene ble skilt. Dersom en eller begge ektefeller også har eiendeler som er felleseie, må krav settes fram før delingen er avsluttet.

Kapittel 15. Oppgjøret ved den ene ektefellens død.

§ 76. Når deling skal skje.
Når den ene ektefellen er død, deles ektefellenes formue mellom lengstlevende ektefelle og avdødes arvinger etter reglene i dette kapitlet, dersom ikke den lengstlevende nytter retten til å sitte i uskiftet bo, eller noe annet følger av lov, testament, avtale mellom ektefellene eller bestemmelse av en giver eller arvelater. Deling kan kreves av lengstlevende ektefelle og av avdødes arvinger.

§ 77. Forholdet mellom den gjenlevende ektefellen og avdødes arvinger.
Når ektefellenes formue skal deles mellom den gjenlevende ektefellen og avdødes arvinger, gjelder reglene i kapittel 12 og §§ 46 andre ledd og 72 tilsvarende. Skjevdeling etter § 59 kan likevel ikke kreves ved skifte av et uskiftet bo.

Arvingene etter den førstavdøde kan heller ikke kreve:

a. forlodds uttak etter § 61 bokstavene a, c og d,
b. vederlag etter § 63 eller
c. lempning etter §§ 46 andre ledd eller 65.

Om forholdet ellers mellom den gjenlevende ektefellen og avdødes arvinger gjelder reglene i skifteloven og arveloven.

§ 78. Skjæringstidspunktet for erverv og gjeld.
Rettsvirkninger som nevnt i § 60 regnes fra ektefellens død hvis de ikke allerede var inntrådt etter § 60 første ledd. Sitter den gjenlevende ektefellen i uskiftet bo, regnes rettsvirkningene fra det tidspunktet deling blir begjært.

DEL III. BIDRAG OG PENSJON ETTER SEPARASJON OG SKILSMISSE.

Kapittel 16. Retten til bidrag og ektefellepensjon.

§ 79. Rett til bidrag etter separasjon, skilsmisse eller annet samlivsbrudd.
Ved separasjon og skilsmisse opphører ektefellenes gjensidige forpliktelser etter § 38. Det samme gjelder ved samlivsbrudd uten at det foreligger separasjon eller skilsmisse.

Er en ektefelles evne til og mulighet for å sørge for et passende underhold blitt dårligere som følge av omsorgen for felles barn eller fordelingen av felles oppgaver under samlivet, kan den andre ektefellen pålegges å betale bidrag.

I andre tilfeller kan bidrag bare pålegges dersom særlige grunner taler for det.

§ 80. Utmåling av bidrag.
Bidraget skal utmåles på grunnlag av den bidragsberettigedes behov for bidrag og den bidragspliktiges betalingsevne.

Når særlige grunner taler for det, kan bidrag fastsettes som et engangsbidrag, alene eller ved siden av løpende bidrag.

§ 81. Varigheten av bidrag.
Bidrag skal fastsettes for en begrenset tid på inntil 3 år. Foreligger det særlige grunner kan bidrag fastsettes for lengre tid eller uten tidsbegrensning. Dersom ekteskapet har vært langvarig, skal bidrag som hovedregel fastsettes for lengre tid eller uten tidsbegrensning.

Bidrag kan pålegges for en tid som ligger inntil 3 år før kravet ble satt fram overfor den myndighet som skal avgjøre det.

§ 82. Bortfall av bidrag.
Retten til bidrag faller bort hvis den berettigede inngår nytt ekteskap.

§ 83. Fastsettelse av bidrag.
Partene kan inngå avtale om bidrag. Dersom partene ikke er enige

om bidragsspørsmålet, kan hver av dem kreve at det avgjøres av domstolene. Dersom begge parter ønsker det, kan spørsmålet isteden avgjøres av bidragsfogden. Bidragsfogdens vedtak kan påklages til nærmeste overordnede organ eller til det organ som Arbeids- og velferdsdirektoratet bestemmer. Partene kan kreve avgjørelse av bidragsspørsmålet selv om de tidligere har inngått avtale om det.

§ 84. Endring av fastsatt bidrag.
Hver av partene kan kreve at bidrag som er fastsatt av bidragsfogd eller domstol, blir endret eller opphevet dersom særlige grunner foreligger. Når sterke grunner taler for det, kan avgjørelsen også gjelde bidrag som er forfalt før krav om endring ble satt fram. Bestemmelsene i barnelova § 74 tredje ledd gjelder tilsvarende. Hver av partene kan kreve endringskravet avgjort av bidragsfogden hvis bidraget er fastsatt av bidragsfogden. Hvis begge partene ønsker det, skal endringskravet avgjøres av domstolen. Er bidraget fastsatt av domstol, gjelder § 83 andre og tredje punktum.

§ 85. Forholdet til partenes krav. Gjennomføring av bidrag, m v.
Den myndighet som fastsetter bidrag, kan endre bidrag til partenes felles barn selv om ingen av partene har krevd det.

Reglene i barnelova § 78 om gjennomføring av bidrag gjelder tilsvarende.

§ 86. Fraskilt ektefelles rett til ektefellepensjon fra annen pensjonsordning enn folketrygden.
En fraskilt ektefelle beholder retten til ektefellepensjon fra annen pensjonsordning enn folketrygden dersom ekteskapet varte i minst ti år, og den fraskilte var minst 45 år ved skilsmissen. Med pensjonsordning menes offentlig pensjonsordning og privat kollektiv pensjonsordning med obligatorisk tilslutning.

Retten til ektefellepensjon er betinget av at den andre ektefellen ved skilsmissen var eller hadde vært medlem av en pensjonsordning utenfor folketrygden som omfatter ektefellepensjon. I så fall får den fraskilte også rett til ektefellepensjon fra en ordning som den avdøde var blitt medlem av etter skilsmissen.

§ 87. Særregler når det er flere pensjonsberettigede.
Dersom den avdøde var gift på nytt, og den nye ektefellen har rett til ektefellepensjon som nevnt i § 86 etter de alminnelige reglene i vedkommende pensjonsordning, skal pensjonen deles mellom de berettigede i forhold til antall påbegynte år hver av dem var gift med den avdøde. Hvis den ene har fraskrevet seg retten, tilfaller likevel pensjonen den andre udelt.

Dersom en fraskilt ektefelle gjør krav gjeldende i en pensjonsordning som også gir rettigheter til en senere ektefelle, kan den senere ektefellen kreve andel i ektefellepensjon fra en pensjonsordning som den avdøde tidligere var medlem av, selv om dette ikke følger av de alminnelige reglene for vedkommende pensjonsordning.

§ 88. Betydningen av at en pensjonsberettiget gifter seg på nytt eller dør.
Inngår den pensjonsberettigede nytt ekteskap mens den tidligere ektefellen er i live, opphører retten til pensjon etter reglene i dette kapitlet. Er nytt ekteskap inngått etter den tidligere ektefellens død, gjelder de reglene som er fastsatt for en gjenlevende ektefelle i vedkommende pensjonsordning.

Bortfaller retten til pensjon til en fraskilt eller senere ektefelle ved dødsfall eller ekteskap, tilfaller hele pensjonen den andre forutsatt at han eller hun har rett til pensjon etter den avdøde etter § 86 eller § 87. Dersom det nye ekteskapet opphører, og retten til ytelser inntrer på nytt etter reglene i vedkommende pensjonsordning, skal ytelsene igjen deles.

§ 89. Bortfall av retten til ektefellepensjon på grunn av forbrytelse mot den avdøde.
Blir en ektefelle eller fraskilt ektefelle dømt til ubetinget fengsel for forbrytelse mot den som har opptjent pensjonsretten, og denne dør som følge av handlingen, faller retten til ektefellepensjon fra annen pensjonsordning enn folketrygden bort. § 88 andre ledd første punktum gjelder tilsvarende.

DEL IV. MIDLERTIDIGE AVGJØRELSER M V.

Kapittel 17. Registrering av ektefellenes eiendeler. Midlertidig forføyning og midlertidig avgjørelse.

§ 90. Registrering av ektefellenes eiendeler.
Er det satt fram begjæring om mekling eller er det satt fram begjæring om eller reist søksmål med krav om separasjon eller skilsmisse, kan hver av ektefellene kreve at tingretten straks tar opp fortegnelse over ektefellenes eiendeler og gjeld. Tilsvarende gjelder dersom det er satt fram begjæring om deling etter § 57. Reglene om registrering i skifteloven får tilsvarende anvendelse så langt de passer.

§ 91. Midlertidig forføyning for å sikre en ektefelles rettigheter ved delingsoppgjøret.
Er det etter at separasjon er krevd eller søksmål om skilsmisse er reist, grunn til å frykte at en ektefelle vil unndra eiendeler fra delingen eller på annen måte gjøre det vanskelig å oppfylle den andre ektefellens rettigheter etter kapitlene 12 til 14, kan vedkommende ektefelle kreve midlertidig forføyning etter tvisteloven kapittel 32 og 34. Når det er åpnet offentlig skifte, treffer den tingrett som skifter boet avgjørelsen, jf skifteloven § 57.

§ 92. Midlertidig avgjørelse om separasjon, bruksrett, bidrag m v.
Etter begjæring av en ektefelle kan retten ved kjennelse treffe midlertidig avgjørelse om separasjon, rett til bidrag eller bruksrett til bolig eller vanlig innbo i det felles hjemmet. Før separasjon er krevd eller søksmål om skilsmisse er reist, kan midlertidig avgjørelse bare treffes dersom særlige grunner taler for det. Når ikke annet er bestemt, gjelder en midlertidig avgjørelse fram til spørsmålet om separasjon, bidrag eller bruksrett er rettskraftig avgjort.

Når særlige grunner tilsier det, kan retten ved kjennelse forby en ektefelle å komme til den eiendommen eller boligen der den andre ektefellen oppholder seg.

Bruksrett på grunnlag av midlertidig avgjørelse etter denne paragrafen har rettsvern også overfor den som i god tro erverver boligen eller innboet.

§ 93. Saksbehandlingen ved krav om midlertidig avgjørelse om separasjon, bruksrett, bidrag m v.

Dersom det pågår sak om kravet eller sak for domstolene etter kapittel 5, treffes midlertidig avgjørelse etter § 92 av den retten som behandler saken. Ellers kan slik avgjørelse treffes av tingretten på det stedet der motparten bor eller oppholder seg, eller i påtrengende tilfeller av retten på det stedet der boligen eller innboet finnes.

Hvis det ikke trengs avgjørelse straks, skal retten så vidt mulig gi den andre ektefellen adgang til å uttale seg før avgjørelsen blir truffet. Avgjørelsen kan treffes uten at det er foretatt mekling etter ekteskapslovens regler. Retten skal i kjennelsen fastsette en frist for å reise søksmål. Går fristen ut uten at den er forlenget, faller avgjørelsen bort. Den midlertidige avgjørelsen kan settes i verk straks.

Dersom nye opplysninger eller endrete forhold gjør det rimelig, kan en midlertidig avgjørelse endres etter reglene i denne paragrafen.

DEL V. OVERGANGSBESTEMMELSER. ENDRINGER I ANDRE LOVER.

Kapittel 18. Ikrafttredelse. Overgangsbestemmelser. Endringer andre lover.

§ 94. Ikrafttredelse. Overgangsbestemmelser.

1. Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.
2. -Reglene om ektefellers rettigheter ved separasjon og skilsmisse og om deling gjelder ikke der forhold som nevnt i § 60 inntreffer før loven trer i kraft. Reglene i §§ 79 til 85 gjelder likevel i saker om fastsettelse av bidrag eller om endring eller opphevelse av bidrag når avgjørelsen treffes etter ikrafttredelsestidspunktet. Reglene om oppgjøret ved den ene ektefellens død gjelder ikke der forhold som nevnt i § 78 inntreffer før loven trer i kraft.
3. -Reglene om rett til ektefellepensjon gjelder ikke der pensjonstilfellet inntreffer før loven trer i kraft.

§ 95. Overgangsregler for registrert partnerskap

Et registrert partnerskap har med de unntak som følger av denne bestemmelsen, samme rettsvikrninger som et ekteskap.

Bestemmelser i norsk lovgivning som omhandler ekteskap, gjelder tilsvarende for registrert partnerskap og registrerte partnere. Adopsjonslovens regler om ektefeller skal likevel ikke gjelde for registrerte partnere. Den ene registrerte partneren kan likevel adoptere den andre partnerens barn, jf. adopsjonsloven § 5 a annet ledd.

En sak om oppløsning av registrert partnerskap som er inngått her i landet, kan alltid reises for norsk domstol.

Et partnerskap som er inngått i utlandet, anerkjennes her i riket dersom partnerskapet er gyldig inngått i inngåelseslandet. Et partnerskap anerkjennes likevel ikke dersom dette åpenbart ville virke støtende på norsk rettsorden (ordre public). § 18 a annet ledd gjelder tilsvarende.

Et partnerskap som er registrert her i landet og ikke oppløst, vil etter samtykke fra begge partnere gjelde som ekteskap. Partnere skal i så fall fremsette en begjæring overfor folkeregistermyndigheten om

at partnerskapet skal gjelde som ektesksp. Folkeregistermyndigheten skal på grunnlag av begjæringen registrere partnerne som gift, og gi partnerne en datert bekreftelse.

§ 96. Endringer i andre lover.
Fra den tid loven trer i kraft, gjøres følgende endringer i andre lover:

Vedlegg 1

Forskrifter til ekteskapsloven

http://www.lovdata.no/for/sf/sf-19910704-047.html

FOR 2007-02-13-164 Forskrift om rentesats etter ekteskapsloven og skrfteloven

FOR 2006-12-18-1478 Forsrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven

FOR 2004-09-27-1296 Forskrift om tildeling og tilbaketrekking av vigselsrett for seremonileder eller tilsvarende i livssynssamfunn

FOR 1996-01-19-4263 Vedtak om borgerlig vigselsformular

FOR 1992-11-20-854 Forskrift om registrering og melding av vigsel

FOR 1992-11-18-981 Forskrift om saksbehandlingen for fylkesmannen ved separasjon og skilsmisse m.v.

FOR 1952-05-08-6 Forsskrifter om adgangen til kirkelig vigsel for medlemer av The Evangelical Lutheran Church i U.S.A

Forskrifter om forvaltningsansvaret for ekteskapsloven og om delegering av myndighet:
FOR 2007-08-10-957
FOR 2007-06-01-600
FOR 2004-09-30-1313
FOR 2004-09-10-1254
FOR 2002-04-01-1090
FOR 2002-10-11-1097
FOR 1992-12-18-1077
FOR 1992-03-27-292

Vedlegg 2

Forskrift om når en utenlandsk statsborger skal anses å være fast bosatt i Norge i forbindelse med prøving av ekteskapsvilkår

Fastsatt av Barne- og familiedepartementet 5. november 1992 med hjemmel i lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap § 7 h, med endringer av 5. juli 2004 (i kraft 1. oktober 2004), med endringer av .

I

§ 1
Utenlandsk statsborger med bosettingstillatelse anses for å være fast bosatt i Norge.

§ 2
Utenlandsk statsborger med oppholdstillatelse som kan danne grunnlag for bosettingstillatelse kan etter en skjønnsmessig vurdering foretatt av folkeregistermyndigheten, anses som fast bosatt i Norge. Det skal bl.a. legges vekt på utlendingens tilknytning til Norge, hvor lenge vedkommende har hatt opphold i Norge, om han/hun har til hensikt å bli boende, om utlendingen har nær familie i Norge, fast arbeid mv.

§ 3
Utenlandsk statsborger som har status som flyktning og som er innvilget asyl i Norge likestilles med norsk borger etter ekteskapsloven § 7 h, selv om vedkommende ikke kan anses som fast bosatt i riket.

§ 4
Folkeregistermyndigheten kan kreve den utenlandske statsborgerens pass og/eller andre relevante dokumenter fremlagt for å klarlegge vedkommendes utlendingsrettslige status.

§ 5
Ved prøving av ekteskapsvilkårene for statsborger av annet nordisk land, gjelder bestemmelsene i Konvensjon 6. februar 1931 mellom

Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige inneholdende interasjonal-privatrettslige bestemmelser om ekteskap mv, jf lov 19. desember 1969 nr. 75 og Justisdepartementets forskrift 19. desember 1969. Bestemmelsene i konvensjonen gjelder likevel ikke ved inngåelse av ekteskap mellom to personer av samme kjønn.

II

Denne forskrift trer i kraft 1. januar 1993.

Vedlegg 3

Form for borgerlig vigsel.

Fastsatt ved kongelig resolusjon av 19. januar 1996 med hjemmel i lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap § 15.

KJÆRE BRUDEPAR

(Navnet på brudeparet):

Dere har kommet hit i dag for å bli viet til ektepar. Jeg vil minne dere om hvilken stor og viktig begivenhet det er når to mennesker velger å leve sammen i ekteskap. Ved å inngå ekteskap, lover dere hverandre samhold og støtte i alle livets forhold, både i medgang og i motgang.

Men dere lover hverandre mer:

Ekteskapet innebærer at dere lover hverandre kjærlighet og troskap. Det å love hverandre kjærlighet for resten av livet, er det vanskeligste løfte vi kan gi et menneske. Det krever at dere setter dere høye mål for samlivet, og det krever deres oppriktige vilje til å strekke dere mot disse målene, i dag og i tiden som ligger foran. Det er dette dere lover hverandre her i dag. Ved å inngå ekteskap, blir dere en enhet, men dere fortsetter også å være to selvstendige og likestilte mennesker. Det er ingen motsetning mellom kjærlighet og samhold på den ene siden, og frihet og selvstendighet på den andre Kjærlighet er også å vise respekt for hverandre. Det er en rett jeg har, men også en plikt som er pålagt meg etter loven, å legge dere to nå alvorlig på hjertet at dere skal leve etter det løftet som dere gir hverandre her.

Og nå: *(vigsleren sier til kvinnen i det heterofile paret/den yngste personen i det homofile eller lesbiske paret)*

Jeg spør deg først *(det fulle navnet på kvinnen eller den yngste personen)*

Vil du ha *(det fulle navnet på mannen eller den eldste personen i det homofile eller det lesbiske paret)*, som står ved din side til din ektefelle?

(Når kvinnen eller den yngste personen i det homofile eller det lesbiske paret har svart ja, sier vigsleren til mannen eller den eldste personen i det homofile eller lesbiske paret):

Så spør jeg deg, *(det fulle navnet på mannen eller den eldste personen i det homofile eller lesbiske paret)*:
Vil du ha *(det fulle navnet på kvinnen eler den yngste personen i det homofile eller lesbiske paret)*, som står ved din side til din ektefelle?
(Når mannen eller den eldste personen i det homofile paret eller det lesbiske paret har sagt ja sier vigsleren):
Siden dere nå – i vitners nærvær – har lovet hverandre å leve sammen i ekteskap, erklærer jeg dere med dette for å være rette ektefolk.

Vigsleren ønsker til lykke etter at vigselboken er undertegnet og ekteparet har fått vigselattesten.

Vedlegg 4

Forskrift om registrering og melding av vigsel

Fastsatt ved Kongelig resolusjon 20. november 1992 med hjemmel i lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap § 17, med endringer av 22. september 2004 (i kraft 1. oktober 2004).

Kap. 1. Registrering av vigsel

§ 1

Det skal føres vigselsbok over vigsler som utføres av

a) Den norske kirke
b) prest eller forstander i registrert trossamfunn med vigselsrett
c) livssynssamfunn med vigselsrett og
d) særskilt oppnevnt vigsler etter ekteskapsloven § 12 d.

§ 2

(Oppheves)

§ 3

Vigsel ved notarius publicus føres i embetets protokoll.

Kap. 2. Melding om vigsel

§ 4

Vigsleren skal snarest, og senest innen tre dager sende melding om vigselen til prøvingsmyndigheten.

§ 5

Meldingen sendes på blankett fastsatt av departementet. Samtlige spørsmål skal besvares så langt de passer.

§ 6

(Oppheves)

Kap. 3. Ikrafttreden

§ 7

Denne forskriften trer i kraft 1. januar 1993.

Vedlegg 5

Fastsatt av Barne- og likestillingsdepartementet 18. desember 2006 med hjemmel i lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap § 26 og lov 8. april 1981 nr. 7 § 51.

Forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven

§ 1 Meklingens innhold

I første meklingstime skal mekler gjøre foreldrene kjent med meklingsordningen og målet med meklingen. Målet med meklingen er at foreldrene kommer fram til en skriftlig avtale, og mekler skal hjelpe foreldrene med dette.

Mekler skal gi foreldrene informasjon om aktuelle regler i barneloven og annet regelverk som gjelder barn og foreldre, når foreldrene ikke bor sammen.

Dersom foreldrene ikke har kommet fram til avtale etter første meklingstime, skal mekler oppfordre dem til å ta imot tilbud om mekling i tre timer til. Foreldrene bør samtidig informeres om at mekler etter en konkret vurdering kan tilby ytterligere tre timer mekling.

I saker der foreldrene ikke blir enige gjennom mekling, bør mekler ta opp spørsmålet om hvordan foreldrene skal forholde seg videre og drøfte hvilke alternativer de har for å komme fram til en løsning.

Avtalen som foreldrene inngår under meklingen er ikke gjenstand for tvangsfullbyrding, jf. barneloven § 65. Mekler er ikke ansvarlig for avtalens innhold.

§ 2 Hensynet til barnet

Mekler skal ha fokus på barnets beste og gjøre foreldrene oppmerksomme på barnets rett til å bli hørt, jf. barneloven § 31.

Mekler skal informere om at barnet har rett til samvær med begge foreldrene, jf. barneloven § 42.

Avtalen som foreldrene inngår skal først og fremst rette seg etter det som vil være den beste ordningen for barnet, jf. barneloven § 48.

§ 3 Ansvar for meklingsapparatet - godkjenning av meklere
Fylkesmannen har ansvaret for at det finnes et kvalifisert meklingsapparat. Meklingsapparatet skal dimensjoneres ut i fra dekningsbehovet etter ekteskapsloven § 26 og barneloven § 51, slik at meklingen er geografisk tilgjengelig, uten vesentlig ventetid og gir brukerne en viss valgmulighet med hensyn til mekler. Fylkesmannen bestemmer nærmere etter § 4 hvem som kan være mekler og gir meklingsbevilling. I bevillingen skal det uttrykkelig nevnes navnet på den eller de personer som kan gi attest om at mekling har funnet sted. Meklingsbevillingen er knyttet til den stillingen vedkommende har når bevilling blir gitt, og kan ikke følge med til annen stilling. Meklingsbevilling kan gis for et begrenset tidsrom.

Sysselmannen på Svalbard har samme myndighet som fylkesmannen.

§ 4 Hvem som kan foreta mekling
Følgende personer kan godkjennes som mekler:

a. -fagperson tilsatt ved offentlig godkjent familievernkontor
b. -prest i offentlig kirkelig stilling eller prest eller forstander i registrert trossamfunn
c. -fagperson tilsatt i offentlig helse- og sosialinstans eller ved pedagogisk-psykologisk tjenestekontor
d. -ved behov kan det gis meklingsbevilling til privatpraktiserende psykolog, psykiater eller advokat.

På Svalbard kan det også gis meklingsbevilling til andre personer som finnes egnet.

Mekler må ha gode kunnskaper om voksnes og barns reaksjoner i og etter samlivsbrudd. Mekler bør være godt orientert om faglige og juridiske spørsmål som er relevante i forhold til saksfeltet, så som barne- og familiepsykologi, relevant forskning, meklingsmetodikk, lover og forskrifter mv. Innen denne rammen bestemmer fylkesmannen hvilken opplæring som anses påkrevet.

§ 5 Stedet for mekling
Mekling etter ekteskapsloven og for samboere skal skje på det stedet i landet der foreldrene hadde siste felles bopel. Mekling etter barneloven § 51 første ledd skal holdes på det stedet i landet der saken skal behandles for domstolen. Dersom foreldrene er enige,

kan de likevel avtale at det skal mekles et annet sted. Mekler skal avvise en begjæring om mekling dersom meklingssak mellom de samme parter allerede er under behandling hos annen mekler.

Når særlig tungtveiende grunner taler for det, kan mekler avgjøre at det skal mekles på det stedet i landet der den andre forelderen bor.

Foreldre som bor svært langt fra hverandre, kan unntaksvis møte hos hver sin mekler og mekle ved telefonsamtaler eller videokonferanser. Mekler som har mottatt begjæring om mekling, skal avvise krav om telefon- eller videomekling dersom dette ikke anses som hensiktsmessig i den konkrete saken.

§ 6 Innkalling til mekling

Innkalling til mekling skal skje på en slik måte at mekler har størst mulig sikkerhet for at begge foreldrene er gjort kjent med meklingsmøtet. Innkalling til den obligatoriske meklingstimen skal være skriftlig.

Dersom det er grunn til å anta at en eller begge foreldre har gyldig fravær, innkalles det til nytt møte når fraværsgrunnen opphører.

§ 7 Plikt til å møte til mekling

Foreldrene plikter å møte samtidig for mekler. Mekler kan i særlige tilfeller gi tillatelse til at en eller begge foreldre møter sammen med fullmektig. Hvis sterke grunner taler for det, kan mekler bestemme at det skal mekles for foreldrene separat.

En forelder plikter likevel ikke å møte dersom tvingende grunner er til hinder for det, f.eks. alvorlig sykdom. Mekler avgjør hvorvidt tvingende grunner foreligger. Er parten som ikke har begjært mekling, bosatt i utlandet, kreves ikke mekling for denne forelderen. Der begge foreldre eller den som begjærer mekling bor i utlandet, kan fylkesmannen i særlige tilfeller gi unntak fra møteplikten. Det er ikke meklingsplikt etter samboerbrudd hvis en eller begge av foreldrene er bosatt i utlandet ved samlivsbruddet.

§ 8 Meklingsattest

Meklingsattest skal utstedes etter én times mekling selv om foreldrene ønsker å mekle videre. Dersom den ene av foreldrene ikke har møtt fram, skal hun eller han ikke få meklingsattest. Ved

separat mekling utstedes meklingsattest etter at begge foreldrene har meklet.

Mekler kan utstede meklingsattest dersom fraværsgrunnen ikke har opphørt innen rimelig tid, jf. § 6 andre ledd.

Det skal framgå av meklingsattesten hvem som har vært mekler og dato for utstedelse av attesten.

Det skal framgå av meklingsattesten hvis bare den ene forelderen har møtt til mekling.

Meklingsattesten er gyldig i seks måneder.

§ 9 Protokollføring

Mekler skal føre egen protokoll over innkomne begjæringer om mekling. I protokollen skal noteres foreldrenes personalia, hvem som har begjært mekling, når begjæring om mekling er kommet inn, når møtet eller møtene er holdt, når meklingsattest er utstedt og når saken er avsluttet. Dersom ikke begge foreldre møter, skal det også noteres når og på hvilken måte innkallingen har funnet sted.

Meklingsprotokoll skal kasseres etter 3 år.

§ 10 Klage

Dersom meklingsattest er nektet utstedt, kan hver av foreldrene klage til fylkesmannen som kan pålegge mekler å utstede meklingsattest.

§ 11 Ny mekling

Det skal mekles selv om foreldrene tidligere har meklet etter barneloven eller ekteskapsloven, dersom det ikke foreligger gyldig meklingsattest, jf. § 8.

§ 12 Reiseutgifter

Dersom sterke grunner taler for det, kan foreldrene få dekket deler av reiseutgiftene sine. Fylkesmannen avgjør dette etter å ha rådført seg med mekleren.

§ 13 Kostnader mv.

Mekler utfører meklingen uten kostnader for foreldrene i inntil 7 timer.

Benyttes andre meklere enn familievernkontorene, får meklers

arbeidsgiver refundert utgiftene til mekling tilsvarende statens satser for fri rettshjelp, for inntil 7 timer.

§ 14 Ikrafttredelse. Oppheving av andre forskrifter
Forskriften gjelder fra 1. januar 2007. Fra samme tidspunkt oppheves Forskrift til ekteskapsloven om mekling mv. av 17. november 1992 nr. 980 og Forskrift om mekling etter barnelova av 19. september 1994 nr. 969.

Vedlegg 6

Forskrift om saksbehandlingen for fylkesmannen ved separasjon og skilsmisse m v.

Fastsatt av Barne- og familiedepartementet 18. november 1992 med hjemmel i lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap § 29 annet ledd, endret ved forskrift 5. mai 2001, og 5. juli 2004 (i kraft 1. oktober 2004).

Kap. 1. Fellesregler for fremgangsmåten ved separasjon og skilsmisse

§ 1

Ved søknad om separasjon og skilsmisse skal benyttes blankett fastsatt av departementet. Vigselsattest og gyldig meklingsattest må vedlegges. Det er kun i de tilfeller hvor partene har felles barn under 16 år meklingsattest må vedlegges.

§ 2

Ektefellenes underskrift skal bekreftes av to vitterlighetsvitner, eller av en advokat eller offentlig tjenestemann, med mindre søknaden er sendt ved bruk av elektronisk kommunikasjon, og det er benyttet betryggende metode for å autentisere avsenderen.

§ 3

På forespørsel fra foreldrene skal fylkesmannen orientere om regelverket om foreldreansvar, hvor barna skal bo fast og samværsrett.

Kap. 2. Særlig om adskillelseskravet i skilsmissesaker

§ 4

Reglene i dette kapittel gjelder når begge ektefeller eller en av dem søker skilsmisse etter §§ 21 eller 22.

§ 5

Fylkesmannen skal i alle saker der det er mulig innhente skriftlig bekreftelse fra 2 vitner om at ektefellene har levet adskilt i

separasjonstiden, og ikke gjenopptatt samlivet. Ved slik erklæring nyttes blankett fastsatt av departementet. Bekreftelsen må ikke være eldre enn 4 måneder.

§ 6

Vitnene skal være over 18 år, og kjenne ektefellene eller en av dem.

§ 7

Fylkesmannen kan, dersom det finnes hensiktsmessig, innkalle vitnene til personlig møte, jf. ekteskapsloven § 29 første ledd. Dersom det på grunn av reiseavstanden eller av andre grunner er vanskelig for en part eller et vitne å møte hos fylkesmannen, kan fylkesmannen i stedet be for eksempel sosialkontoret eller familievernkontoret der parten eller vitnet bor om å innkalle vedkommende til en samtale. Fra slikt møte skal det settes opp rapport som sendes fylkesmannen.

§ 8

Fylkesmannen kan for å opplyse saken innhente opplysninger fra andre offentlige myndigheter i den grad dette kan gjøres uten hinder av reglene om taushetsplikt, jf. forvaltningsloven § 13 b nr. 5.

§ 9

Dersom ektefellenes eller vitnenes forklaring gir grunn til det, bør fylkesmannen gjøre disse kjent med sin adgang til å begjære bevisopptak ved domstolene, jf. domstolsloven § 43 annet ledd, annet pkt.

Kap. 3. Ikrafttreden

§ 10

Denne forskriften trer i kraft 1. januar 1993.

Vedlegg 7

Forskrift om rentesats etter ekteskapsloven og skifteloven.

Fastsatt av Justis- og politidepartementet 13. februar 2007 med hjemmel i lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap § 70 annet ledd, jf. delegeringsvedtak 18. desember 1992 nr. 1077, og lov 21. februar 1930 om skifte § 65 tredje ledd, jf. delegeringsvedtak 10. desember 1993 nr. 1120.

§ 1. Renten etter lov 21. februar 1930 om skifte § 65 tredje ledd annet punktum og lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap § 70 annet ledd er for hvert kalenderår en fast prosent effektiv årlig rente, som svarer til forsinkelsesrenten etter lov 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. § 3 første ledd første punktum, slik den er fastsatt pr. 1. januar det aktuelle året, fratrukket 5,2 prosentpoeng.

§ 2. Forskriften trer i kraft 1. mars 2007. Fra ikrafttredelsen er renten for 2007 5,3 prosent p.a. Den nye rentesatsen gjelder for både eksisterende og nye fordringer.

§ 3. Fra den tid forskriften trer i kraft oppheves forskrift 16. desember 1993 nr. 1199 om rentesats etter skifteloven § 65 tredje ledd.

Vedlegg 8.

13. sept. Nr. 615

Ikrafttredelse av lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap
Fastsatt ved kgl. res. av 13. september 1991. Fremmet av Justis- og politidepartementet

Lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap trer i kraft 1. januar 1993.

OVERSIKT OVER RUNDSKRIV OG BROSJYRER

3 Rundskriv
ttp://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/rundskriv.html?id=1804

Rundskriv Q-21/2007– Ekteskapsloven § 7 bokstav h. Dokumentasjon fra utenlandske statsborgere som ikke er fast bosatt i Norge – om vilkåret "fast bosatt" samt om ekteskapsattest m.m.. Endrer og supplerer rundskriv Q-18/2004

Rundskriv Q-2/2007
Rundskriv om forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven

Rundskriv Q-19/2004
Lov om anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjoner, samt skiftefritak etter ekteskapsloven

Rundskriv Q-18/2004
Ekteskapsloven § 7 bokstav h, se rundskriv Q-21/2007

Rundskriv Q-11/2004
Ekteskapsloven § 16a om fylkesmannens adgang til å reise sak om et ekteskap består eller ikke består

Rundskriv Q-18/03
Vilkår om lovlig opphold for å inngå ekteskap i Norge

4 Veiledninger og brosjyrer
http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/
veiledninger_brosjyrer.html?id=2083

Brosjyren Q-1069	Barns rett til å bli hørt (april 2004)
Brosjyren Q-1070	Hva med min mening da? (april 2004)
Brosjyren Q-0794	Separasjon og skilsmisse
Brosjyren Q-0795	Mekling for foreldre
Brosjyren Q-0796	Det økonomiske forholdet mellom ektefeller
Brosjyren Q-0580	Foreldreansvar og samværsrett
Brosjyren Q-1130	Nye regler for å gifte seg i utlandet

Rundskriv, brosjyrer og blanketter er tilgjengelig på
www.regjeringen.no/bld/

Offentlige institusjoner bestiller enklest publikasjoner fra
Departementenes publikasjonsregister
www.publikasjonsbestilling.no

Utgitt av:
Barne- og likestillingsdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille
flere eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Post og distribusjon
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Faks: 22 24 27 86

Publikasjonskode: Q-20/2009
Trykk: Departementenes servicesenter 05/2009
opplag 2500